

cevdet said

Değişim Rüzgarları

PINAR YAYINLARI

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

CEVDET SAİD

Ünlü İslâm düşünürlerinden birisi olan müellif, çağdaş düşünce özgürlüğünün en başta gelen savunucularındandır. İslâm olgusunu okuma konusunda engin tecrübe sahibidir.

1931 yılında, Suriye'nin Golan bölgesindeki Bi'ri Acem köyünde doğdu.

Ezher Üniversitesi'nin orta bölümünü okudu. Ardından aynı üniversitenin Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nden mezun oldu.

Sürekli fikrî meselelerle meşgul olmaktadır. 50'li yılların sonlarından itibaren başlattığı yazma, araştırma inceleme ve konferans verme faaliyetlerini sürdürmektedir.

Düşüncelerinde özellikle İslâmî şuurun yeniden tashih edilmesi/düzeltilmesi, şiddetin reddi, 'değişim' kavramı, âfâkî ve enfûsî âyetlerin araştırılması, diyalog, anlaşma, uzmanlaşma, birlikte yaşama gibi konular üzerinde yoğunlaşmasının yanı sıra çağdaş Arap ve İslâm âleminin yaşadığı düşünsel sorunlar üzerinde çalışmaktadır.

Fikrî çalışmalarına 60'lı yılların başından itibaren şu kitapları yazmakla başladı: *İslâm'a Karşı Niçin Bütün Bu Korkular!* Bu eserini, daha sonra şu kitapları izledi: *Ademoğlunun İlk Mezhebi*, Pınar yay.); *(Bireysel ve Toplumsal Değişmenin Yasaları*, İnsan yay.); *(Güç İrade ve Eylem*, Pınar yay.); *(Oku. Kerem Sahibi Rabbinin Adıyla*, Pınar yay.). *(Ademin Oğlu Habil Gibi Ol*, Pınar yay.); *(Din ve Hukuk*, Pınar yay.).

Üstâd Said, dünya çapında birçok ilmî kongreye katılmış ve tebliğler sunmuştur. Bunlardan Beyrut'ta katıldığı konferanslarda sunduğu tebliğleri, 1994 yılında, *Birlikte Yaşama Yolunda Diyalog* adlı bir kitapta toplayarak yayımladı.

Ayrıca eleştiri alanında da yazılar yazan müellif, bu tür yazılarını da daha sonra, *İslâm'a Hicret* adlı kitabında bir araya getirdi.

Cevdet Said'in tüm eserleri yayınevimizce yayına hazırlanmaktadır.

CEVDET SAID

Değişim Rüzgarları

Türkçesi
Muzaffer Marangozolu

PINAR YAYINLARI

pınar yayınları
büyük reşitpaşa cd. no: 22/16
vezneciler istanbul
tel: (0212) 520 98 90-527 06 77
bilgi@pinarayinlari.com

Değişim Rüzgarları
Cevdet Said

Riyâhü't-Tağyîr

pınar yayınları: 194
cevdet Said/bütün eserleri: 6

isbn 975-352-215-0

birinci basım: Şubat 2005

uygulama: pınar
dizgi-içdüzen: pınar
baskı: karmat matbaacılık
cilt: yıldız mücellit

www.pinarayinlari.com

İçindekiler

Yayıncının Önsözü / 9

Değişim Rüzgarları / 11

Birinci Sohbet

Kur'ân ve İlim / 13

Giriş / 13

Rüşdün Yolu İlimdir / 14

Nefretten Sonra Sevgi / 15

Bedevîler ve Medenîler Arasında İlim / 17

İlk İş İlimi Yaymak Olmalıdır / 18

Nassın Realiteyle Mukayesesi / 19

İslâm Davetinin Ulaştırılması / 21

Kalp Hastalıkları ve Bedeni Hastalıklar / 22

Kur'ân ile Ufuklardaki ve Nefislerdeki Ayetler / 23

Silahla Değil İlimle Gelen Değişim / 23

İnsan ve Her Şeyin Onun Hizmetine Sunulması Gerçeği / 24

İslâm ve İnsanın Yaratılması / 25

Kur'ân'ın İlimle Değerlendirilmesi / 28

Orman Kanunu ile İslâmî Kanunlar Arasındaki Çekişme / 29

Marifetin Çözebileceği Sorunlar / 29

İkinci Sohbet

İslâm ve Kadın Sorunu / 31

Giriş / 31

Eski Çağlarda Kadının Yeri / 32

Eski ve Modern Cahiliye Arasında Kadın / 33

Bilgi Çağında Kadın / 34

Resulullah (s.a.v) Döneminde Kadın / 35

Doğruluk ve Dürüstlüğün Yanında Bilinç ve Uyanış / 37

Kadın ve Sosyal Çevre / 39

İslâm ve Adalet / 39

Öldürme ve Bağışlama Kültürü / 42

Zamanla Hükümlerin Değişmesi / 44

Cimriliğin Dünü-Bugünü / 45

Evlilikte Zorlama Yoktur / 46

Peygamber'e (s.a.v) Biat Sürecinde Kadın / 46

Genel ve Özel Anlamıyla İyilik / 47

Mümtahine Sûresinin Sonu / 48

Sorular ve Cevaplar / 49

Üçüncü Sohbet

Te'vilin Anahtarları / 63

Kur'ân'ın Çağdaş Yorumu / 63

Taklit ve Düşünme / 64

Kur'ân-ı Kerim ile Ufuklardaki ve Nefislerdeki Ayetler / 65

Günümüzle Gelecek Arasında Kur'ân / 67

Tarihi Gelişim Kanunu / 68

İlim ve Din / 69

İnsan ve Tarih / 70

Eski Mezarlar ve Piramitler / 71

Kitab'ın Te'vili / 71

Cehalet ve Batıl Düşünceler / 73

Yaratma ve Birtakım Şeyleri Hizmetimize Alma Kanunu / 74

Tesbih (Allah'ı Noksan Sıfatlardan Uzak Tutmak) ve Evren / 75

Tesbih ve İnsanın Fıtratı / 77

Tesbih ve Te'vil / 78

Ufukların ve Nefislerin İncelenmesi / 79

KONU BAŞLIĞI

Dördüncü Sohbet

İnsan, Evren ve Herşeyin İnsanın Emrine Verilmesi / 81

Giriş / 81

Allah'ın Evrendeki Kanunu / 81

İtaat ve İsyan Arasında İnsan / 83

Kur'ân Konularında Evren ve İnsan / 84

Evreni Düzenleme Aşamasında İnsan / 85

Varlıklar Yaratıcıya İşarettir / 87

Kur'ân ve İnsan Kanunu / 88

Büyük Kıyamet ve Küçük Kıyamet / 89

Tesbih Sürekli Bir Kanundur / 91

İnsan ve Öğrenme Kabiliyeti / 92

İnsan ve Denge Yolculuğu / 94

İnançlardan Ötürü Hesaba Çekme / 96

Cihadın Şartları / 97

İslâm Toplumunda Farklı İdeolojilere Davet / 99

Müslümanlar ve İlim / 100

Kur'ân ve Gelecek / 101

İslâm ve Batı Arasında Teshir ve Adalet / 103

Her Şeyden Önce Doğruluk / 105

Beşinci Sohbet

İnsan ve Emaneti Taşımak

"Yapmadıklarınızı Niçin Söylüyorsunuz?!" / 107

Giriş / 107

Allah'ı Tanımak / 108

Kitap ve Realite / 109

İnsan ve Hilafet / 110

Maddenin Kullanılmaya Başlanması ve

Yerleşik Hayata Geçiş / 111

İlim ve Teshir Olayı / 112

Aktivite ve Bilgi Birikimi / 113

İlim ve Marifeti Yaymak / 114

İlim İyilik Yoludur / 115

İnsan ve Emaneti Yüklenmek / 117

Güven Toplumun Temelidir / 118

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

- Doğruluk Kurtuluştur Yalan Fesattır / 120
İnsanın Oluşumu / 122
Yalan Bir Zaruret Halidir / 124
Toplumda Güvenin Oluşturulması / 125
Kin ve Düşmanlığın Nedeni Cehalettir / 127
Sevgi ve Doğruluk / 128
Zalimle Savaşmak Ondandır Nefret Etmemizi Gerektirmez / 130

Altıncı Sohbet

- İslâm ve Bilgi Çağı (Akıbet Mefhumu) / 133
Giriş / 133
Te'vilde Yeni Ufuklar / 134
Kavramların Değişimi / 135
Görünmeyen Alemden Görünen Aleme Doğru / 136
Yaratılış ve Boyun Eğdirilme / 137
Müslümanlar ve Kur'ân'ın Basımı / 138
Kalıplaşma ve Reformun Gerekliği / 139
Engeller / 140
Maddenin Hayatın ve Nefsin Boyun Eğdirilmesi / 141
Değişimin Yolu İlimdir / 143
İnsan Tarihinde Yabancılaşma / 144
Nefislerdekini Değiştirme İlimi / 145
İnsan Meleklerin Suçlamasını Geride Bırakıyor / 146
Değişim Öğütü Değil İlimle Olur / 149
İslâm ve Batı Literatüründe Eşitlik Kavramı / 149
İnkardan Kabule İnsan Tiplerleri / 150
Zulmün Kalkması ve İlim / 151
Değişim İçin Kur'ân'ın Tefsiri / 152
Cennet ve Kalp Temizliği / 154
Öz Eleştiri ve Doğrultma / 155
Sorular ve Cevaplar / 156

Yayıncının Önsözü

E sirgeyen ve Bağışlayan Allah'ın Adıyla. Hamd Allah'a, salat ve selam bütün peygamberlere..

İstenilen değişim nedir ve rûzgarlarının estiği doğru mudur? Yazar sohbetlerinde -ki bu kitap ikinci bölümünü oluşturur- ve birçok kitabında istenilen değişimin sınırlarını çizmiştir. Bu değişim, '*nefislerdeki değişim*' dir.

Çıkış Noktası

Özeleştirisi ile kişinin derinliklerinde bulunan çirkinlikleri ortaya çıkarma, tüm geri kalmışlığı, zilleti ve çatlaklıklara neden olabilecek etkenleri tespit etme; başlıkları altında toplanabilir.

Çözüm Yolu

Başkalarıyla fikir alış-verişinde bulunmak, farklılıkları hoş karşılayıp gerçeklere ulaşmak ve düşünceyi geliştirmek için farklı görüşlerden faydalanıp, ilmin doğrultusunda ta-

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

assuptan uzak bir ortamda kalarak, sorunların çözümünde şiddete taraf olmamaktır.

Gayesi

Insanı umutsuz, çaresiz ve bitkin olmaktan kurtarıp, ona olumlu, yapıcı ve aktif bir kimlik kazandırmaktır.

Kaynakları

Gökten şimdi iniyormuş gibi güzelliğini hissederek dilediğimiz Kur'an; Allah'ın ayetleri, tarih sahnesinde beliren olaylar, ufuklarda ve nefislerde gördüğümüz ayetlerle, canlılık ve ibret dolu kıssalardır.

Insanlar, kendilerini her konuda haklı çıkarıp başkalarını suçlamaya, yaşlı ve güçsüz kimselerle oturup, sorunlarının çözümünü Allah'a havale etmeye alışmışlardır. Ancak yüce Allah, bu gibilerine, umduklarının aksine: *"Bir toplum kendi özündekini değiştirmedikçe Allah onları değiştirmez."* (Ra'd:13/11) *"İnsana ancak çalışmasının karşılığı verilir. Çabası görülecek ve en güzel biçimde mükafatlandırılacaktır."* (Necm:53/39-41) *"Size bir musibet dokunduğunda -siz bunun iki mislini hakkettiniz- 'bu neredendir?' diye soracaksınız. De ki: 'Bu kendi nefislerinizdendir..'"* (Al-i İmran:3/165) buyurmuştur.

Bu tür bir değişim, aktif ve olumlu olup herkesin kolaylıkla benimsediği, kendisinden faydalandığı, ancak, fırsatçıların, imtiyazlıların ve yeryüzünde fesat çıkaran müstekbirlerin menfaatlerinin zarar gördüğü bir değişimdir. Bu değişim şekli, peygamberler, elçiler ve davetçiler tarafından denendiği için kesin sonuçlara ulaştırır. *"Ne zaman peygamberler ümitlerini yitirip kendilerinin yalana çıkarıldıklarını sanırlar, işte o zaman, onlara yardımımız gelir."* (Yusuf: 12/110)

Değişim Rüzgarları

"O ki, rüzgarları, rahmetinin müjdeleyicisi olarak gönderendir. O rüzgarlar, ağır bulutları yüklenince, onu ölü bir memlekete sevk ederiz. Orada suyu indirir ve onunla türlü türlü meyveler çıkarırız." (Araf:7/57)

Ben gerçekten esmeye başladığını görüyorum. Bu esin-tiler, uykudakilerin göz kapaklarını okşamakta, onları uzun süren derin uykularından uyandıracak kasırgalardan önce hafifçe sallamaktadır. Ve 'hayyealcelfelah' çağrıları, şeytanın insana yüklediği ağırlıkları kaldırmakta ve onun hilelerini bozmaktadır. "Muhakkak ki şeytanın hileleri pek zayıftır." (Nisa:4/76)

Sorunların hacmi büyük, geri kalmışlığın sınırları ise geniştir. Yarıklar derin, karanlıklar koyudur. Gelenekler yığını da bizde kamburlar oluşturacak derecede ağırdır. İşte bu sohbetlerin sahibi, Kur'anî manada değişim rüzgarlarının, buruk İslâm alemi üzerine esmeye başladığı anda, ümmetin, uzun zamandır yitirdiği, yitirmesiyle kimliğini kaybettiği değerlerini tekrar kazanacağına ve kendini inkara götüren sorunlardan kurtulacağına inanmaktadır. İslâm alemi bu sorunlardan kurtulduğu vakit, özüne dönecek ve esaret zincirlerini kırıp yeniden canlanacaktır. İnsanlık da muhtaç olduğu zatın gelişine sevinecektir.

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

**'Aşk taşmaktadır ve Ahmed'in ümmetini
Tarih karşılamak için can atmaktadır..'**

"Onları yeryüzünde hakim kıldığımız vakit, namazı kıllarlar, zekatı verirler, iyiliği emredip kötülükten sakındırırlar. İşlerin sonu Allah'a varır." (3) Bu dersler, Bi'r-i Acem (Suriye'nin güneybatısında Kunaytira şehrine bağlı küçük bir kasaba.çev.) sohbetler serisinin ikinci bölümü olup, altı sohbetten oluşmaktadır. Her iki bölümün editörlüğünü, sayın üstat Muhammed Nefise yapmış, yayınevi de bu konuda gereken hassasiyeti göstermiştir. Kendisine ve bu çalışmada emeği geçen herkese teşekkür borçluyuz.

'Değişim rüzgarları' başlığı, şu ayeti kerimeden esinlenerek verilmiştir: "O ki, rüzgarları, rahmetinin müjdeleyicisi olarak gönderendir. O rüzgarlar, ağır bulutları yüklenince, onu ölü bir memlekete sevk ederiz. Orada suyu indirir ve onunla türlü türlü meyveler çıkarırız." (Araf:7/57) "Rabbimiz, sana tevekkül eder, sana dayanırız. Dönüşümüz ancak sanadır.." (Mümtahine:60/4)

Birinci Sohbet Kur'ân ve İlim

(Üstadın 26 Zilkade 1413/17 Mayıs 1993
Pazartesi günü verdiği Sohbeti.)

Giriş

Hamd Allah'a, salat ve selam seçkin kullarına ve insanlardan adaleti emredenlerin üzerine olsun. Önceki sohbetlerimizde Allah'ın nimetlendirdiği kullarla gazap ettiği ve sapkınlıkta bıraktığı kullar arasındaki farkı belirtmiştik ve demiştik ki, 'sapıklıkta olanlar çoğunluktadır': "Hayır, onların çoğu hakkı bilmezler, bu yüzden de yüz çevirirler." (Enbiya:21/24) Eger ilim onlara sapıklıkta ulaşmazsa bir çok insan Allah'ın gazap ettiği kimselerden olacaktır. Çünkü cehalet kişiyi düşmanlığa ve inkara götürür. Mümin, başkaları için güzel örnek olmazsa, başkalarının iman etmeleri yönünde bir engel olacaktır. İşte İbrahim (a.s) ve beraberindekilerin duası: "Rabbimiz, bizi inkar edenler için fitne kılma, bizi bağışla! Rabbimiz, yegane galip ve hikmet sahibi ancak sensin." (Mûmtahine:60/5)

Ayetlere yüklediğimiz manalar, onları kavradığımız anlamına gelmeyeceği gibi bu ayetlerin kesin ve net açıklamaları da değildir. Buna örnek olarak, ilk müfessirlerin, ayet-

leri açıklarken, görüşlerini ifade ettikten sonra 'muradını en iyi bilen Allah'tır' notunu düştüklerini görmekteyiz. Hz. Ali'ye: "Peygamber, sizi diğer insanlardan farklı kılacak bir şeyi size bıraktı mı?" sorusuna, O, "Elbette hayır, bıraktığı sadece, Allah'ın herhangi bir kuluna verdiği, Kitab'ı anlama kabiliyetidir. Ufukların ve nefislerin ayetlerini (Yazar kitabında, bu iki kavramı, 'afak ve enfüsteki ayetler' şeklinde sık sık tekrarlamaktadır) bilen kimse insanlara şahitlik edecek, Allah'ın kitabını inceleyerek öncekilerin ulaşamadığı anlamlara ulaşacaktır. Gelecek, yüce anlamlara gebedir. Yüce Allah'ın, "Görün!" (Ankebut:29/20) hitabı geçmiş ve gelecek; "Bekleyedurun!" (Enam:6/158) hitabı ise sadece gelecek içindir: "Maksadını bir zaman sonra öğreneceksiniz!" (Sad: 38/88) "Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar; halbuki kafirler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır." (Tevbe:9/32)

Rüşdün Yolu İlimdir

Müslümanların çoğu, gücü ellerine geçirdikleri vakit, kendilerine muhalif olanların bertaraf edilmesi gerektiğine inanırlar. Cihad emri, sırf küfrü ortadan kaldırmak için gelmemiştir. Zira, kafiye üstün geldiğin zaman, o kişi yine kafir olarak yaşama hakkına sahiptir. Bunu dediğimde, insanların çoğu şaşırıp kalmaktadır. Bu, o kimselerin cehaletlerinin derinliğine ve marifete ne kadar uzak kaldıklarına işareti eder. Hariciler de aynı tavrı sergilediler. Onlar çokça namaz kılar, oruç tutar ve Allah'tan hakkıyla korkarlardı. Fakat cahil olduklarından namazları ve oruçları onlara fayda etmedi. Onları büyük hatalara düşmekten de alıkoyamadı. Ali bin Ebi Talib'i öldürmek suretiyle haram işlediler. İşte cahil toplumların raşid halifelere karşı tavırları böyleydi. Ümmet raşid olmadıkça başında bulunan raşid halifeden

faaydalanamaz. Bunun için yapılacak ilk Şey, ũmmeti eęit-
mek ve bilinçlendirmektir. Camilerden başlamak suretiyle,
insanlara Allah'ın ayetlerini űęretmeli; İslām'ı ve Kur'an'ı
bilmeyen, tek bir kimse kalmayınca değ çalışmalız.

Hız. Peygamber (s.a.v), bir hadis-i Őerifinde Şöyle buyu-
rur: "Allah'ın evlerinden herhangi bir evde, bir topluluk otu-
rur, Allah'ın kitabını okuyup anlarsa, ũzerlerine rahmet iner
ve onları huzur kaplar. Onları melekler sarar ve yũce Allah
kendine yakın olanlarla birlikte zikreder."¹ O halde Kur'an'ı
mũtalaa etmeli ve anlamaya çalışmalız. Bir ayeti açıklar-
ken de, "biz bu ayetten bunu anladık, en iyisini de Allah bi-
ler" demeliyiz. Eğer bize, anladığımızdan daha farklı ve gũ-
zel anlamlar sunulursa, bunları gűnũl rahatlıęıyla kabul et-
meliyiz. "Rasũlũm, de ki, eğer doğru Őöylũyorsanız, Allah ka-
tından, bu ikisinden (bana ve Musa'ya inen kitaplardan) daha
doğru bir kitap getirin de ona uyayım." (Kasas:28/49)

Nefretten Sonra Sevgi

Yũce Allah, İbrahim'i ve onunla birlikte iman edenleri zik-
rettikten sonra: "Andolsun ki onlar, sizinle Allah'ı ve ahiret
gũnũnũ arzu edenler için gũzel bir űrnektir. Kim yũz çevirir-
se Őũphesiz Allah, zengindir ve űvũlmeye layık olan-
dır." (Mũmtahine:60/6) Yani eğer Allah'ı ve ahiret gũnũnũ
diliyorsanız, İbrahim ve beraberindekiler, sizin için en gũ-
zel űrnektir. Kim onlardan yũz çevirirse, Őũphesiz ki Allah
Ėaniy'dir, űvũlmeye layık olandır. Ayetin devamında:
"Olur ki, Allah sizinle dũřmanlarınız arasında, yakında bir
dostluk meydana getirir. Allah gũcũ yetendir, çok bağışlayan
ve çok esirgeyendir." (Mũmtahine:60/7) Bu ayet, Mekke'nin
fethi sırasında inmiştir. Arap yarımadasına İslām hakim ol-
madan űnce Allah, iman edenlere řimdiki dũřmanlarıyla
iliřkilerinin deęiřeceęini ve dũřmanlıęın dostluęa dűnũře-

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

ceğini haber vermiştir. Bu sözler, böyle bir şeyin imkansız sayıldığı bir dönemde söylenmiştir. Bugün de bizler, düşmanlarımızla olan ilişkilerimizin değişmez olduğunu ve aramızda hiçbir zaman dostluk kurulamayacağını sanıyoruz. Oysa bunun yerine, çaba sarf edip düşmanlıkları dostluğa dönüştürebiliriz. Böylelikle insanlığın muhtaç olduğu bu din, tüm dünyaya yayılacaktır. Zira insanlık, bu dinin insanca tutumuna ve adaletine muhtaçtır.

İnsanlığın bu dine muhtaç olduğunu, ancak farklı toplum ve felsefeleri inceleyerek anlayabiliriz. Tüm dünyayı saran hoyratlığı görüp Bosna'da yaşanan din ve mezhep kavgasında rol alan iki kutup insanın birbirini hiçbir zaman sevmeyeceğini düşünürüz. Tüm bunlar, Allah'ın kitabını anlamadığımızdan ve ona karşı sorumluluğumuzu yerine getiremeyişimizden kaynaklanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in koymuş olduğu şartları taşıyan kimselerle dostluk kurulmasında bir sakınca yoktur. "Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara adil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adil davrananları sever." (Mûmtahine:60/8) Dikkat edilirse burada bu kimselerin dinleri zikredilmemekte, onlarla ilgili 'dindar-laik' ayrımı yapılmamaktadır. Onlarda bulunması gereken şartlar şöyle sıralanabilir:

1. Dinlerini kabul etme konusunda kimseyi zorlamamaları.

2. Haksız yere kimseyi yurdundan çıkarmamaları.

Cihat (savaş izni), zulme uğramış kimselere tanınmıştır: "Kendileriyle savaşılana, zulme uğramış olmaları sebebiyle, savaş konusunda izin verildi. Şüphesiz ki Allah onlara, yardıma mutlak surette kâdirdir. Onlar, başka değil sırf "Rabbimiz Allah'tır" dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah, bir kısım insanları diğer bir kısmı ile defetmeseydi, mutlak surette, içlerinde Allah'ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler yı-

kılıp giderdi. Allah kendisine yardım edenlere mutlaka yardım eder. Hiç şüphesiz Allah, güçlüdür, Gâlip'tir. Onlar ki, eğer kendilerine yeryüzünde iktidar verirse namazı kılarlar, zekatı verirler, iyiliği emrederler ve kötülükten sakındırırlar. İşlerin sonu Allah'a varır." (Hacc:22/39-41) Kendilerine sevgiyle yaklaşmamız hususunda cevaz verilmeyen kimseler hakkında Yüce Allah şöyle buyurur: "Allah size, dininizle savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkaran, çıkarılmanıza yardım eden kimseleri dost edinmenizi yasaklamıştır. Her kim onları dost edinirse işte onlar, zalimlerin ta kendileridir." (Mûmtahine:60/9) Her kim dinde zorlama yaparsa, başkalarını yurtlarından sürerse; kafir de olsa Müslüman da olsa ona savaş açılır. Fakat bu iki şeyi yapmayan, toplumda dürüst davranıp güven içinde yaşamayı kabullenen, mutlulukları ve acıları bizimle paylaşan kimseye diyeceğimiz yoktur.

Bedeviler ve Medeniler Arasında İlim

Hayatta edindiğim deneyimlerden ve günlük okumalarım-dan hareketle, Kitabın ayetleriyle bu asırdaki ufukların ve nefislerin ayetlerini bir arada kavramaya çalıştım. Sözlerimi ve fikirlerimi reddetseniz dahi dediklerimi anlamanız beni mutlu kılmaktadır. Beni anlayın sonra reddedin. Fakat asıl sorun, anlamadan reddetmektir. Her insanın iyi yanları olduğu gibi kötü yanları da mevcuttur. Yüce Allah Kur'an'da Arap bedevileri zikrederek onların kötü vasıflarına işaret etmiştir: "Bedeviler, küfür ve nifak bakımından daha şiddetlidir. Allah'ın, Rasûlüne indirdiği sınırları anlamamaya onlar daha yatkın ve elverişlidir." (Tevbe:9/97) Ve yine: "Bedevilerden öyleleri vardır ki, onlar Allah'a ve ahiret gününe iman eder ve infak ettiğini Allah katında bir yakınlaşmaya ve peygamberin dua ve bağışlama dileklerine bir yol sayar. Haberiniz olsun, bu gerçekten onlar için bir yakınlaşmadır. Allah da

onları kendi rahmetine alacaktır. Şüphesiz Allah, bağışlayan-
dır esirgeyendir." (Tevbe: 9/99) Hz. Peygamber (s.a.v), in-
sanların bedevi bir hayat sürmelerini yasaklamıştır. Çünkü
göçebe hayatı, ilim ve marifet için elverişli bir yaşam tarzı
değildir. Göçebeliliğin yaygın olduğu ülkeler, eğitim ve öğ-
retimde büyük sorunlar yaşamaktadır.

Hz. Peygamberin göçebe hayatını yasaklaması, ilme ve
öğrenmeye önem verdiğini gösterir. İslâm'dan önceki dö-
nem ilimden yoksun olduğu için *Cahiliye Devri* adını almış-
tır. Onun için Araplar, Allah'ın indirdikleri sınırları o gün
anlayamazlardı. Çünkü onların yaşam tarzı, çetin ve katı
olmalarına neden oluyordu. Böyle olmakla birlikte yiğitlik,
cömertlik, yardım severlik ve güçsüzün imdadına koşmak
gibi güzel ahlaka da sahiptiler. Örneğin aptallar bile zayıf-
ları doyurmak maksadıyla hırsızlık yaparlardı. Bunun için
Hz. Peygamber de güzel ahlakı tamamlamak üzere gönde-
rilmiş ve Kur'an-ı Kerim öğretimi farz kılınmıştır: "İndirdi-
ğimiz açık delilleri ve kitapta insanlara apaçık gösterdiğimiz
hidayet yolunu gizleyenlere hem Allah hem de bütûn lanet edi-
ciler lanet eder." (Bakara: 2/159) "O peygamberler ki Allah'ın
gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan
başka kimseden korkmazlar." (Ahzab: 33/39)

İlk İş İlmî Yaymak Olmalıdır

Muhtaç olduğumuz şey Allah'ın ayetlerini tebliğ etmektir.
Kur'an öğrenimine de muhtacız. Zira insanların çoğu ayet,
hadis ve hikmeti ayırt edemez hale gelmiştir. Bir keresinde
"Eğer krallar, bir ülkeye girerlerse orada fesat çıkarır, onurlu
halkını zelil ederler ve işledikleri bundan ibarettir."
(Neml:27/34) ayetini okuduğumda, bazıları, "bu Kur'an'dan
mı?!" diye sordular. "Peygamber dedi ki: Rabbim! Doğrusu
kavmim bu Kur'an'ı terk etti." (Furkan:25/30) Yine peygam-

ber (s.a.v): "Ümmetimin en şereflipleri, Kur'ân taşıyıcılarıdır." "Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve öğretendir." buyurmuşlardır. Onun için ilk adım olarak büyük önem arz eden Kur'ân öğretimine başlamalıyız. Ve anlaşılması için onu, kadın-erkek herkese, tüm ümmete yaymalıyız.

Ben insanlardan Çin'de, Japonya'da veya Hindistan'da olup bitenlerden haberdar olan birer filozof olmalarını istemiyorum. Fakat Kur'ân'ı bilmelerini ve alimlerin açıkladığı gibi anlamalarını istiyorum.

Rasûlullah (s.a.v) ilme büyük önem veriyordu. Bunun en güzel örneği; müslüman birine, sahip olduğu Kur'ân'ı mehir sayarak, onu evlendirmesidir. Sahip olduğu Kur'ân bilgisiyle bir müslümanın evlendirilmesinin en güzel şeklini bu örnekte görüyoruz: Zevcesine Kur'ân'dan bildiklerini öğretmesi.. Kur'ân'da: "Hiçbir insanın, Allah'ın kendisine Kitap, hikmet ve peygamberlik vermesinden sonra kalkıp insanlara, 'Allah'ı bırakıp bana kul olun.' demesi mümkün değildir. Fakat o, 'okumakta ve öğretmekte olduğunuz kitap uyarınca Rabbe halis kullar olunuz." deme görevindedir."

Bir rivayette Rasûlullah'ın bir gün namazdan sonra cemaate dönüp: "Sizden kiminiz bir vadiye inip akrabalarına zarar vermeyerek ve günaha girmeyerek gebe bir deveye sahip olmak ister?" sorusuna hepsi: "Hepimiz bunu isteriz." dediler. O (s.a.v): "Sizden biriniz mescide gelir, Allah'ın Kitabı'ndan öğrenir veya öğretirse bu, ona gebe bir deveden daha hayırlıdır. Yine sizden biriniz, mescide gelip de Allah'ın Kitabı'ndan iki ayet öğrenir veya öğretirse bu, onun için gebe iki deveden daha hayırlıdır." buyurmuşlardır.

Nassın Realiteyle Mukayesesi

Bir kişi, birden fazla sûre öğrenmişse, başka sureleri öğrenmek onun için daha kolaydır. Kur'ân'ı baştan sona okuyan

birisine düşen; ayetlerde işlenen konuları belirlemesi ve Kur'an'ı günümüzün gerçekleriyle mukayese etmesidir ki, Allah'ın vâ'dinin ve vaatlerinin nasıl gerçekleştiğini müşahade edebilsin. Örneğin Yüce Allah, Âd, Semûd ve Firavun'u zikrederken: "İşte biz, suçlulara böyle yaparız!" buyurmaktadır. Bunun da anlamı, 'zalimlere ne yaptığımızı gözlerinizle göreceksiniz' demektir. "Görmedin mi, Rabbin ne yaptı Ad kavmine, ülkelerde benzeri yaratılmamış olan Irem şehrine, yontulmuş kayaları vadiye getiren Semud kavmine, kazıkların sahibi Firavun'a. Zira onların hepsi ülkelere azgınlık ettiler. O sebepten dolayı Rabbin onların üstüne azap kamçısı yağdırdı. Çünkü Rabbin her an gözetlemektedir." (Fecr: 89/6-14)

Sovyetler Birliğinin çökmesi bu ayetler için canlı bir kanıttır. Ve bu çöküş Ad ve Semud kavimlerinin çöküşünden daha derindir. Çünkü Sovyetler Birliği yer küreyi defalarca yakıp yıkacak güce, nükleer başlıklı füzelere sahipti. Dikkat edilirse Sovyetler Birliği, ne yıldırım çarpmasıyla ne depremlerle ne de dış saldırılarla yıkıldı. Fakat iç karışıklıklarla yıkılmıştır. "Görmedin mi Rabbin Sovyetler Birliği'ne ne yaptı?!" İşte gerçek yok oluş budur. Bunları Allah'ın nefislerde ve ufuklardaki ayetlerinden öğreniyoruz. İnsanları küfre zorlayan, farklı düşünenleri Sibiryalara süren kimselerin akıbeti budur.

Bununla ABD başkanı Clinton halkını uyarmıştır: Sovyetler Birliği dış etkenlerle yıkılamazdı ama halk parçalandığı için Sovyetler Birliği de yıkıldı. Ve onlara: Eger ABD halkı ayrılığa düşerse ABD diye bir şey kalmayacaktır demişti. Ben de diyorum ki biz müslümanlar bu topraklara ve bu medeniyete sırf müslüman olduğumuz için sahiplene-meyiz. Bilakis Allah'ın emirlerine harfiyen uymalı şهادete koşmalı yeryüzünde dolaşp ilim tahsil ederek Allah'ın dinini hakim kılmaya çalışmalıyız. Yoksa Allah bize azabın en

şiddetlisini tattıracak ve bizi sömürecek birilerini üzerimize musallat edecektir.

İslâm Davetinin Ulaştırılması

Dünyanın değiştiği bir gerçektir. İnsanlar arasındaki mücadele yöntemleri de doğal olarak değişmiştir. Ancak müslümanlar hala silahla zafere ulaşacaklarına inanıyorlar. Sırf onun için silahlanıyor ve atom bombaları üretiyorlar. Ama o süper gücün Sovyet Rusya'nın nasıl yıkıldığının ve şimdi nükleer santrallerinin ne halde olduğunu görmüş olmalılar.

Hatta nükleer güce sahip ülkeler bu gücü kullanamazlar. Çünkü kullandıklarında tek taraf değil bütün tarafların yok olacağı bir gerçektir. Bazılarının güç ve şiddet kullanarak yaymak istedikleri İslâm, tarafların zayıflığına rağmen taşıdığı manevi güçle doğuda ve batıda yayılacaktır. Ve yine müslümanların inanmayanlar için bir fitne sayılmalarına rağmen kendi dinlerinden saparak yüz çevirmelerine neden olacaklardır. *Roger Garaudy* gibi dünyaca tanınmış düşünür ve alimlerden İslâm'ı seçenler olmuştur. Eğer biz İslâm'ın hakikatini bilip onu yeryüzünde dolaşan bir gerçeğe dönüştürürsek o zaman çok şey değişecektir. Müslümanlar Kur'an'dan bu denli uzaklaşmalarına ve üzerinden on dört asır geçmesine rağmen hala ışık saçmaya devam etmektedir. Peygamber der ki: *"Ey rabbim kavmim bu Kur'an'ı bûsbûtûn terk ettiler."* (Furkan: 30/25)

Bize düşen Kur'an-ı Kerim'in ayetlerine dönüp ufuklardaki ve nefislerdeki Allah'ın ayetlerini anlamamız ve ulaştıracağımız İslâm davetinin bu asırdaki yöntemlerini belirlemektir.

Hz. Peygamber (s.a.v) gelişmiş iletişim araçlarına sahip değildi ama şimdi bizler İslâm davetini yaymak için çok gelişmiş araçlara; faks, video ve uydulara sahip durumdayız.

Kalp Hastalıkları ve Bedenî Hastalıklar

Eski zamanlarda veba salgını milyonların kaderiydi. Asırlarca insanlar bu hastalığın şiddetinden ve pençesinden kurtulamamışlardır. Ta ki insan bu hastalıklara çareler bulmuş bedenler iyileştirilmiş ve insanın ömrü uzatılmıştır. Ancak Kur'an çok eskiden bu hastalıklardan farklı bir hastalığa işaret etmiş ve insanları uyarmıştır. Ki bu, kalp hastalığıdır. Bununla Kur'an'ın kalp krizini kastetmediği kesindir. Yine kalbin durması veya damar tıkanıklığı da değildi kastedilen. Fakat kastedilen şey kin, nefret, nifak, haset ve zulümdür. Bütün bu hastalıklar cehaletten kaynaklanmaktadır. Bu da Kur'an'ın: *"Onların kalplerinde bir hastalık vardır. Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır."* (Bakara: 10/2) ayetiyle açıklanmıştır.

Kalbî hastalıklar bedenî hastalıkların aksine bugüne değin gerekli ilgi ve öneme sahip olmamıştır. Bu hastalıklardan kurtulmanın tek çaresi ilim ve marifeti yaymak ve Kur'an öğrenmektir. Cahil olmadan hiçbir insan ne suçlu ne de uyuşturucu bağımlısı olabilir. Nefislerimizi ilimle arındırır cehaletle kirletiriz: *"Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş, onu kötülöklere gömen de kaybetmiştir."* (Şems 9-10/91) En güzel şekilde yaratılan insan aşağıların aşağısına da düşebilir. Bugün gençlerin fesat bataklığında olmaları, mescitlerden ve ilimden uzak bir hayat sürmelerinden kaynaklanmaktadır.

Bizler camileri kullanmamız gereken şekliyle kullanmıyoruz. Bilakis onları fitnenin çıkış merkezi ve illegal kim-selerin sığınağı haline dönüştürmüştüz. Oysa camiler yoluyla insanların kalplerine girebilir onlara dinlerini ve dünya işlerini anlatabilirdik.

Kur'ân ile Ufuklardaki ve Nefislerdeki Ayetler

Cehalet insanların çoğunu iman etmeleri için zorlama yapılması gerektiğine davet eder. Yine ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerin bilinmemesi müslümanları çağın gerisinde bırakmıştır. Eğer çağa müslümanlar olarak girmek istiyorsak *selefi fikirleri aşmamız ve meseleleri onların anladıkları kalıplardan çıkarmamız gerekmektedir. Çünkü onlar Allah'ın ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerini bilememiş, anlayamamışlardır. De ki: "Yeryüzünde gezin dolaşın da Allah ilk başta nasıl yaratmış bir bakın."* (Ankebut: 20/29) Onun için geçmişte müslümanlardan biri kalkıp yaratılışın nasıl başladığını görmek için seyahate çıktığı görülmemiştir. Ancak şimdi ufuklardaki ayetlerin gelişmesi nefislerdeki ayetleri etkileyerek bu ayetin bir başka anlamı ortaya çıkmıştır. Nasıl ki bir bedevi, koyunun dişlerine bakıp da yaşını söyleyebiliyorsa bugün bir bilgin de bir dağa, bir taşa veya bir ağaca bakarak onunla ilgili tarihi bilgiler sunabilir.

Yerküre kendine has bir sarsıntıyla sarsıldı. Gubernikos'un yerkürenin güneş etrafında döndüğünü ve bunun aksinin yanlış olduğunu ilan etmesi insanların binlerce yıl inana geldikleri bir anlayışın değişmesine neden oldu. Bununla da Allah'ın sözü apaçık ortaya çıktı: *"Sonra biz güneşi ona delil kıldık."* (Furkan: 25/45)

Si'ahla Değil İlimle Gelen Değişim

Bizler hala kurtuluşumuzu ihtilalle gerçekleştirebileceğimizi düşünüyoruz. Ancak ben diyorum ki kurtuluşumuz ancak ilimle olacaktır. Cemal Abdunnasır'ın 22 haziran 1952'de Kral Faruk'a karşı gerçekleştirdiği ihtilal döneminde ben Kahire'deydim. El-Kütübü'l-Mısriyye (Mısır kitapları) yayın evinde oturmuş bir şeyler okuyordum. Görevlilerin

kendi aralarındaki fısıldamalarından şunları anladım: Krala karşı bir inkılap gerçekleşti.. ve ... Ben de kendime burada kaç kitap vardır, sorunlarımızı çözebilmemiz için kaç kitap okumalıyız?...diyordum.

Ben o zamandan gerçeğimizi değiştirmek ve sorunlarımızı çözebilmek için ilmin gerekliliğine inanıyordum. Ama insanlar Abdunnasır'ın gelmesine sevindiler ve ona iyimser gözle baktılar. Hatta ondan tüm hayatı değiştirmesini beklediler ama hiç bir şey değiştirmeden gelip geçti. Bundan da öte darağaçları kurup birçok insanı sallandırmış ve Yemen'le faydasız bir savaşa girişmişti. Eğer ırkçı Arap ve sosyalistlerin çağrıları olmasaydı bu savaş bitmeyecekti.

Görülüyor ki ihtilal bir sonuç vermemiştir. Ama ilmi ve marifeti emreden Kur'an'ın yöntemleri takip edilseydi kalıcı ve faydalı sonuçlara ulaşılabilirdi. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Allah, kendilerine kitap verilenlerden, onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz diyerek söz almıştı. Onlar ise bunu kulak ardı ettiler, onu az bir dünyalığa değiştiler. Yaptıkları alış veriş ne kadar kötü!"* (Al-i Imran: 187/3)

Yüce Allah, insanlara bildirmemiz ve ayetlerini açıklamamız için bizden söz almıştır. Daha biz her şeyi öğrenip anlayamadık ki insanlara açıklayıp öğretebilelim?!. Bunun içindir ki İslâm, ilme büyük önem vermiştir. Allah'ın ilk emri *"Oku!"* (Alak: 1/96) sözcüğüyle başlamıştır. Ancak ilimle Allah'ın ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerini anlayabilir evrenin kanunlarını açıklayabilir ve her toplum için geçerli olacak kanunları belirleyebiliriz.

İnsan ve Her Şeyin Onun Hizmetine Sunulması Gerçeği

İnsan, gelişiminde birçok çağa şahitlik etmiştir. İlk çağlarda hayvanlara hakim olamayan bu insan, yalnız kas gücüne

dayanıyordu. Bu on bin yıl önceki insanın durumuydu. Sonra hayvanları evcilleştirdi ve binek olarak at vb. hayvanları kullandı. Daha sonra enerjiye hakim olup araba, uçak ve füzeleri icat etti. Böylece enerjinin ana kaynağı olan petrole ulaştı. O gün bugündür çekişmelerin ana kaynağı petrol olmuştur. Enerjiye olan ihtiyacın artmasıyla petrolün yerini tutabilecek alternatifler üretilmeye çalışılmıştır. Bunun sonucunda petrolün enerjiye dönüşebileceğini anladılar. Bunun gerçekleşmesi halinde insanların değerleri dahil birçok şey değişecektir. Belki de insanlar bu enerjiyi kullanmaya başladıklarında mal biriktirme gibi amaçları kalmayacaktır...

Tüm bu gelişmeler, evrenin insan hizmetine sunulması olayının başlangıcı niteliğindedir: *"Göklerde ve yerde ne varsa hepsini Allah, sizin hizmetinize sunmuştur."* (Casiye: 13/45) Hizmetimize sunma olayı karşılıksız emrimize amade kılma anlamındadır. Ve bir gün tüm bir evreni insanın yararı için emrimiz altına alacağımıza inanıyorum.

İslâm ve İnsanın Yaratılması

İmanı için işkence gören ve bunun karşısında "Ahadun Ahad"(Allah tektir/birdir) sözünden dönmeyen Bilal-i Habeşiler gibi özgür şahsiyetler yaratmak mucize olmasa gerek. Bizler de Bilal gibi binlerce insan oluşturabiliriz. Hatta bunu en basit insanlarla da gerçekleştirebiliriz. Şayet bunu başaramıyorsak Allah-ü Teâlâ'nın bahsettiği peygamberin sünnetinden uzak kaldığımız içindir: *"Rasûlullah sizin için en güzel örnektir."* (Ahzab: 21/23)

Peygamber (s.a.v) insan medeniyetini ekonomik ölçülerle değerlendirmiyordu. Bir gün yiyecek bir şeyleri olmayan ashabına: *"Andolsun ki fakirliğin size musallat olmasından korkmuyorum. Ancak sizden öncekilere musallat olduğu"*

gibi dünyanın size de musallat olmasından onun için çekişmeye girmenizden ve sizden öncekileri helak ettiği gibi sizi de helak etmesinden korkuyorum." buyurmuştur.

Bugünkü dünya, gelişmeyi kişi başına düşen milli gelirle ve tüketim hacmiyle değerlendirmektedir. Bu ise Kur'an'ın ayetlerine zıt düşmektedir: "Ne çocuklarınız ne de mallarınız sizi bize yaklaştırmaya yetmez. Ancak iman edip, salih amel işleyenler için iki kat ecir vardır. Bu işlediklerinin karşılığıdır. Onlar güvenli odalarda kalacaklardır." (Sebe: 37/34) İnsanları mal-mülk ölçüsüyle değerlendiren kimseleri Kur'an kınamıştır: "Derken Karun, ihtişami içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzulayanlar: "Keşke Karun'a verilenin benzeri bizim de olsaydı; hakikat şu ki O, çok büyük bir devlet sahibidir!" dediler. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler: "Yazıklar olsun size! İman edip iyi işler yapanlara göre Allah'ın mükafatı daha büyüktür. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir." Nihayet biz onu da sarayını da yerin dibine geçirdik. Artık Allah'a karşı kendisine yardım edecek yardımcıları olmadığı gibi o, kendini savunup kurtarabilecek kimselerden de değildi. Daha dün onun yerinde olmayı isteyenler: "Demek ki Allah, dilediğine rızık çok da verir az da verir. Şayet Allah bize lütufta bulunmuş olmasaydı bizi de yerin dibine geçirirdi. Demek ki inkarcılar iflah olmazmış." demeye başladılar." (Kasas: 28/79-82) Bu ayetler insanları dünya ve mallarından uzaklaştırmak için değildir. Muhammed İkbâl'in şu beyitinde dediği gibi:

"Sahip oldu bir avucunda bütûn dünyaya
Kalbinde zerresine rastlayamazsın.."

Bir rivayette Hz. Ömer(r.a) bir gün Allah Rasûlünün yanına girdiğinde onun bir hasırın üzerinde uyuduğunu ve mübarek vücudunda izler oluşturduğunu görmüş: Ey Allah'ın Rasûlü! Kisra ve Kayser ham ipekler üzerinde yatarken sen bir hasırın üzerinde mi yatıyorsun? Sorusuna Pey-

gamber (a.s): "İçinde bir şüphe mi var ey Hattab'ın oğlu, bu insanlar bu dünyayı istemişlerdir. Dünyanın onlara, ahiretin de bize ait olmasını istemez misin?!" buyurmuştur.

İşte Allah'ın Rasûlünden bu sözleri işiten Hz.Ömer (r.a) dünyayı onlara bırakması gerektiği yorumunu çıkarmamıştır. Bilakis ülkeleri fethedip Kayserin ve Kisra'nın mülkünü ellerinden almış, bütün ülkeleri adaletle yönetmiş ve hiçbir zaman ham ipek veya yünün üzerinde yatmamıştır. Hep yamalı elbiselerle dolaşmış ve hatta Kisra ve Kayser'in malları kendisine ulaştığında ağlayarak: "Azgınlıklarından ötürü Allah, onlardan mülklerini çekip almıştır. Ve eğer bizler de isyân edecek olursak Allah mülkü elimizden alacaktır." buyurmuştur. Hz. Ömer (r.a) evrenin kanunu iyi anlamış ve tarihin seyrini kavramıştır. Şayet Hz. Ömer (r.a) tarihte yaşamış bir örnekse bu şahsiyetin defalarca tekrarlanması olağandır. Allah'ın kanunu her asır ve mekanda gerçekleşecektir. Doğru düşünceler sunarak davette doğru yöntemler takip eden kimseler istenilen sonuçlara ulaşacaklardır. "*De ki: Hak geldi batıl zail oldu, muhakkak ki batıl yok olucudur.*"(İsra: 17/81) Dikkat edilirse Allah-u Teala, burada, *hak geldi ve batılı öldürdü* dememiştir. Fakat *batıl yok oldu* buyurmuştur. Yani kendiliğinden öldü/bitti. Ama zillet içinde aşağılanmış halde olan insanlar haktan uzaklaşmanın sonucunu yaşamaktadırlar.

Ve düşmanlarınıza karşı acımasız bir eda ile beddua etmemiz fayda vermeyecektir. Onun için Allah'ın ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerini öğrenmeye çalışmalıyız. O nedenle hakkı öğrenelim ki bu durumu Allah-u Teala bizimle gerçekleştirsin: "De ki hak geldi batıl yok oldu." Bu sözlerimden Allah, peygamberine düşmanları için beddua etmesini yasakladığını iddia ettiğim anlaşılmasın. Çünkü kırk sahabenin Ra'l ve Zekvan kabilelerince öldürüldüğü gün Peygamber efendimiz sinirlenmiş sabah namazında bu

iki kabile için Allah'tan helak olmalarını istemiştir. Bunun üzerine Yüce Allah bu ayeti indirmiştir: "Allah'ın onların tevbelerini kabul etmesi veya zalimler olduklarından dolayı onları azaplandırması işinden sana bir şey/sorumluluk ve görev, yoktur." (Al-i İmran: 3/128) Yani peygamberin görevi dua etmek ve dosdoğru olmaktır. Ancak kalpleri imana getirmek veya Allah'ın azabını bir kavim için istemek kimse-nin ortak olmadığı Allah'ın işidir.

Kur'an'ın İlimle Değerlendirilmesi

Evreni hizmetimize almalı Kur'an ve hadislerle de müslümanı cehaletin karanlığından alıp ilme ve sünnete doğru taşıma misyonunu yüklemeliyiz. Rasûlüllah'a iman ne olduğu sorulan meşhur Cibril hadisinde Peygamber (s.a.v): "Allah'a, meleklerine...iman edeceksin" buyurmuştur. Allah'a iman; bilmeden teslimiyet değil O'nun kanunlarını kavramak demektir.

Mesela Mûmtahine sûresinde İbrahim kıssasına yeni misyonlar yüklemeye çalıştım. Gelecekte de müslümanı kainata ve hayata adapte edecek Allah'ın güzel isimlerine yeni misyonlar yüklemeliyiz. Çünkü Yüce Allah bizden tevhi-dî bir ilim yapmamızı istemektedir: "İyi bilin ki ondan başka ilah yoktur.." (Muhammed: 48/19)

Bizler Allah'ı göremeyiz; ancak yarattığı şeyleri görebiliriz. Onun için Allah'ı sadece yarattığı şeylerle tanıyabiliriz. Mesela bu muhteşem insan beynini Allah yaratmıştır; onun dışındakiler neyi yaratmıştır?! Her şeyde O'nun birliğine işaret eden sonsuz ayetler vardır. İlim çağına giren insanın yeni bir peygambere ihtiyacı kalmamıştır. Peygamberler de ne dinarlar ne de dirhemler, onlar yalnız ilmi miras bırakmışlardır.

Orman Kanunu ile İslâmî Kanunlar Arasındaki Çekişme

Cihadın vurgulamamız gereken birtakım şartları mevcuttur. Çünkü Peygamber (s.a.v): *"Cennete bir tek okla üç kişi girecektir: Onu yapan, taşıyan ve fırlatan."* Başka bir yerde de: *"Okunu kır, yayını kopar ve kılıcını taşa vurarak körelt."* buyurmuşlardır. Şayet silahımızı, şartları göz ardı ederek kuşanırsak, kanunların hakim olduğu toplumsal ve insanî şeraitten, despotluğun kol gezdiği orman şeriatına geçişimiz kaçınılmaz olacaktır. Ve İslâmî cihadı uygulamak istiyorsak, Kur'an ve sünnetteki şartlarını belirlemeliyiz ki cihadımız Allah yolunda olsun. İkbâl: *"Kim kılıcını Allah'tan gayrısı için sallarsa, kılıcı göğsüne saplanacaktır."* demiştir. Yine Peygamber (s.a.v) veda haccında: *"Benden sonra birbirinizin boyunlarını vurarak küfre dönmeyiniz."* buyurmuştur.

Marifetin Çözebileceği Sorunlar

Bizden öncekilerin ulaşamadıkları bilgilere sahip olduğumuz gibi bizden sonrakiler de bizim bu asırda anlamaktan aciz kaldığımız bilgilere, anlamlara ulaşabileceklerine inanıyorum.

İslâm aleminde birçok yerde beliren sorunlar, ancak gerçeğe bakarak, ufukların ve nefislerin ilmini öğrenerek çözülebilir. Geçmişte Allah'ın görülmesi/Rû'yetullah konusunda Mutezile ile bazı müslümanlar arasında çekişmeler yaşanmıştır. Allah'ın Rasûlüne: *"Rabbini gördün mü?"* sorusuna: *"O bir nurdur nasıl görebilirim."* cevabını vermiştir. İki fırka Allah'ın görülüp görülemeyeceği hususunda ayrılığa düşmüştür.

Ben bu konunun önemsiz olduğuna inanıyorum. Çünkü

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

ufuklardaki ve nefislerdeki Allah'ın ayetlerine baktığımızda O'nu görsek de görmesek de O'nun yüceliğini anlayacağız.

Enerjiye sahip olmak için savaşıyor insanlar, biyolojik reaksiyona yön veren güneş ışınlarının etkisiyle petrolün oluştuğunu anlamışlardır. Güneşin büyük enerjisinden çok az miktarda yeryüzüne gönderdiği ışınları baktığımızda *bu bir avuç enerji için başlattıkları kavganın saçmalığının farkına varacaklardır.*

Enerji üretmek için sonsuz imkanlar mevcuttur. Gelecekte insan bu imkanları kullanarak enerji üretebilecektir. Bizim eskilerin imkansız gördüğü şeyleri gerçekleştirdiğimiz gibi...

Ve Hamd Alemlerin Rabbi Allah'a..

Dipnot

1. (Buhari, dualar bahsi, zikrullahın faziletleri babı Müslim, zikir ve dua bahsi zikir meclislerinin fazileti babı)

İkinci Sohbet

İslâm ve Kadın Sorunu

Hamd Allah'a, selam seçkin kullarına ve insanlardan adaleti emredenlere olsun.

Giriş

Yüce Allah Mûmtahine sûresinde davetin sorunlarından ve müslümanların başkalarıyla olan münasebetinden bahsettikten sonra o zamanki toplumlarda belirgin olan bir toplumsal soruna dikkat çekmiştir. Bu da kadın sorunudur. Ve de erkekle arasında ayrıcalık ve üstünlük sorunudur.

Yüce Allah: "Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldikleri zaman onları imtihan edin. Allah, onların imanını daha iyi bilendir. Şayet onların mü'min kadınlar olduklarını bilip-öğrenirseniz artık sakın onları kafirlere geri çevirmeyin. Çünkü ne bunlar onlara helaldir ve nede onlar bunlara helaldir. Onlara (kafir kocalarına kendileri için) harcadıklarını verin. Mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur. Kafir kadınları nikahınızda tutmayın, ve onlar için harcadıklarınızı isteyin, onlar da (mümin kadınlara) harcadıklarını istesinler. Bu, Allah'ın hükmüdür. Aranızda O hükmeder. Allah bilendir, hâ-

kûm ve hikmet sahibidir. Eger eşlerinizden biri sizden kafirle-
re kaçır da siz de savaşıta galip durumda olursanız; eşleri git-
miş olanlara ganimetten harcadıkları kadar verin. İnandığınız
Allah'a karşı gelmekten sakının. Ey peygamber! İnlanmış ka-
dınlar biat için gelirlerse, sana; Allah'a hiçbir şeyi ortak koş-
mamaları, hırsızlık yapmamaları, zina etmemeleri, çocukları-
nı öldürmemeleri, elleriyle ayakları arasında iftira uydurup
getirmemeleri hususunda biat etsinler. Sen de onların biatları-
nı al. Ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok
bağışlayan, çok esirgeyendir. Ey iman edenler! Allah'ın gazap
ettiği bir kavmi dost edinmeyin; ki onlar kafir olanların mezar
halkından umut kesmeleri gibi ahiretten umut kesmişlerdir.
(Mûmtahine: 60/10-13)

Eski Çağlarda Kadının Yeri

Çağımızda kadın sorunu önemli bir konuma gelmiştir.
Çünkü dünyada meydana gelen değişiklikler bu meseleyi
de etkilemiştir. İnsan ilkel hayattan tarımsal hayata daha
sonra endüstriyel hayata geçmiş ve son olarak bilgi çağını
yakalamıştır. Tarım çağında kadın ikincil role sahiptir. Ha-
yatın kadınsız devam edemeyeceği gerçeğine rağmen erke-
ğin gerisinde bir konuma sahipti. İslâm ise daha davetin ba-
şında kadını erkekle eşit konuma getirmiştir. Hz. Ömer bu
konuda: "Allah onlarla ilgili Kur'an indirmedi ve onlara
haklar tanımadan önce kadınları hiçbir şey saymıyorduk."
 demiştir.

İlk çağda kadına bu misyonun yüklenmesi doğal bir du-
rumdur. Çünkü ilk çağda tarımsal hayata geçişte, korunma
ve hayvanları evcilleştirme döneminde ölçü güç ve kuvvete
dayanıyordu. Bu da erkeğin kadından ayrıldığı/üstün oldu-
ğu bir özellikti. Özellikle erkekler ön plandaydı. Erkeklerin
savaşlarda kadınlardan daha aktif olmaları ve kadınların ro-

lûnûn kûltûrel ve ideolojik meselelerin ötesine geçmemesi bilinen bir gerçektir.

Eski ve Modern Cahiliye Arasında Kadın

İslâm, Muhammed İkbâl'in dediği gibi, bilim çağından önce çıkmış olmasına rağmen ilim çağının habercisi olmuştur. Ve yine İslâm, kadının değersiz olduğu bir dönemde ortaya çıkmış kadını hak ettiği makama taşımıştır.

Arap yarımadasında, kadınların tutsak sayılıp ayıplanması sorunu hakim olan geleneklerden kaynaklanmaktaydı. Örneğin Kur'ân, çocuğuyla müjdelenenin durumunu aktarırken: *"Onlardan biri kız çocuğuyla müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kap kara kesilir."* (Nahl: 16/58) Onlar kız çocuklarının uğursuz olduklarını savunuyorlardı. O zamanki şairlerin şiirleri ve söyledikleri sözler onların hoşnut olmadıklarına kanıt gösterilebilir. Kur'ân-ı Kerim bunu açık ve net bir şekilde işlemektedir: *"Onlardan biri kız çocuğu ile müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir. Onu aşağılık duygusu içinde yaşayarak yanında tutacak mı yoksa toprağa mı gömecek? (Bunu düşünür durur) bakın ki verdikleri hüküm ne kadar kötüdür."* (Nahl: 16/58-59)

Cahiliye dönemi insanların durumu bundan ibarettir. Bizler de içimizin derinliklerine inip kadına verdiğimiz önemi anlayabiliriz. Hala bizler kız çocuğuyla müjdelendiğimiz zaman erkek çocuk müjdesinde yaşadığımız duyguyu yaşayamıyoruz. Söylediklerimizle kalbimizde hissettiklerimiz çok farklı şeylerdir. Allah'ın kelamını okuyup işitmemize rağmen kalplerimizdekini söküp atmak bize imkansız görünmektedir. Şayet Allah'ın hükmünü kabul etmişsek; kaçınılmaz ölümü kabul ettiğimiz gibi, bu gerçeği de isteksiz

kabul ettiğimiz bir gerçektir. Bu güne dek kadına üstünlük taslayarak çoğumuz yarım mirası onlara fazla görürüz. Ve hatta dindar geçinen çoğu kimseler kadını mirastan mahrum etmektedir. Cahiliye döneminde söylenmiş bir söz kadını şöyle tanımlamaktadır: "Andolsun o mükemmel çocuk olamaz. O, ağlayarak zafere; hırsızlıkla iyiliğe ulaşabilir." Yani saldırıları defetmeye güç yetiremez. Ve ona bir şey bağışladığımızda onu senden olmayan uzak erkeklerin çocuklarına verir. O kadınlar şöyle derler: "Çocuklarımız öz evlatlarımızın çocuklarıdır. Kızlarımızın çocukları ise uzak erkeklerin çocuklarıdır."

Cahiliye döneminde erkek çocuğu olmayan kadını, kocası boşar veya üzerine kuma getirirdi. Bu olay savaşlarda faaliyet gösteremeyen kadın için normal sayılabilirdi. Çünkü kasları erkeklerle yardım etmeye yeterli değildi. Bugün ise durum tamamen farklıdır. Onun için kadın sorunu çok önemli bir konumu işgal etmiştir. Bu da bizi kadın meselesinde İslâmî çözümler üretmeye zorlamaktadır.

Bilgi Çağında Kadın

Kadın eğitim ve öğretim alanında ikinci plana atılmıştı. Ülkemizde üniversitelerin açılması üzerinden yetmiş yıl geçmesine rağmen hala üniversitelerdeki kadın öğretmenlerin oranı çok düşük seviyelerdedir. Umulur ki gelecek, kadın için marifet ve bilgi konusunda ilerlemesine yardımcı olur. Bugün yüksek lisans programlarında kadın, erkeklerden daha büyük imkanlara sahiptir. Bu da toplumun oluşmasında kadına daha büyük sorumluluklar yükleyecektir. Dünyada zorbalık ve şiddet son bulacaktır. Çünkü şiddet, erkeklere has bir özelliktir.

Endüstri çağında kadın çalıştırılarak çirkin bir şekilde sömürülmüştür. Şimdi ise -yani bilgi çağında- durum tama-

men deðişti: Kadının zamanının çoğunu işgal eden doğum olayı çok azaldı. Gelecekte de daha çok azalacağı beklenmektedir. Çünkü aşırı nüfus artışı çoğu ülkelerde büyük sorunlara neden olmaktadır. Mesela aile planlamasına gidip bir, iki veya üç doğumdan fazlasına müsaade etmeyen Çin'de olduğu gibi büyük sorunlar doğurmaktadır. *Nicelik, niteliğin yerini tutamamaktadır.* Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Açların yemek kazanına üşüştüğü gibi milletlerin üzerinize üşüşmesinden korkuyorum."* Orada bulunanlardan birinin: "O gün sayıca az olduğumuzdan mı olacak?" sorusuna Peygamber (s.a.v): *"Bilakis o gün sayıca çoksunuz ama bu çokluğunuz şiddetli bir selin köpüğü gibidir"* buyurmuşlardır. Ve sanırım Hz. Peygamber (s.a.v) o gün şiddetli selin köpüğünden hoşlanmayacaktır. Eğer Hz. Peygamber'in (s.a.v); evleniniz, çoğalınız, çünkü ben kıyamet gününde, ümmetlere karşı sizinle övüneceğim buyruğuna mazhar olmak istiyorsak kültürümüzü ve gayretlerimizi arttırmaya çalışmalıyız. Böylece selin köpüğü olmaktan kurtulabiliriz.

Rasûlullah (s.a.v) Döneminde Kadın

Miras aldığımız kültür, cahiliye adetlerinin ağır bastığı, kadını erkekle eşit saymayan; Allahu Teala'nın mükafatlandırmada eşit kılmasına rağmen, hatasını erkeğin hatalarından daha büyük gören bir kültürdür.

Onun için kadın sorunu yazılı kanunlarla değil, sosyal gerçekle ve o toplumun ilim ve marifet düzeyiyle ilişkilidir. *"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?!"* (Zümer: 39/9)

Kadın evde kaldığı sürece, temizlik ve diğer ev işleriyle zamanını geçirecektir. Onun ne görüşü ne de düşüncesi vardır. Ancak çağın ilerlemesiyle kadının boş vakitleri arttı. TV, basın-yayın ve enerji tüketiminin yayılmasıyla kadın

daha etkin rol almaya başladı. Kur'an-ı Kerim kadınlardan İmran'ın hanımını zikrederek: "İmran'ın hanımı: Rabbim karnımdaki çocuğu hür olarak sana adıyorum. Onu benden kabul et! Şüphesiz sen işitensin, bilensin. Doğum gerçekleştiğinde: 'Rabbim onu kız çocuğu olarak doğurdum. Allah da onun ne doğurduğunu çok iyi bilendir. Kız hiçbir zaman erkek gibi olamaz. Onun adını 'Meryem' koydum. Onu ve zürriyetini şeytanın şerrinden koruman için sana sığınıyorum.' Rabbi onu en güzel biçimde kabul etti, en güzel şekilde eğitti, yetiştirdi ve sorumluluğunu Zekerıyya üstüne aldı. Zekerıyya mihrabına her geçtiğinde, onun yanında rızık (nimetler) bulurdu: 'Ey Meryem bunlar sana nereden geliyor?' diye sorduğunda o: 'O, Allah'ın katındandır. Muhakkak Allah istediğine hesapsız sualsiz rızık verendir.'" (Al-i İmran: 3/35-37)

İslâm, kadını ikinci plana iten ortamlara nüfuz edip değişimi var gücüyle desteklemiştir. Ama kökten bir değişimin olabilmesi için uzun zamana ihtiyaç vardır. Yüce Allah, kadınlarla erkekleri eşit bir şekilde zikrederek: "Allah'ın emrine uyan müslüman erkekler ve müslüman kadınlar mümin erkekler ve mümin kadınlar, itaatkar erkekler ve itaatkar kadınlar, niyet, söz ve tavırlarında doğru olan erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan kadınlar, tesbih, tahmid, tehlil, tekbir, Kur'an tilaveti ve ilimle Allah'ı çok zikreden erkekler ve çok zikreden kadınlar; işte Allah bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükafat hazırlamıştır." (Ahzab: 33/35)

İslâm'da ilk şehit bir kadındı. Ümmü Haram'ın naklettiği bir hadis-i şerifte: "Hz. Peygamberi (s.a.v) evimde istirahat ederken gülerek uyandığını gördüm. Ben ona: seni güldüren nedir ey Allah'ın Rasûlü?" diye sorduğumda Hz. Pey-

gamber (s.a.v): 'Ümmetimden Allah yolunda savaşıyor ve bu denizin büyük bir bölümüne sahip olacak bir topluluk gösterildi. Onlar krallar gibi tahtlara kurulmuşlardı.' buyurdu. Ben de O'na: 'Ey Allah'ın Rasûlü benim için dua et ki onlarla olayım dedim.' O (s.a.v): 'Sen ilklersin.' buyurdu.

Ümmü Haram'ın, "Allah'a dua et ki ben de onlardan olayım sözünü Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde yaygın olan kültürel yapının günümüzde sahip olduğumuz değerlerden ve bakış açısından tamamen farklı olduğunun bir kanıtıdır. Bu sözünü söylemeyi de çoğumuz aklımızın ucundan geçiremeyiz ve hiç birimiz Hz. Peygamber'in (s.a.v) verdiği cevabı vermeye yanaşmayacaktır. İşin ilginç tarafı bu kadını Hz. Osman döneminde Kıbrıs'a yönelen İslâm ordusuyla deniz seferinde müşahade ediyoruz. Bu kadın Kıbrıs'ta vefat etmiştir. Hala kabri Kıbrıs'ta bulunmakta ve ziyaret edilmektedir. Yine bu kadın, erkeklere Habeşistan'a hicrette eşlik etmiştir.

Doğruluk ve Dürüstlüğü Yanında Bilinç ve Uyanış

Geçmişte kadın günümüzde olduğu gibi, ajanlık işlerinde kullanılırdı. Hâub bin Ebi Beltea kıssasında bunu zikretmiştik. Onun için Yüce Allah: "Ey iman edenler mümin kadınlar hicret ederek size geldiği zaman onları imtihan edin." İmtihan edin, çünkü kadın İslâm'a girmek için değil belki başka amaçlar için gelmiş olabilir. Onun için dikkatli olun ve duruma akıllıca yaklaşın onu doğru tahlil edin. Ancak "Allah imanlarını daha iyi bilendir" buyurmuştur. Hadis-i şerifte Hz. Peygamber (s.a.v) ameller niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey verilecektir. Her kim Allah'a ve Rasûlüne hicret etmişse, ulaşacağı yer Allah ve Rasûlüdür. Kimin hicreti dünyalık elde etmek ve evleneceği bir kadın aramak içinse onu da elde edecektir." O halde gerçekçi ol-

malı ve öylece davranmalıyız. Hz. Ömer bu gerçeği şu sözleriyle yansıtmıştır: Dolandırıcı olmadığım gibi dolandırıcıların beni aldatmasına müsaade etmem." Başkalarıyla ilişkilerimizde dürüst ama dikkatli olmalıyız. Böylelikle bize kimse zarar veremeyecektir: "Eğer sabreder Allah'tan korkarsanız, onların hilesi size hiçbir zarar vermez." (Al-i İmran: 3/120) Eğer gerçekçi ve aktif olursak tüm sorunların üstesinden gelebiliriz demektir. Ama öyle olmadığımız ve takvadan uzak durduğumuz an -bugün olduğu gibi- düşmanlarımızın bize hazırladıklarının yanında tüm sorunlar üzerimize yıkılacaktır. Tüm bunlar bilinçlenmeyle etkisiz hale gelecek ve komplocuların üzerine yıkılacaktır.

Nebevi Sirette, kalpleri kötülükle dolu insanların peygambere geldiklerini ve doğruluk abidesi Hz. Peygamber'in (s.a.v) ve ashabının sözlerini işittiklerinde içlerindeki kötülüğün iyiliğe dönüştüğünü hep okumuşuzdur. Doğruluk, sonsuz gücüyle sahibine destek olacak, muzaffer olmasını sağlayacaktır. Bizler doğru olursak, büyük kazançlar elde ederiz. Ancak İslâm alemi ne doğru olmasını ne de sabretmesini bilmektedir.

O halde nasıl doğru olabiliriz? Başkaları bize nasıl güvenebilir? Bizden ihanet ve kötülük gelemeyeceğine insanları nasıl inandırabiliriz? Düşmanın (bize olan) güvenini nasıl sağlayabiliriz? Birbirimize güvenimiz yokken bütün bunları nasıl sağlarız?...

Dost-düşman herkesle olan ilişkilerimiz doğruluk, dürüstlük, adalet, eşitlik ve iyilik esasına dayandırılmalıdır. İşte böyle davranarak ve iyiliği ön planda tutarak düşmanlarımızı samimi, halis dostlara dönüştürebiliriz. Yüce Allah şöyle buyurur: "Sen kötülüğü en güzel bir tavırla önle. O zaman görürsün ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki yakın bir dost oluverir." (Fussilet: 41/34)

Başkaları inanmadığı rollere girerek bizi aldatabilir ama

doğruluk; oyun ve aldatmalara baskın gelip onları dağıtacaktır. Şayet bir kişinin kalbine girmek ve duygularına hakim olmak istiyorsan; boynundan tutup hakka ulaştırmak, onu emrine alıp esir etmek istiyorsan ona doğruyu söyle, onunla dürüst ol. Ona temiz çocuk ruhuyla yaklaş, ona kızma, bilakis ona karşı açık sözlü, dürüst, saygılı ve kibar olmalısın.

Kadın ve Sosyal Çevre

"Eğer onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kafirlere geri döndürmeyin."

Hudeybiye barışında Müslümanlarla Kureyşliler; Kureyş'ten olup müslüman olarak Medine'ye gelenlerin müslümanlarca iade edilmesi, üzerinde anlaşmışlardı. Kur'an-ı Kerim ise Kureyşli mümin kadınların Müslümanlar tarafından iade edilmemesini emretmektedir. Siyerde kadının Hudeybiye barışından sonra Medine'ye hicret ettiğini ve Ebu Cendel'in Kureyş'e iade edildiği gibi, kadının da iade edilmesini önlemek için Yüce Allah bu ayeti indirmiştir. O ortamda kadının durumu erkeğin durumundan farklıydı. Bugün bizler sözcüklere bağlanmamıza rağmen kalplerimizden *"Eğer biri kız çocuğuyla müjdelense yüzü simsiyah olur."* sözünü atamayız. Küfürle nitelendirdiğimiz batı dünyası bizim gibi davranmamaktadır. Yani birisi bir kız çocuğuyla müjdelenirse yüzü simsiyah olmamaktadır. Bu da onların müslüman olmalarından değil sosyal çevrenin insanlık hakkı ve onurunun erkek-dişi herkese tanındığı bilinçten ileri gelmektedir.

İslâm ve Adalet

Daha sonra Allahu Teala hicret eden mümin kadınların kafirlere iade edilmemesinin sebebini açıklamaktadır: *"Bunlar*

onlara helal değildir onlar da bunlara helal olmazlar." burada Allah (c.c) bir hüküm açıklamıştır ki; mümin kadının mümin olmayan bir erkekle evlenmesi yasaktır. İslâm dini iki bölümde incelenir: İmanî ve itikadî. İbadet bölümü; kelime-i şehadet, namaz, zekat, oruç ve hac... İkinci bölüm ise insanlar arasında ilişkileri düzenlemeye yarayan *muamelat*-la ilgili hükümlerdir. Bu da ortak amaç, ortak fayda ve eşitlik esasına dayanmaktadır. İbn-i Teymiye ve İbn-i Kayyim el-Cevziyye muamelat konusunda isabetli ve önemli bir yöntem geliştirmişlerdir: *"Her zaman ya da çoğunlukla yararlı şeyleri yapmak vacip, zararlı şeyleri yapmak ise haramdır."* Yani İslâm'da faydalı şeyleri yapmak vaciptir. Allah'ın kanunları da adalet ve eşitlik ilkeleri üzerine kuruludur. Adaletle yakın olduğumuz ölçüde, Allah'ın emirlerine yakın sayılırız.: *"Adalet nerede ise Allah'ın şeriatı da oradadır."*

Bu şekilde bir anlayış, çelişkili görünen birçok meselenin çözümünde bize yardımcı olacaktır. Mesela kölelik İslâm'ın ilk dönemlerinde yaygındı. İnsanlar köleden vazgeçtiklerinde onlardan bir daha köle edinmemeleri istenmiştir. Bu mesele yasaklandığında Müslümanlar, Allah'ın şeriatının çelişki arz ettiğini düşünmediler. Ben de diyorum ki; kadın sorunu, laf kalabalığıyla çözümlenemez. Ancak uygun şartlar oluştuğunda kendiliğinden çözümlenecektir. Maalesef şimdiye dek bu şartlara ulaşmış değiliz. Bizler hâlâ: *"Çocuklarımız öz evlatlarımızın çocuklarıdır. Kızlarımızın çocukları ise uzak erkeklerin çocuklarıdır."* diyen anlayışı benimsiyoruz. Onlar bunu diyorlardı. Ve erkeği kızdan daha fazla seviyorlardı. Ama sosyal yaşamda kendi işlerini yapamayacak derecede güçsüz ve yaşlı olan birine erkek çocuğundan ziyade, kız çocuğu daha fazla ilgi göstermekte ve iyilikte bulunmaktadır. O yaştaki insan, on erkek çocuk yerine bir kızı olmasını temenni eder. Çünkü erkeklerin çoğu sadece ailesi ve çocuklarıyla ilgilenip ebeveynini ihmal etmektedir.

O halde şartların değişmesi, sosyal olayları da etkiler. Bu yüzden tarihi dikkatlice incelememiz gerekir. Allah'ın kanunu gereği: *"En kalıcı olan şey faydalı olandır. Kópük atılıp gider. İnsanlara fayda veren şeye gelince; o yeryüzünde kalır."*(Rad: 13/17)

Yüce Allah'ın: *"Bunlar onlara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar"* sözü muâmelât kısmındandır. Şeriat ise adalet ve sosyal güvence üzerine kuruludur. Adaletin gerçekleşip sosyal güvencenin sağlanması Allah'ın şeriatının hakim olduğuna açık bir kanıttır. Çünkü Allah bize düşmanlarımız ve dostlarımızla tam anlamıyla adil olmamızı emretmektedir: *"İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman Allah size adaletle hükmetmenizi emreder."* (Nisa.4/58) Eger insan iyilikle davranabiliyorsa, Allah'a daha yakın ve O'nun katında daha değerli olur. Yine kölelik konusunda olduğu gibi bazı hükümler değişebilir. Yani helalken haram olabilir. Ancak kölelik meselesi Kur'an'da haram olmayan doğal bir olaymış gibi ele alınmakta ve hükümleri açıklanmaktayken geçersiz hale gelmektedir.

Yine mürtedin (dinden dönen) öldürülmesi olayına Müslümanlar gerçekçi yaklaşmamaktadır. Hatta Kur'an'da hiçbir değeri olmamasına rağmen bu hükmü kaldırmaya cesaret edememektedirler. Gerçeğe bakılırsa müslüman bir kimse mürted olmaz. Ne Kur'an'da ne de hiçbir sahih hadiste olmayan bu mesele, okullarda, şer'i mektep ve fakültelerde okutulmakta ve müslümanlarca önemsenmektedir. Delillerle, derin bir anlayış ve üslupla yaklaşmadıkları gibi Müslümanlar gerçeklere gerektiği gibi yaklaşmamaktadırlar. Onlar: *"Biz babalarımızı bir din üzerine bulduk, biz de onların izlerine uyarız."* (Zuhruf:43/23) sözünde ısrar etmektedirler.

Tüm hükümleriyle Kur'an-ı Kerim, başkalarıyla olan ilişkilerimizde nasıl davranmamız gerektiğini açıklayan bir ana-

yasa niteliğindedir. Yüce Allah: "Allah sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarından çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve adil davranmanızı yasaklamaz. (Mumtehine:60/8) Ve: "Dinde zorlama yoktur.." (Bakara: 2/256) buyurmuştur.

Savaş ve barış ile ilgili hükümler, kadın erkek ilişkileri ve daha başka meseleler adalet esasına dayalıdır. "Adalet nerede ise Allah'ın şeriatı da oradadır." Ortaya çıkan yeni durumları genel kurallara bağlamamızın önünde büyük engeller konulmuştur. Bu da araştırmamız gereken en önemli konudur.

Öldürme ve Bağışlama Kültürü

Şeriat kanunlarının hakim olduğu ülkelerde kısas hükmü uygulanır. Ölünün velisi (sahibi), ya katile kısas uygulanmasını ya da katilin bağışlanmasını isteyebilir. Kısas caninin öldürülmesiyle yerine getirilir. Bazen öldürülenin çocuğuna "kısas mı yoksa af mı" sorusunu sormak için senelerce beklenilir. O an için çocuk, kısas istemek için hazırlanır. Ve tüm halkın gözü önünde caniye kısas uygulanır.

İslâm, caninin öldürülmesi gerektiğini emretmez. Bilakis ölünün velisine seçme hakkı tanır: "Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın haram kıldığı cana kıymayın. Bir kimse zulmen öldürülürse, onun velisine/mirasçısına, hakkını alması için yetki verdik. Ancak bu veli de kısasta ileri gitmesin. Zaten kendisine bu yetki verilmekle o, yardıma mazhar olmuştur." (İsra: 17/33)

Sudanda meydana gelen bir olayı size aktarayım: Birkaç Filistinli bir otele saldırmış ve otelde bulunan İngiliz turistleri öldürmüşlerdi. İslâm hukukuyla yönetildiği için Sudan, durumu İngiliz turistlerin ailelerine iletmiştir. İngiliz aileleri, cevap olarak: "Durumu size bırakıyoruz." demek suretiyle onları affetme büyüklüğünü göstermişlerdir.

Bağışlama, İslâm'da farz değildir. Ancak müstehap ve istenilen bir davranıştır. Bir hadis-i şerifte: "Kıyamet gününde ecri Allah'a kalmış kimseler gelsin diye çağrıldığında, sadece affeden ve müslümanların aralarını düzeltenler geleceklerdir." (Bu hadise kaynaklarda rastlanmamıştır).

Sahih-i Müslim Alkame b. Vâil'in, babasından şunu naklettigini zikreder. "Bir gün Peygamber'le otururken bir kişinin bir adamı çekerek getirdigini gördüm. Adam Hz. Peygamber'e: "Ey Allah'ın Rasûlü, bu adam kardeşimi öldürdü," demesi üzerine Hz. Peygamber: "Onu öldürdün mü?" diye sordu. Ben, itiraf etmeseydi ona delil getirecektim. Adam: "Evet, onu öldürdüm" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v): "Onu nasıl öldürdün?" sorusuna adam: "Bir ağacın altında dövüşüyorduk, bana söv-düğü için kızdım ve onu baltayla öldürdüm." dedi. Peygamberimiz ona: "Seni kurtaracak malın mülkün var mı?" diye sordu. Adam: "Tüm varlığım üstümdeki elbiselerim ve baltamdır." dedi. Hz. Peygamber (s.a.v): "Ailen senin yerine (diyet) ödeyebilir mi?" sorusuna adam da: "Benim ölmem onlar için bundan daha kolaydır." cevabını verdi. Hz. Peygamber (s.a.v) ölünün kardeşine dönerek: "İstedigini yapabilirsin" buyurmuştur. İkisi Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanından çıktıklarında Hz. Peygamber (s.a.v): "Şayet onu öldürürse onun gibi (cani) olur." buyurdu. Bu sözü işiten adam Hz. Peygamber'e (s.a.v) dönerek: "Ya Resulallah! Bana, eğer onu öldürürse onun gibi olur, dedigini iletiler. Ama ben onu, senin buyruğun üzerine aldım." dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) ise: "Senin ve arkadaşının günahının silinmesini istemez misin?" diye sorunca, o da: "İsterim" cevabını verdi. Hz. Peygamber (s.a.v): "İşte bunun karşılığı budur." buyurdu. Böylece adam katilin kolunu bırakarak onu serbest bırakmıştır. Bu hadis-i şerif sahih olmasına rağmen müslümanlar bunu unutmuştur. Onun içindir ki bizde öldürme kültürü yerleşmiş bağışlama unutulmuştur. Bazı İslâm ülkelerinde kisası uygulamak için onsekiz yıl gibi bir

sûre beklenmektedir. Ve onsekiz yıl önce öldürülen kimse-
nin velisi katili affetme büyüklüğünde bulunmamaktadır.
Ama diğer taraftan bazı İngilizler, dinlerinden, ırklarından
ve ülkelerinden olmayan kimseleri kolaylıkla affedebiliyor-
lar. Tüm mesele kanunlarla değil kültürle alakalıdır. Eğer
biz bu konulara gireceksek kültürle başlamalıyız. Yani hük-
mün esasına karışamayız. İnsanları hoşgörüye çağırmalı ve
affetme kültürü üzerine eğitmeliyiz.

İlk iş iyiliği ve adaleti hakim kılmaktır. "Muhakkak ki
Allah adaleti iyiliği ve akrabaya yardım etmeyi emreder. Çir-
kin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutası-
nız diye size öğütler verir." (Nahl: 16/90) velev ki ihsan (iyi-
lik) bize farz kılınmasa da istenilen, yapılması müstehap ve
mendup olan bir davranıştır. Her kim iyilik yaparsa, Allah
ona yaptığına karşılık büyük bir ecir hazırlamıştır.

Zamanla Hükümlerin Değişmesi

Gözden geçirmemiz gereken birçok konu vardır. Çünkü
bugün İslâm'a yaklaşımımız gerçekte uyuşmamaktadır. Me-
sela Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde İslâm'ı hangi şart-
larda uygulandığını göz önünde bulundurmadan bugün
sağlıklı bir değerlendirme yapamayız. Allah-u Teala : "Bun-
lar onlara helal değildir, onlar da bunlara helal olmazlar."
Ayetiyle o zaman ki mevcut durumu işliyordu. Yani toplum
değişir, insanlar birbirlerini aşağılamaktan vazgeçerse buna
bağlı hükümleri devam ettirmek abes olacaktır. Çünkü
adaletin manası "Bana saygı gösterdiğin gibi benim de sana
saygı göstermemdir." Günümüzde kafirler din ve düşünce-
de ayrıldıkları kimselere -bizden ayrılanlara gösterdiğimiz-
den- daha çok saygı göstermektedirler. Yüce Allah: "Onla-
rın, Allah'tan başka taptiklarına sövmeyin. Sonra, onlar da
bilmeyerek Allah'a söverler. Böylece biz her ümmete yaptıkla-
rı işleri süslü gösterdik." (En'am: 6/108) buyurmuştur.

Cimrilığın Dûnû-Bugünü

Yüce Allah: "Onlara (erkeklerle), verdikleri şeyleri, iade edin." Kendisine helal olmayan biri, kadına bir şey vermişse ona verdiği şeyleri iade edin. Tamahkar davranıp başkalarının hakkını yemeyin. Kur'an'da: "O gün cimri nefisler çağrılır.." buyrularak cimrilik yerilmiştir. Ve yine : "O, mal sevgisine aşırı derecede düşkündür." (Adiyat: 80/8) buyurulmuştur.

Eskiden cimrilik çok daha yaygındı. Çünkü cimrilik fakirliğe bağlıdır. Fakirliğin çok olduğu yerde cimrilik de fazladır. Gelecekte durum çok farklı olacaktır. Bazen temiz ve ucuz bir enerji üretileceğini işitiyorum. Şayet bu gerçekleşirse elektrik çok ucuzlayacak, insanlar aletleri kullanmada ve ısınmada kolaylık bulacak ve böylece insanlık tarihi değişecektir. Bugün bizler bunun nasıl gerçekleşeceğini bilemeyiz. O gün de insanlar haram-helal demeden mirası yemekten ve malı var güçleriyle sevmekten vazgeçebilirler. Geçmişte enerji çok yüceltilmişti. Ona ulaşmak ise çok zor bir durumdu. Çünkü enerji insan gücüne/bilek ve kasa dayanıyordu. Daha sonra hayvanların gücü kullanıldı. Kömür, buhar, petrol, gaz, güneş enerjisi vb. enerjiler kullanılmaya başlandı.

Körfez savaşı gibi batının enerjiye hakim olmak için başlattığı savaşların, enerji ucuzladığında hiçbir geçerliliği kalmayacaktır.

O halde insanın önünde geniş imkanlar mevcuttur. Yüce Allah insanı, saygın, kutsal ve her şeyin onun önünde eğildiği bir varlık kılarak yüceltmıştır. Bu yücelik ona her şeyin boyun eğdiği, saygı duyduğu ve kutsallığını kabul etmesiyle gerçekleşmiştir: "Biz hakikaten insanoglunu şan ve şeref sahibi kıldık; onları çeşitli ulaşım araçlarıyla karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik." (İsra: 17/70) " O göklerde ve yerde ne varsa hepsini size boyun eğdirmiştir." (Casiye: 45/13)

Evlilikte Zorlama Yoktur

Yüce Allah şöyle buyurur: "Mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde size bir günah yoktur. Kafir kadınları nikahınızda tutmayın ve harcadıklarınızı isteyin; onlar da sarf ettiklerini istesinler. Allah'ın hükmü budur. Aranızda O hükmeder. Allah bilendir, hikmet sahibidir. (Mümtahine 60/10) Eğer kadın evliyse ve gitmeyi arzuluysa onu yanınızda kalmaya zorlayamazsınız. Çünkü dinde zorlama olmadığı gibi evliliğin öncesinde ve sonrasında zorlama söz konusu değildir. Ayrılmayı istemek onun hakkı olduğu gibi sarf ettiğiniz şeyleri (malları) onlardan istemek sizin hakkınızdır.

Bir hadis-i şerifte, bir kadının bir erkekle evlendiği ve erkeğin ona bir bahçe verdiği rivayet edilmiştir. Peygamber buna karşılık kadına: "Bahçesini ona iade eder misin?" Sorusuna verdiği olumlu cevapla kadın boşanmıştı.¹

Bu hüküm adilce verilmiştir. Ve adaletin tahakkuk ettiği yer Allah'ın kanununun işlediği yerdir. İyiliğin tahakkuk ettiği yerden daha hayırlı bir yer var mıdır? "Eğer eşlerinizden biri sizden kafirlere kaçarsa da siz de savaşta galip durumda olursanız, eşleri gitmiş olanlara ganimetten harcadıkları kadar verin. İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakının." (Mümtahine: 60/11)

Peygamber'e (s.a.v) Biat Sürecinde Kadın

Yüce Allah kitabında: "Ey peygamber inanmış kadınlar Allah'a hiçbir şeyi ortak koşturmak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi iş işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile! Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir." (Mümtahine: 60/12)

Bu ayette Allah, biat konusunda özellikle kadınları zikretmiştir. Rivayetlerde kadınların Hz.Peygamber'e (s.a.v) gelerek ona biat ettiklerini ve aralarında Hint bt. Utbe'nin bulunduğu zikredilmiş Hz.Peygamber (s.a.v) onlara: "Zina etmeyeceksiniz" buyurmuş; bunun üzerine Hint: "Hür bir kadın hiç zina eder mi?" diye karşılık vermiştir. Hz.Peygamber'in (s.a.v): "Çocuklarınızı öldürmeyeceksiniz." Buyruğuna karşılık Hint: "Onları biz ufacıkken yetiştirdik, büyüttük; sizse (erkekler) onları öldürdünüz" cevabını vermiştir.

Kadınların biat şekli konusunda farklı rivayetler ulaşmıştır. Bazıları Hz.Peygamber'in (s.a.v) kadınlarla teker teker musafaha yaparak, bazıları her biri elbisesinin ucundan tutarak, bazıları ise onlardan sözle biat aldığını rivayet etmiştir. Ama hangisiyle olursa olsun önemli olan Peygamberin onlardan biat almış olmasıdır. Bu konuda herkes kabul ettiği görüşü destekleyecektir. Bir rivayette Hz.Peygamber'in (s.a.v) ayette zikredilen: "İyi işi işlemekte sana karşı gelmemek." Maddesini okuduğunda bir kadının ölünün ardından yüksek sesle ağlamayı Hz.Peygamber'in (s.a.v) yasakladığını hatırlayarak: "Ey Allah'ın Rasûlü bana izin ver ki falancanın ölüsüne yüksek sesle ağlayayım. Çünkü onun ailesinin cahiliyette bana yardımları dokunmuştur."* Demesi üzerine Hz.Peygamber (s.a.v) ona izin vermiştir.

Genel ve Özel Anlamıyla İyilik

Yüce Allah'ın: "İyi işi işlemekte sana karşı gelmemek." buyruğu bizi bir soruyla karşı karşıya getirmektedir: İyilik nedir? İyi işler nelerdir?

İyilik farklı şekillerde karşımıza çıkar. Birincisi beşerî fitrata has olan iyilik. Bu da bütün dünyada hakim olan iyi-

* Bu hadisi hadis kitaplarında bulamadım, ancak ölünün ardında yüksek sesle ağlamayı yasaklayan hadislerle çelişmektedir. (y.n)

liktir. İkincisi kültüre has olan iyiliktir. Buna örnek olarak Hz.Peygamber'in (s.a.v): "Mümin insan, üzerinde oturduğu dağın başına yıkılacakmış gibi günahlarını büyük görendir. Günahkar kimse ise günahlarını bir sineğin burnuna konması gibi basit görendir."² hadisleri zikredilebilir.

Büyük günahları sık sık işleyen şahıs, kalbi katılaştığından dolayı onları önemsemez. Fakat onlardan uzak olan kimse yaptığı ufak hataların büyük ve tehlikeli olduğunu düşünür. O halde iyilik iki çeşittir: Genel, herkesin kabul ettiği iyilik; kültürel, çevreye göre değişen iyiliktir. Kültürel, çevreye bağlı iyilik örfilere dayalıdır. Eğer ki başkalarının haklarına tecavüz edip onları ellerinden alma gibi sonuçlara sevk etmiyorsa örf, iyiliği emrediyor demektir. Ölçüde de bu böyledir. Ayette : "Onlar ki harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler. İkisi arasında bir yol tutarlar." (Furkan 25/67) buyurulmaktadır. Burada israfmış gibi görünen şeyler, başkaları için cimrilik görülebilir. Denildiği üzere: "İyi işlerde israf olmaz israfta da iyilik olmaz."

H.z.Peygamber'in (s.a.v) hanımlarından birinin kurbanın hepsini tasadduk edip sadece bir bacağı bırakması üzerine: "Ey Allah'ın resulü kurbandan sadece bacağı kaldı" demesi üzerine Hz.Peygamber (s.a.v): "Bilakis (öyle yapmanla) hepsi kaldı sadece bacağı gitti."³ buyurmuştur. O halde iyilik, tarihine ve akıbetine özgü, insanın antropolojisiyle ilgili genel ve geniş anlamli iyilik; bir de insan hayatında zaman ve kültüre bağlı değişiklik arz eden iyilik şeklinde özetlenebilir.

Mümtahine Süresinin Sonu

Yüce Allah surenin sonunda: "Ey iman edenler Allah'ın gazab ettiği bir kavmi veli edinmeyin. Onlar ki kafirlerin kabir ehlinden ümit kestikleri gibi ahiretten ümitlerini kesmişler-

dir." (Mûmtahine:60/13) İşte yüce Allah, sureyi başladığı sözlerle bitirmiştir. Sûrenin başında: "Ey iman edenler, benim de düşmanım sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Onlara sevgi gösteriyorsunuz..." buyurmuş; surenin ortasında: "Olur ki Allah sizinle düşmanınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir. Allah gücü yetendir." Ardından yüce Allah bize kime yakınlık gösterebileceğimizi ve onlara iyilikte bulunabileceğimizi göstermiş ve şöyle buyurmuştur: "Allah sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara adil davranmanızı yasaklamaz."

Böylece birkaç sohbette okuduğumuz Mûmtahine sûresinin yorumunun sonuna geldik. Şimdi soru-cevap faslına geçebiliriz.

SORULAR VE CEVAPLAR

S.1. Yüce Allah: "Geçim endişesiyle çocuklarınızın canına kıymayın." (İsra:17/31) ayetiyle sadece erkek çocukların öldürülmesini mi yoksa aynı zamanda kız çocuklarını da mı kast ediyor.

C.1. Kur'an-ı Kerim çocuklarda kız-erkek ayrımı yapmamıştır. Çocuk kelimesi her ikisini de içine almaktadır. Cahiliye döneminin insanı, namus korkusuyla kızlarını, geçim endişesiyle her ikisini öldürebiliyordu. İslâm dini geldiğinde insan hayatını kutsal kılmıştır. Bu kutsallık ekonomik nedenlerle yok edilemez. İnsan, müdahale edemeyeceğimiz nedenlerle doğal bir şekilde ölebilir. Ama ona acıma babından onun hayatına son vermek hakkına sahip değiliz. Nüfus artışı olayına gelince, bizim bu hususta görüş belirtmemiz doğru olmaz. Ama ilgili merciler bunu araştırır ve çözüm yolları geliştirebilirler. Geçmişte insanlar sağlık bilgilerinden yoksun oldukları için ölümcül hastalıklarla ve savaşlar sebebiyle ölümlere maruz kalıyorlardı. Ve hiçbir

zaman nüfus yoğunluğu olmuyordu. Günümüzde ise sağlık bilinci ve tedavi imkanlarının gelişmesiyle nüfus sürekli bir artış göstermiştir. Bunun yanında ancak bir kişinin ihtiyaçlarını karşılayan bir toprak parçası, gelişen sanayi ve tarım metotlarıyla onlarca ve yüzlerce kişiye yetecek düzeye getirilmiştir. Dünyada ise insanlara yetecek fazlasıyla toprak vardır. Eğer ki bu artış, dünyayı dolduracak düzeye ulaşsa dahi yine de sorun yaşanmayacaktır. Çünkü yüce Allah, yeryüzünde ve göklerde ne varsa hepsini hizmetimize sunmuştur. Gerekirse insanlar farklı gezegenlerde siteler inşa edip orada yaşayacaklardır.

O halde bu konuda son söz yetkili kimselere aittir: "Eğer bilmiyor iseniz zikir(ilim) ehline sorun." (Nahl: 16/43) Özellikle Çin gibi bir ülkede doğru doğum kontrol yöntemleri uygulanmalıdır.

Kur'an-ı Kerim çocukların öldürülmesini yasaklamıştır. Ben derim ki nüfus, insanların geçimlerini dara sokacak düzeye ulaşsa da bir insanı öldürmek caiz değildir. Yoksul bir insana yardım etmekten ve onu bu kötü durumdan kurtarmaktan biçare olduğumuz an bırakalım bu insan doğal bir şekilde can versin. Başka bir şekilde ona: "Sen zaten öleceksin veya başkalarının ölümüne neden olacaksın, o halde seni öldüreceğiz." demek İslâm'da haramdır. Çocuklarını öldürenler genellikle aileyi azaltmak veya gayri meşru ilişkilerden kaynaklanan durumdan kurtulmak suretiyle öldürmüşlerdir.

S.2. İslâm, müslüman erkeklere ehli kitaptan bir kadınla evlenmelerine izin verdiği halde neden müslüman kadınlara ehli kitaptan birisiyle evlenmelerini yasaklamıştır.

C.2. İslâm dini bütün peygamberlere imanı emreder onlara saygınlık ve kutsallık verir. Şayet ehli kitap Hz. Muhammed'i (s.a.v) kabul edip O'na -kendi peygamberlerine gösterdiğimiz saygı gibi- saygı gösterirlerse durum farklı

olacaktır. Bu da yaşadığımız şartlarda mevcut olmadığından bu evlilik geçersiz sayılmıştır. Fakat diyoruz ki gün gelir bu hüküm de değişebilir. İnsanlar arası ilişkiler ve iletişimin bu meseleleri değiştirebileceğine inanıyorum. Mesela aşiretler şimdiye değin kızlarını aşiret dışına vermezler. Erkeğin amca kızı kendinin en doğal hakkı sayılır. "Muhayyre" meselesi bilinen bir şeydir. Bu meseleler geleneklerden kaynaklanmaktadır. Adalet ve iyilik hakim olduğunda bu şeylerin değişeceği kesindir. Bu da hüküm konularına girer. Hükümün devam niteliği sayılan şartlar var oldukça hüküm de devam edecektir.

S.3. Bazıları İslâm'da kişinin hanımına yalan söylemesini caiz görüyor. Bu doğru mudur? Bu konuda caiz olan yalan var mıdır?

C.3. Hz.Peygamber'den (s.a.v) gelen rivayetlerde, iyi söz söyleyen, veya insanların arasını düzeltmek için dedikodu yapan kimse yalancı değildir.⁴ İnsanların arasını bulmak ve onları barıştırmak için söylenen sözler abartı olsa da caizdir. Ancak bu durumun aksi için de yalan söylenmektedir. Yani insanların arasını bozmak ve fesat çıkarmak için.. Hanımına karşı yalan söylemene gelince böyle yaptığın an onun, sana olan güveninin kaybolmasına sebep olacaksın. Bu yalan ise caiz değildir. Ve umarım hiç birimiz böyle bir hatayı işlemez. Kişinin hanımına karşı yalan söylemesi çok büyük bir suçtur. Çünkü insanlar arasında en fazla güvenmen gereken kimse senin hanımındır. Ona yalan söyleyerek güveninin sarsılmasına nasıl izin verirsin. Bizler bu türden bir yalana caiz dersek, Allah'a ve Rasûlüne çok büyük bir kötülük yapmış oluruz. Olabilir ki kendin içtihat edip eşine karşı yalanın caiz olduğuna karar verebilirsin; ancak zamanla hatalarının sonuçlarına katlanmak zorundasın. Bu hatanın bir karşılığı olarak kendisine yalan söylediğin gibi eşin de sana yalan söyleyecektir. Yalan söylediğin sürece

ondan sana karşı doğru olmasını isteyemezsin. Adaleti göz önünde bulundurarak başkalarının sana karşı nasıl davranmalarını istiyorsan sen de başkalarına öyle davranmalısın. Yüce Allah takiiyyeyi kullanmamıza izin verirken: *"..Ancak kafirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkadır."* buyurmuş ve ardından: *"Allah kendisine karşı gelmekten sakındırır."* (Al-i İmran: 3/28) buyurmuştur. Burada Allah takiiyyeyi caiz kıldıktan sonra gevşek davranmamızdan bizi sakındırmıştır.

Takiiyye, insanın gizlediği şeyin tersini açığa vurmasıdır. Önceleri imani faktörler, bir savaşı kazanma veya kaybetme açısından büyük önem arz ediyordu. Düşmanı yanıltmak ve davetin gizliliğini korumak için yalan caiz görülüyordu. Mesela Hz. Peygamber (s.a.v) savaş için yöneleceği yeri gizli tutardı. Bunun için yalan faydalı bir rol oynuyordu ve caizdi. Hz. Ammar'ın (r.a) bir gün korkudan titreyerek Hz. Peygamber'e (s.a.v) geldiğini ve kendisinin Allah ve resulü hakkında çirkin sözler etmesi ve putları övmesi için işken-ce gördüğünü anlatmıştı. Hz. Peygamber (s.a.v) ona : *"O an kalbin nasıldı?"* diye sormuş.Hz. Ammar (r.a): *"İmanla doluydu."* demiş; Hz. Peygamber de (s.a.v): *"Eğer sana aynı şeyleri yaparlarsa sen de aynı şekilde davran."*⁵ buyurmuştur.

S.4. Önceki konuşmalarınızda bilgi devrimiyle savaşların sona erip silahların geçersiz olması arasında bir ilgiden söz ettiniz. O zaman söylemek istediğinizi tam olarak anlamamıştım. Bu konuyu biraz daha açabilir misiniz?

C.4. "Japonya, kendisini II. Dünya savaşında yenenlere karşı hayır diyor." isimli kitabında "Şantaro işhara" şöyle diyordu: "Amerika ve Sovyetler Birliği arasında silahlanma yarışı devam edecektir. Çünkü her ikisi de dünyada nükleer tehlikenin önüne geçilmesinin gereğine inanıyorlar. Bunun nedeni de bilgilerin yüklendiği ve füzelerin doğru he-

deflere yönlendirilmesini sağlayan bilgisayarların Japonların yapımı olmasıydı. Amerikan füzeleri atıldığında hedeften on beş metre sapma gösterirken Sovyet yapımı füzeler, altmış metre sapma gösteriyordu. Eğer Japonlar, Amerika'ya verdiği bilgisayar kodlarını Sovyetler Birliğine verseydi, o zaman güç dengeleri de değişecekti. Japonya bu yarışa sona erdirmek için her iki tarafla da anlaşmaktadır. Ancak diyorum ki; hedefi vurma yarışı artık hiçbir sorunu çözmemektedir. Japonya da hala geçmişle öğünmeye devam ediyor. Bütün bunlar ne insani ne de evrensel hiçbir sorunu çözmeye yeterli değildir.

Günümüz dünyası Hz. Adem'in (a.s) oğullarının temsil ettiği iki kutuptan oluşmaktadır. Biri ötekine: "Andolsun seni öldürecekim." (Maide: 5/27) Öteki de: "And olsun ki sen beni öldürmek için bana elini uzatsan da ben sana öldürmek için el uzatacak değilim." (Maide: 5/28) demiştir. Eğer insanlar için öldürmeyi reddeden ademoglunun tutumunu kabul etmek zor geliyorsa yok olmayı kabul etmişiz demektir. Çünkü insanlar savaşlarda hiçbir tarafın galip çıkamayacağını anladıkları an, "Savaş hayır!" diyeceklerdir. Ve savaşta galip gelemeyeceğini anlayan kimse uzlaşma yoluna gidecek, adaleti arayacak hatta daha azına razı olacaktır. Ancak: "And olsun ki sen beni öldürmek için bana elini uzatsan da ben seni öldürmek için sana el uzatacak değilim; ben alemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım." (Maide: 5/28) diyebilen kimse sonuçta mücadeleyi kazanacaktır. Bu meseleyi anlamadığımız sürece hep çıkmazların içinde olacağız. Bize gelen sahih hadislerde, Adem'in iki oğlundan hayırlı olanına benzememiz emredilmektedir. Ancak Müslümanlar bunu, amel etmemiz ve sarılmamız gereken bir delil değil de bunun sırf teberruken anlatıldığını söyleyerek bu gerçeği göz ardı etmişlerdir. Bize düşen bu gibi meselelerde işlenen hatalara son vermektir. Bugün reddettiğimiz şöyle-

diklerini alt etmekle uğraşmaktadır. Üstelik her iki tarafın silahlarını da bu güç sahipleri sağlamaktadır.

Bizler nükleer silah gerçeğini tam olarak anlayamamış nükleer başlığın bilincine varamamışız. Yine nükleer bomba kullanılırsa dünyayı nasıl bir son beklediğini kestiremiyoruz. Onun içindir ki hala kaba kuvveti yegliyor, silahlar satın alıyoruz. Eğer idrakinde olsaydık zararlı yada yararlı hiçbir silah satın almazdık. Dünyada en büyük güç milis güçtür. Halk her türlü işgalciyle baş edebilir. Amerika dahi, hükümeti ve ordusu olmayan Lübnan'ı işgal etmekten aciz kalmıştır. Kendi aralarında kavgalı olan insanlar birleşip Amerikan ordusunu çekilmeye zorlamışlardır. Amerikan ordusu da nükleer bombası olmasına rağmen çekilmek zorunda kalmıştır. Çünkü bu nükleer bombayı kullanması imkansızdı. Amerika'ya karşı mücadele etmeliyiz ama uçak ve füzelerle değil farklı yöntemler kullanarak. Lübnan halkının veya Somali'nin yöntemiyle veya en iyisi Japonların kullandığı teknoloji yöntemiyle karşı koymalıyız. Artık bilinmelidir ki düzenli ordu dönemi geçerliliğini yitirmiştir.

İslâm aleminde kültürlü kimseler dünyayı yakından tanıyıp güç dengelerini tespit etmeleri ve gerçeklere davet etmeleri gerekirken hala acziyetlerini sergiler bir vaziyette "Rabbimiz bizi bu düşmandan kurtar" diye dua etmekle iştigal etmektedir. Onun için acılarla yaşıyor yoklukta yüzüyoruz: "İşte rabbinizi böyle sanmanız sizi mahvetti ve ziyana uğrayanlardan oldunuz" (Fussilet: 41/23) Yüce Allah'ın sunduğu çözümler bir kazanç olup, bir olaydan en az zararla veya zararsız bir halde çıkmamıza yarayacaktır. Bir ara bu konuyu kardeşimle araştırırken şu sonuca ulaştık: Kültürlü kimseler (!) gururlarından ve her şeyi bildiklerini sanmalarından dolayı bu gibi konuları anlamaya ve kabul etmeye yanaşmamaktadır. Bununla birlikte avamdan insanlara bu gibi konuları anlattığımızda kolaylıkla anlayabiliyor

ve kültürlü kimselerin (!) tavrını şaşkınlıkla karşılıyorlar. Cahil kimse, liderlerin demeçlerini ve gelişen olayları televizyondan takip eder. O halde bu insana bir şeyler anlatılırken kanıtıyla birlikte sunulmalıdır...

Müslümanlar yaşanmış hatalardan ders almaları gerekirken aynı hatalara düşüyorlar. Hala İran, Mısır; Arabistan da İran ile savaşa girebilir gibi boş endişeler taşıyoruz. Bizler sıradan bir insana bunların saçmalıklardan öte bir şey olmadığını anlatabiliriz. O da bu konuyu araştırabilir, birlikte münakaşa edebiliriz. Hz. İsa'nın (a.s.) şu sözleri buna güzel bir kanıttır: *"Rabbimiz, bilginlerin anlamaktan aciz kaldığı şeyleri çocuklara kavratmış için sana hamd-u senalar olsun."* Yine peygamberler geldiklerinde kendilerine ilk iman edenler, ezilen zavallı kimselerdi. Ama varlıklı ve kültürlü kimseler (!) kendilerinin hata yapabileceklerini dahi kabul etmiyorlardı. Kültürlü kimseler (!) ne zaman meydanı başkalarına bırakır giderlerse işte o zaman politikacılar da aynı cesareti sergileyeceklerdir. Çünkü politikacı, kültürlü sayılan kimsenin torunu veya oğlu konumundadır. Aralarındaki ilişki bir çekişmeden kaynaklanmaktadır. Ancak kültürlü kimseler (!) daha büyük bir etkiye sahiptirler. Aralarında insanla yontma taş arasındaki gibi bir ilişki mevcuttur. İnsan, taşı yontarak yaptığı silahlarla daha da güçlendi. Arabayı icat etmekle daha hız kazandı. Ama araba hiçbir insanı yaratmadı; birçok sorununu çözmekle birlikte insan ilk şekliyle kaldı.

Sen yine de işe kültürlü insanlardan başla; ben de cahil kimselerden.. Her ikimiz de çalışalım. Ben kültürlü kimselerden (!) ümidimi kesmeme rağmen onları ihmal etmeyeceğim. Ümitsizim çünkü onlarla ne zaman konuşsam anlama kabiliyetinden yoksun olduklarını görüyorum. Kanıt olarak şu ana kadar onlardan biri çıkıp da "Paralarımızı boşa harcayarak silah almamıza gerek yoktur; çünkü silahla-

rın bize hiçbir yararı olmayacaktır" dememiştir. Ancak çoğu kültürlünün duçar olduğu kibir hastalığı onların anlama kabiliyetini kısıtlamıştır. Hadis-i şerifte: *"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez"*⁶ buyrulmuştur.

S.6. İslâm ve iman kavramları arasındaki fark nedir?

C.6. Meşhur Hz. Cibril (a.s) hadisinde iman hakkındaki sorunun cevabında, İslâm'ın şartları sayılmamıştır. Onun için İslâm alimleri imanla İslâm arasındaki farkı araştırmışlar ve bazıları şu görüşü ileri sürmüşlerdir: *İman tek başına kullanıldığında içine İslâm'ı; İslâm da tek başına kullanıldığında imanı kapsar.*

Ancak Kur'an'daki kullanılışıyla bu iki kavramı ele alacak olursak aralarında bir farkın olduğunu görürüz. Mesele yüce Allah: *"Bedeviler inandık dediler, de ki: siz iman etmediniz ama İslâm olduk deyin, iman kalplerinize henüz yerleşmedi."*(Hucurat: 49/14) buyurmuştur. Burada iki kavram arasında anlam farkının olduğunu görüyoruz. Aynı şekilde Hz.Cibril (a.s), hadisinde Müslümanlara dini emirleri öğretmek için soru sorması üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) bu iki kavrama ayrı ayrı cevaplar vermiştir. Yine yüce Allah Hz. İbrahim'den (a.s) bahsederken: *"O, gerek bundan önceki kitaplarda, gerekse bu Kur'an'da size Müslümanlar adını verdi"*(Hacc:22/78) İslâm kavramı İslâm hukukunu da kapsar. Hadis-i şerifte Hz. Peygamber (s.a.v): *"Müslüman, elinden ve dilinden diğer müslümanların zarar görmediği kimse-dir."*⁷

Hz. Cibril (a.s) hadisinde ise İslâm'ın beş şartı sayılmış, İman İslâm'dan ayrı tutulmuştur. Tabii ki bu söylediklerimiz kesin/nihai anlamlar değildir. İman, İslâm ve muamelelât anlamlarının derinliklerine inerek, hücreleri mikroskopla gördüğümüz gibi açık ve seçik bir biçime sokmalıyız. Böylelikle toplumları tanıma imkanımız olacaktır. Her toplumun inançları, ibadetleri ve bunların işleyiş şekilleri fark-

lıdır. Her topluluğun da ayrı bir namazı vardır : *"Her biri kendi tesbihini ve namazını (dua şeklini) öğrenmiş/bilmiştir."* (Nur:24/41) *"Onların (müşriklerin) Beytullah'ın yanında namazları ısıklık çalmak ve el çırpırmaktan başka bir şey değildir."* (Enfal:8/35) buyrulmuştur. Bazı toplumlarda da halk oyunları ve bunun eşliğindeki müzik namaz olarak nitelenir. Bizler çirkin müziği kabul etmemekle birlikte teganniyi ve güzel sesi onaylarız. Nitekim ezan ve Kur'an okurken yaptığımız gibi.. Müezzinin güzel sesle okuduğu makamı hepimiz huşu ile dinleriz. O halde herkesin bir duası (namazı) vardır. Herkesin de bir tesbihi, bir şeriatı, bir müziği, bir inancı mevcuttur. İnsan psikolojisini bilen, insan davranışlarını inceleyip analiz eden bir sosyal bilimci bütün bunların hakikatine ulaşma imkanı bulacaktır.

İslâm'daki namaz, ilginç bir namazdır: İmam en önde durur, sesli bir şekilde okurken herkes sessiz ve huşu içinde onu dinler.

*'Yunan ve roma helak oldu çok önceden
Zamanın firavunları da
Hak yolu İslâm kaldı ömrün zirvesinde
Yükselir ezanlar..'*

Bence İslâm'ın ayakta kalmasını sağlayan şey ibadetler ve özellikle cemaat ve Cuma namazlarıdır. Çünkü bunlarda tatil söz konusu edilemez. İnsanlardan bir topluluk oluştu mu bu ibadetleri toplu bir şekilde eda ederler. Üzülerek söylüyorum ki Müslümanlar, ibadetleri ilmi bir şekilde araştırmıyorlar. Çünkü onlar, ibadetlerin Allah'ın bir emri olduğunu akıl, mantık ve ilimle açıklayamayacaklarını iddia edip, yararlarını ve etkilerini inceleme görevini üstlenmemişlerdir.

İbadetler büyük bir etkiye sahip olmalarına rağmen nasıl olur da akılla bir ilişkisinin olmadığını iddia ederiz?! Gelecek, bizi bu konularda çok yüce bilgilere taşıyacaktır:

"Onun verdiği haberin doğruluğunu bir zaman sonra çok iyi öğreneceksiniz." (Sad:38/88) Şu an sosyal ve psikolojik araştırmalar gerçek anlamıyla başlamış sayılmaz.

S.7. Önceki derslerimizde Allah'ın ne anlama geldiğini ve bu anlamı bilmemiz gerektiği üzerinde durmuştunuz. O halde Allah'ı nasıl tanırız ve Allah'ın anlamını nasıl biliriz?

C.7. Bu sözleri ben: " Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirlemiştir." (Mümtahine: 60/4) ayeti kerimesini açıkladığımızda söylemiştim. Sizden burada, "Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar" ifadesine dikkat etmenizi istiyorum. Allah ne anlama geliyor sorusunda ayeti kerimede: "Allah'a karşı haksız yere cahiliye devrindekine benzer düşüncelere kapılıyorlar." (Al-i İmran: 3/154) buyrulduğu gibi, Allah'ı, cahiliye örneğiyle anlamaya kalksak, anlayışımız cahili kalacaktır. Ama Allah'ın evrendeki kanununu tanıyıp ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerini algıladığımız zaman gerçek anlama ve de Allah'a yaklaşmış olacağız.

Allah'ı yakından tanımak istiyorsak onun yarattığı şeylere bakmamız ve evrendeki kanunlarını algılamamız gerekmektedir. Açıkladığımız bundan önceki ayetlerde ilahi buyruk müminlere seslenirken: "Ey iman edenler" hitabını kullanmış, peygambere seslenirken: "Ey peygamber" buyurmuştur. Bu da bu iki ayetin çok büyük hükümler taşıdığına bir kanıttır.

Bu ayetlerde biat, misak, ahit, söz, emanet ve insanın bir prensip üzere olması, ona bağlı olması gibi önemli unsurlar mevcuttur. Burada diyorum ki sorumluluk almak, Allah'ın sonsuz kanununda mevcuttur. Ayette : "İşte Allah hak ile batıla böyle örnek verir. Köpük kaybolup gider, insanlara fayda veren şeye gelince o, yeryüzünde kalır" (Ra'd: 13/17) buyrulmaktadır. Yani eğer daha yararlı bir şey bulunursa ona bağlı kalmaya söz vermeliyiz. Hz. Peygamber (s.a.v) insan-

lardan her konumda hakkı söylemeleri, Allah için giriştikleri işlerde hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmemeleri gibi konularda söz/biat almıştır. Kişinin inanmadığı şeyleri söylememesi ve vicdanına ihanet etmemeye söz vermesi biatte en yüce şeydir. Ancak canımız tehlikede olursa, şüphesiz Allah'ın lütuf ve rahmeti geniştir. Bizlere bu gibi durumlarda *takiyye*ye başvurmaya ve inanmadığımız bir şeyi söylememeye izin verilmiştir. Bu ise hayatımızın bütününe yalan ve batıl şeylerle geçirmemiz gerektiği anlamına gelmemelidir. Yani eğer yalan bazı yerde caizse bunu yaşamın yasağı haline getirmemeliyiz.

O halde yalan alışılmışın dışında bir durumdu. Ancak İslâm alemi, devamlı alışılmışın dışında bir durum yaşadığı için bu olay, sadece zaruret anında değil, her an kullanılır olmuştur. Bizler ahde ve barışa sadık kaldığımız sürece sözümüzde durmalı, yalan söylememeliyiz. Ama savaş anında düşmana karşı doğru söylememize gerek yoktur. Çünkü savaşta güçlü galip geleceği için hileye izin verilmiştir. Eğer ben aranızdaki sözleşmeyi delersem o zaman karşı tarafın öldürme, yakma ve yıkma gibi yöntemlere baş vurmasına neden olurum. Ancak İslâm, barışa ve anlaşmalara bağlı kalmayı, katliama girişmemeyi ve bir tarafın doğruluk ve hak üzere olmasını emretmiş; bir süre sonra da olsa karşı tarafın barışı kabul edeceğini bildirmiştir.

S.8. İslâm'da cihat ne anlama gelmektedir? Cihat denince sadece silahla mücadele mi kastedilmektedir?

C.8. Cihat kavramı, lügatte *muḥāle* kalıbından türetilmiştir. Cihadın sözlük anlamı; bir hedefe ulaşmak için harcanan her türlü gayrettir bunun için ictihad sözcüğüyle aynı kökten türetilmiştir. Cihadın kitap ve sünnette bu anlamda kullanıldığını görüyoruz. Ayeti kerimede: "O halde kafirlere boyun eğme ve bununla (Kur'an'la) onlara karşı bütün gücünle büyük bir savaş ver." (Furkan: 25/52) buyurul-

maktadır. Yani 'onlara karşı, Kur'an'la ve içindeki delillerle olanca gücünle savaş ver' denilmektedir. Başka bir ayette Yüce Allah, çocuklarını küfre zorlayan ebeveyn hakkında şöyle buyurur: "Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarsa onlara itaat etme, onlarla dünyada iyi geçin"(Lokman:31/15) buradaki kullanışıyla cihat sözcüğü hiçbir şekilde savaşmak anlamı taşımamaktadır. Burada zorlukları aşmak için çaba harcamak anlamında kullanılmıştır. En yüce, en büyük ve en başta yapılacak cihat, Kur'an'la, ilimle ve anlayışla olmalıdır. Her değişimin kaynağı, 'nefislerdeki değişim' ancak bununla gerçekleşir.

Acaba İslâm'ın cihat tanımlamasında barışa işaret var mıdır?

Cihat, barış için bir araç olabilir. Çünkü cihadın savaş şeklinde olması zorunlu değildir. Birinci anlamı; engelleri aşmak ve hedeflere ulaşmak için sarf edilen her türlü çaba şeklinde özetlenebilir. Cihadın bir diğer anlamı ise savaşmaktır. Kur'an'da bu anlamda "kıtal" yani savaş lafzıyla kullanılmaktadır. Kur'an, savaş anlamındaki cihadın, nefsi müdafaa veya zulmü defetmek maksadıyla yapılabileceğini anlatmaktadır. Savaşa ilk izin veren ayet, Müslümanların haksız yere sırf inandıkları için yurtlarından çıkarılmalarını, savaş nedeni olarak sunmaktadır. Ayette: "Kendileriyle savaşılanlara (müminlere) zulme uğramış olmaları sebebiyle (savaş konusunda) izin verildi. Şüphesiz ki Allah onlara yardımda mutlak surette kadirdir. Onlar başka değil, sırf "Rabbimiz Allah'tır" dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarılmış kimselerdir." Ayetin devamında da: "Eğer Allah bir kısım insanları diğer bir kısmı ile defetmeseydi, mutlak surette içlerinde Allah'ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler yıkılır, giderdi." buyrulmuştur. Yani cihat olmasaydı Yahudi, Hristiyan ve Müslümanların

ibadet yerleri yıkılır giderdi. O halde cihat, Kur'an ve Sünnet'in tanımlamasıyla iki anlama gelmektedir. Genel ve özel anlam. Arapça'da ise asıl anlamıyla kullanılır: Çaba sarf etmek. Siyasi literatürde ise savaşmak anlamında kullanılır. İnsanların kabul ettiği anlam da bu ikinci anlamdır. Ayrıca bu anlam batının ve özellikle günümüz medyasının kabul ettiği tek anlamdır.

Günümüzde her kim cihad sözcüğünden sadece siyasi yani silahlı mücadele anlamını alırsa bilsin ki hatalıdır. Zira bu kelime hem sözcük hem de lügat anlamıyla kullanılır. Bunu siyak ve sibaktan (sözcüğün cümledeki anlamından) çıkarabiliriz. Savaş anlamında cihad, karar alma mekanizması olan toplumların görevidir. Yani ümmetin, İslâm toplumunun oluşması için çalışan davetçilerin ve fertlerin değil, şer'i imamın görevidir.

Hamd Alemlerin Rabbi Allah'a...

Dipnotlar

1. Buhari, talak bahsi; azil ve boşanma babı, 9/352, Nesai, talak ve azil babı (6/169).
2. Buhari, tevbe babı, (5949).
3. Tirmizi, kıyametin sıfatları bahsi, bab no: 34 hadis no. 2472, hadis sahihtir.
4. (Buhari, sulh bahsi, İnsanların arasını bulmaya çalışan yalancı değildir babı. Hadis no. 5/220 fetih; Müslim, iyilik ve sila-i rahim bahsi, yalanın yasaklanması ve caiz olan yalan babında h. No. 2605)
5. Beyhaki, Süneninde: 8/209; Hakim, Müstedrek'inde: 2/357, zikretmiştir.
6. Müslim, İmân bahsinde zikretmiştir, kibrin yasaklanması ve anlamı babı, hadis no: 91, Ebu Davud: Edep bahsi, kibir babı, hadis no: 4091 vd.
7. Buhari, İmân bahsi, müslüman, elinden ve dilinden diğer müslümanların selamette kaldığı kimsedir babı: 1/50-51 fetih; Müslim, iman, İslâm'ın faziletleri babı, hadis no: 40 vd.

Üçüncü Sohbet Te'vilin Anahtarları

Kur'an'ın Çağdaş Yorumu

Üzerinde yaşadığımız dünyayı gün geçtikçe daha yakından tanıma fırsatı buluyoruz. Aynı zamanda İslâm aleminin içinde bulunduğu sorunları hepimiz yakından tanıyoruz. Böylece tebliğ etme konusunda kendimi zorunlu hissettiğim; insanların bilip öğrenmeleri ve başka meselelerle mukayese etmeleri gereken düşüncelere ve bilgilere ulaştım. İçinde bulunduğumuz kötü durumdan yalnız Allah'ın kitabına sarılmakla onu okuyup anlamakla kurtulabiliriz. Bugün üzerimize düşen en büyük görev Allah'ın kitabını öğrenmemiz, tebliğ etmemiz ve gerektiği gibi okumaktır. İlk önce yapılması gereken şey, aralarında sağlam ve samimi bir bağ oluşturmak için müslümanların Kur'an ile olan ilişkilerini gözden geçirmektir.

Yüce Allah bu kitabı her türlü bozulmadan korumayı üstlenmişse: "Kur'an'ı kesinlikle biz indirdik ve onu koruyacak olanlar da ancak bizleriz." (Hicr: 15/9) yine bu kitaba

inanacak, onu hakkıyla anlayacak ve doğru bir şekilde uygulayacak yeryüzünde bir topluluk kılmayı da üzerine almıştır.

Dinimize ve Kur'an'ımıza, çağın isteklerine cevap verecek, ufuklardaki ve nefislerdeki Allah'ın ayetleriyle uyuşacak bir anlayış kazandırmak için elli yıl gibi bir süre kendimi yoğun bir çalışmaya verdim. Bu ise yapmamız gereken ve tüm imkanlarımızı seferber edebileceğimiz en onurlu ve en kutsal görevdir.

Taklit ve Düşünme

Kur'an'ı anlamaya ve te'vil etmeye kalkışan kimse, Kur'an'ın anlamını çıkarabilecek ve derinliklerine inmesini sağlayabilecek imkanların kaynağına fazlasıyla sahip olmalıdır. İkinci bir husus da; bunu yaparken eski(müfessir)lerin çıkardığı manalara güvenmemelidir. Çünkü eskiler daha insanlık tarihinin bilinmediği, üzerinde yaşadıkları dünyanın öbür ucundan habersiz oldukları ve beşeriyetin başlangıcı hakkında kanıtlardan yoksun olunduğu bir zamanda Kur'an'ı ele almışlardı.

Selef alimleri, işte böylesi bir zeminde Kur'an'ı ve hayatı anlamaya çalışmışlardır. Bu da bu çağın sağladığı ilmi imkanlardan tamamen farklı bir zemindi. Kur'an da, ataları körü körüne taklit etmekten sakındırmış, müşriklerin işledikleri hataların gerekçesi olarak atalarını kanıt göstermelerini kınamıştır. Ayette: "Onlara (müşriklere): Allah'ın indirdiğine uyun, denildiği zaman onlar: hayır bizzat atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyse?" (Bakara 2/170) buyrulmuştur. Bununla birlikte liderlere ve toplumun ileri gelenlerine körü körüne bağlanmamız yasaklanmıştır. "Yüzleri ateşle evrilip çevrildiği gün, 'eyvah bize! Keş-

ke Allah'a ve peygambere itaat etseydik' derler. Rabbimiz, biz liderlerimize ve büyüklerimize uyduk; onlar da bizi yoldan saptırdılar derler. Rabbimiz onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lanetle rahmetinden kov!"(Ahzap:33/66-68) bu şeyleri her gün okuduğumuz ve anlamaya çalıştığımız Kur'an-ı Kerim söylemektedir. Benden bu düşünceleri ve yorumları dinlediğiniz zaman, taklidi bir şekilde kabullenmeyiniz. Doğru olup olmadığını araştırmalısınız. Çünkü düşüncelerimde doğru olabileceğim gibi hatalı da olabilirim. Eğer görüşüm doğruysa bu Allah'ın lütfundandır; yok eğer hata etmişsem bu, nefsimin sebep olduğu bir yanılgıdır. Allah yüce kitabında: *"Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi yaptıklarından sorumludur."* (İsra: 17/36) buyurmuştur. Kendisine uyduğun kimse, kıyamet gününde sana hiçbir şekilde yarar sağlayamayacaktır. Ayette: *"İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır. O gün onlardan her birinin başından aşacak işi ve derdi vardır."* (Abese: 80/34-37) buyrulmaktadır.

Kur'an-ı Kerim ile Ufuklardaki ve Nefislerdeki Ayetler

Bizden öncekiler Kur'an'ı, yaşadıkları çağın kriterlerine göre tefsir etmişlerdi. Fakat Kur'an, bize onların ulaştıkları anlayış ve yorum üzere kalmamamız gerektiğini belirtmiş; *"Kulaklarınızı ve gözlerinizi açıp yerlere ve göklere şöyle bir bakın diye emretmiştir."* Ayette: *"Ufuklarda (yer, gök ve dünya memleketlerinde) ve kendi nefislerinde insanlara ayetlerimizi göstereceğiz ki O'nun gerçek olduğu onlara iyice belli olsun"* buyurmuşsa bunun anlamı, Kur'an'ın gerçek olduğunun bilinmesi, ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerin anlaşılması demektir.

İslâm aleminin küçümsenir bir konuma gelmesinin tek

nedeni; Kur'an'ın eski/geleneksel anlamının dışına çıkılmasıdır. Bugünkü şartları dünün zihniyetiyle değerlendirmemiz imkansızdır. Müslümanlar çağın gereklerini kavramadıkça ve Kur'an'ı iyice anlamadıkça ilerleyip yükselemezler. Yüce Allah'ın: *"De ki, yeryüzünde gezip dolaşın da Allah ilk başta nasıl yaratmış bir bakın."* (Ankebut: 29/20) ayetini okuduğumda yaratılışın nasıl başladığını kitaplardan değil, yeryüzünde gezip dolaşarak öğrenmem gerektiğini anladım. Kitapta emredilen şey, yeryüzünde gezip dolaşmak ve yaratılışın nasıl başladığına bakmaktır.

Yaratma olayı bitmemiş; bilakis Allah her gün yaratmaktadır. Ayette: *"O yaratmada istediğine dilediği kadar fazla verir."* (Fâtır: 35/1) buyurulmuştur. Eğer bunları anlamasak başkalarına alay konusu olacağımızı bildireyim. Yapmış olduğum ve sizinle paylaştığım birtakım yorumların doğruluğuna ya da yanlışlığına bakmadan onları kabullenmeniz size hiçbir fayda vermeyecektir. Düşünün, anlayın ama hiçbir zaman taklit etmeyin.

Müslümanlar evrende gezip dolaşmayı, ufuklardaki ve nefislerdeki ayetleri görmeyi ve yaratılışın nasıl başladığını araştırmayı istemedikleri için bütün keşifler, icatlar ve kevnî ayetler müslüman olmayanların çabalarıyla ortaya çıkarılmıştır. Çünkü onlar yeryüzünde gezip dolaştılar ve yaratılışın nasıl başladığına baktılar.

Kur'an çok büyük bir gücün kaynağıdır. Onun için kendisiyle olan bağımızı yenilemeli, ilişkilerimizi anlayış ve ilim üzerine bina etmeliyiz. Bunu da Allah'ın vaadinin gerçekleşmesi ve kıyamet gününde kurtuluşa erişmemiz için gerçekleştirmeliyiz. Ayrıca Allah, kainat ve Kur'an'la ilgili düşüncelerimizi gözden geçirmeliyiz. Bu da ancak insan, Allah, yer ve gök hakkındaki düşüncelerimizi tümünden değiştirecek ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerin bilinmesiyle gerçekleşecektir. Allah'ı, ancak yarattığı şeylerin ve kaina-

tın, üzerine kurulduğu kanunların iyice bilinmesiyle tanıyabiliriz. Allah, O'nun kanunlarından yüz çevirdiğimiz an bize aldırmayacaktır. Ve eğer bu kanunları çiğnersek o zaman Allah üzerimize sıkıntılar ve belalar yağdıracaktır. O halde kainata şöyle bir bakmamız tarihi öğrenmemiz ve insan hayatını kuşatan kanunları iyice tanımamız gerekmektedir.

Günümüzle Gelecek Arasında Kur'an

Günümüzde Müslümanlar, Kur'an'a bireysel yaklaşmaktadır. Kur'an'ı sadece ölümlere okuyor ve anlamaya çalışmıyorlar. Bazı alimler de onu hurafelerle dolu bir kitap olarak görmektedir. Çocuklarının adlarını Muhammet, Ahmet, Halit ve Mustafa veren müslümanların çoğu Kur'an'ı bir kez olsun okumamışlar ve içinde ne olduğundan habersizdirler. Bunların arasında üniversite hocaları da olabilir. Bunun sebebi, bu kitaba inanan kimselerin dünyada hor görülmesiydi; bu kişiler, gerçekleri bilmedikleri için, ilimle onun sonuçlarını ve icatlarını kabullenmedikleri için böyle bir sapma içinde olmuşlardır. Dünya olağanüstü bir dizi ve birbirini izleyen bir zincirin halkaları gibidir. Yüce Allah Nahl suresinde: "Atları, katırları, eşekleri süs ve binmeniz için yarattı. Ve Allah şu anda bilemeyeceğiniz daha nice taşıma araçları yaratır." (Nahl: 16/8) buyurmuştur. Yüce Allah, o zaman bilinen taşıma araçlarını zikretmiş ve gelecek için alanı geniş bırakmıştır. Bizler şu an eskilerin bilmedikleri iletişim ve taşıma araçlarına şahit olmaktayız. Bizim hayal edemeyeceğimiz araçların icadı da gelecekte gerçekleşecektir. Evren her gün yeniden yaratılmakta, yaratmada artma olmakta ve geçerliliğini yitiren şeyler ortadan kalkmaktadır. At, katır ve eşeklerin kullanımının geri plana atıldığı gibi.

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

Eski müfessirler bunu anlayamamış, kıyametin yakında kopacağını ve o güne kadar içinde bulunulan günün bir sonrakinden daha iyi olduğunu söyleye gelmişlerdir. Tefsir kitapları böylesi israiliyat kokan rivayetlerle doludur. Çağdaş dünyayı tanımayan sıradan bir insan, bu gibi şeyleri anlayamayacak ve bocalamaya başlayacaktır.

Tarihi Gelişim Kanunu

Yüce Allah, müminlere savaşmayı emrettiğinde şöyle buyurmuş: "Onlara karşı, gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve besili atlar hazırlayın. Bununla, Allah'ın düşmanını ve sizin düşmanınızı ve bunların dışında sizin bilmeyip Allah'ın bildiği diğer (düşmanları) korkutup-caydırasınız." (Enfal: 8/60) Dikkat edilirse ayetteki besili atlar nesh edilmiştir. Çünkü savaşta kullanılmaz oldu. Ondan sonra savaşta başka araçlar kullanıldı ve yine onlar da neshe uğradı ve onları kimse kullanmaz oldu. Ancak Müslümanlar hala bu ayeti düşünmüyor ve anlamakta zorlanıyorlar: "Fakat kulakları, gözleri ve kalpleri kendilerine bir fayda sağlamadı." (Ahkaf: 46/26); "Gerçekte onlar hayvanlar gibidir; hatta onlar daha aşağıdadırlar." (Furkan: 25/44)

Şüphe yok ki bu kitap haklı ve bize hakkı emretmektedir. Ancak biz ondan yüz çevirir, onu anlamazlıktan gelerek sarsıntıyla sallanan ve haberlerini gizlediği her şeyi anlatmaya başlayan yerküreyi anlayamayız. Karşınızda duran bu insan, uzun bir geçmişe sahiptir. Elli yıl önce bir çocuk idi. Bundan önce de ana rahminde bir canlıydı. Daha önce si de bir tek hücreydi. Yani şu halime gelene kadar birçok aşamadan geçirilmişim. Dahası bu insanın geçmişi pek uzundur. Bir, iki veya üç milyon yıl öncesine dayanır. Yerin, bu konuda anlattığı haberleri yalanlayamayız. Çünkü araba, uçak, füze ve deniz altıları kabul etmek nasıl zorun-

lu olduysa yer kürenin bildirdiği haberleri kabul etmek de o derece zorunludur.

Önceleri insan çıplak bir haldeyken avladığı hayvanların etiyle besleniyordu. Hastalıklar ve salgınlar her taraftan onu kuşatmıştı. Bu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bizler yaratılış tarihini bilirsek, son yaratılışın nasıl olacağını kestirebiliriz. Bunu inkar eden de kendi insanlığını inkar etmiş olur.

İlim ve Din

Okullarda tarih, anatomi ve biyoloji dersleri anlatılırken, öğrencilere bu gibi bilgilerin din ile çeliştiği izlenimi verilmektedir. Böylece Kur'an'la aralarında bir kopukluk oluşmaktadır. Allah'ın ayetlerini ağızlarına dahi almamaktadırlar. Bu dersleri veren öğretmen Allah'a ve kitaba inanıyor olsa da, bilgileri Kur'an'la bağdaştırıp, 'bu ilimler Allah'ın ufuklardaki ve nefislerdeki ayetleridir' diyebilecek kapasiteye sahip değildir. Dindar bir öğretmen, bilimin dinle çeliştiğini sanıp bilimi kabule yanaşmıyor ve yalnız hurafeleleri savunuyor. Bizler ilk, ortaokul ve liselerimizde ve hatta üniversitelerimizde ve büyüklerimiz arasında acı çelişkiler yaşamaktayız. Düşünürken büyük zorluk çekiyoruz. Çünkü düşünürleri dinlemiyor ve onları okumuyoruz. O halde bilgili ve hür düşünen insanları oluşturmamız için İslam aleminde büyük bir değişimi başlatmalıyız.

Binlerce insan, endişe ve şüphe dolu yorucu bir süreçten geçecek; ancak hak zuhur edip acıları ve sıkıntıları yok edecektir. Bunu çok iyi görüyorum. İşte o gün müslümanlar ilmin ve menfaatin önderleri olacaklardır. Böylece zor ve şiddet kullanarak başkalarına hakimiyet kurma arzularından kurtulmuş olacağız. Bugün müslümanlar ilim olmadan insanlara hakim olmak istiyorlar. Ancak bilmeliyiz ki Kur'an'ın tümü ilimdir ve Kur'an, ilmi emreder. Onun için

ben Kur'an'ın kadın, erkek ve çocuklara öğretilmesinin önemini ısrarla vurguluyorum.

Kur'anı tebliğ etmek Allah'ın bize yüklediği bir sorumluluktur. Bunu kıyamet gününde bizden soracaktır. Eğer bunu tebliğ etmişsek, O'na: "Rabbimiz! Buyruğuna uyarak, anlayıp tebliğ ettiğimiz şeyler bunlardır." diyeceğiz: "Onlar (peygamberler) ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah herkese yeter." (Ahzab 33/39)

İnsan ve Tarih

Bizler atalarımızı dışlamıyoruz. Ancak ilim bize, insanın birçok aşamadan geçtiğini bildirmiştir. Atlar, katırlar ve eşekler hazır bir şekilde insanın hizmetine sunulmuş; başlangıçta avladığı ve etiyle beslendiği birer yabani hayvanken insan onları evcilleştirmiştir. Bu bilgiler Kur'an'da mevcut değil; ama Kur'an: "De ki yer yüzünde gezip dolaşın da Allah ilk başta nasıl yaratmış şöyle bir bakın." (Ankebut: 29/20) buyurmuştur. Evet bu bilgileri Kur'an'da bulamayız; ama bize yer yüzünde gezip dolaşmayı, ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlere bakıp ilme ulaşmayı emreden Kur'an'dır. Ufuklardaki ayetler, insanın tarımsal hayata nasıl geçtiğini, çıplak iken elbise dikmeyi nasıl öğrendiğini ve insanlar az iken nasıl o kadar çoğaldıklarını bize bildirmektedir.

Bizden öncekiler bu şeyleri öğrenmeden göçmüşlerse mesele değildir. Ama yeni nesil çekinmeden tembelliği bırakarak ve dahası gözlerini dört açarak Kitab'ı okumalı, yaşadığı zamanı ve geçmişi çok iyi bilmelidir. Bugün müslümana düşen, marifetin bulunduğu her yere uzanmaktır. O halde Kitap'ta olan gerçeği görmek, ufuklardaki ve nefislerdeki var olan gerçeği inkar edip başkalarının alay konusu olmamak için ufuklardaki ve nefislerdeki Allah'ın ayetleri-

ni öğrenmeliyiz. Dünya müslûmanları, düşünmeyen kimseler olarak bilmektedir. Gerçekten de akıldan yoksunuz. Çünkü çoğu şeyleri anlamıyor, gözlerimizi ve kulaklarımızı kapadığımızdan etrafımızda gelişen olaylara kayıtsız kalıyoruz.

Eski Mezarlar ve Piramitler

Yirmi bin yılın çok öncesine dayanan eski mezar, piramit ve mağaralarda bulunan resim ve şekillerden o zamanki insanın yaşam biçimi ve taşıdığı düşünceleri anlayabiliriz. Günümüzde bilim adamları tarihi okumak için fosilleri ve çürümüş kemikleri araştırmaya koyulmuşlardır. Ellerine aldıkları her kemik ile gelip: "Ben filan çağda filan tarihte, milyon sene önce yaşadım" diyordu. Yeryüzünün de söyleyecekleri vardı: "Bir zamanlar üzerimde hiçbir canlı yaşamıyordu. Sonra çok küçük canlılar oluştu. Ardından çok büyük hayvanlar/dinozorlar meydana geldi. Sonra bunlar yok oldu ve insanın faydalanacağı hayvanlar oluştu." İşte yeryüzü insanı ağırlamaya hazır olduğu anda insan yaratıldı. Yüce Allah'ın en şerefli kıldığı insan dünyaya geldiğinde yararlanacağı hayvanları ağaç, ot ve ekinleri hizmetine hazır bir halde bulmuştu.

Kitabın Te'vili

Kur'an'a olan bağlılığımızı ve onu anlama tarzımızı yeniden biçimlendirmeliyiz. Çünkü İslâm aleminde İslâm şeriatının okutulduğu okul ve fakültelerde hala beş yüz ve bin yıl öncesi alimlerin yorumları okutulmaktadır. Fakat günümüzde yüce Allah'ın: "Sizin bilmediğiniz daha nice şeyler vardır." (Nahl:16/8) ayetini nasıl anlamamız gerektiği öğretilmemektedir. Yüce Allah bizim ve bizden öncekilerin akılla-

rına gelmeyecek tefsirler de yaratabilir. Allah'ın kitabı tekrar inmeyecektir. Evren Allah'a niyabeten konuşmakta, ufukların ve nefislerin ayetleri kitabın ayetlerinden daha açık olmaktadır. Çünkü kitabın ayetlerini ancak ufukların ve nefislerin ayetlerini iyi bilen anlayabilir. Öyle ki Allah ve Kur'an, ufukların ve nefislerin ayetlerine yönelmemizi istemektedir: *"Ufuklarda (yer, gök ve dünya memleketlerinde) ve kendi nefislerinde insanlara ayetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kur'an'ın) gerçek olduğu onlara iyice belli olsun."* (Fussilet: 41/53) O halde evren bir şeyi doğru veya yanlış anladığına şahitlik edecektir. Başlangıç işte bu gibi ayetlerle gerçekleşecektir. Kitabın diğer ayetlerinin anlaşılması, bu ayetlerin doğru bir şekilde anlaşılmasına bağlıdır. Allah'ın kitabının anlaşılması demek onun harfiyen ezberlenmesi demek değildir. Onu ezberlemek iyi bir şeydir. Ama aynı zamanda onu kavramamız anlayıp tefekkür etmemiz şarttır. Kitabın te'vilini de bilmemiz şarttır. O halde te'vil nedir?

Te'vil, 'meal'den gelmektedir. *"Sizin bilmediğiniz daha nice şeyleri yaratır"* ayetinin yorumu bugün var olan ve bizden öncekilerin görmediği her tür icattır. ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerin te'vili ise; ufuklardaki ve nefislerdeki ortaya çıkan her tür gelişmedir. Mesela Yusuf (a.s) bir rüya gördüğünde babasına anlatmıştı: *"Bir zaman Yusuf babasına demişti ki: 'Babacığım gerçekten ben rüyada onbir yıldızla güneşi ve ayı gördüm, onları bana secde ederlerken gördüm."* (Yusuf:12/4) Bu rüyanın te'vili/yorumu da yirmi küsur yıl sonra ortaya çıkmıştı. Hz. Yusuf (a.s): *"İşte bu daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi."* demişti. O'nun (a.s) rüyası, Mısır'ın tahtına oturması annesi, babası ve kardeşlerinin gelip ona secde etmeleri şeklinde gerçekleşmişti. Bugün bizler 1400 yıl sonra bu kitabın Allah katından geldiğine olan inancımızı daha da güçlendiren yorumların ortaya çıktığına şahit oluyoruz. Ayet

Kur'an'ın Allah katından geldiğine ne büyük kanıt: "Ufuklarda (yer, gök ve dünya memleketlerinde) ve kendi nefislerinde insanlara ayetlerimizi göstereceğiz."

Cehalet ve Batıl Düşünceler

İslami çevrelerde, son asırda yaşadığımız, kıyametin yaklaştığı ve içinde bulunduğumuz her günün bir önceki günden daha kötü olduğu gibi görüşler yaygınlık kazandı. Bu gibi düşünceler sadece müslümanların değil cehalette yüzen herkesin ortak düşüncesidir. Yani bu beşeri bir kanundur ve sadece müslümanlara has değildir. Daha iki ay önce Hristiyanlardan bir gurup kıyamet gününün yaklaştığını ve Hz. İsa'nın geleceğini iddia ederek kendilerini ateşe attılar ve yanarak can verdiler. Kendilerini ve dünyayı kurtarmak için geleceğini söyleyen bir Mesih'in takipçileri oldukları halde böyle bir şeyi yaptılar.

O halde dünyada olup bitenlerden haberdar olmalı ve bunların te'vilini yapabilmeliyiz. Bizim bu kadar güçsüz konumda olmamızın sebeplerini de araştırmalıyız. Hz. Peygamber'in (s.a.v) bildirdiği: "Açların bir sofraya üşüşüğü gibi milletlerin de üzerinize üşüşmelerinden korkuyorum" hadisi, bize neyi anlatıyor? Ve yine: "Allah'ın kitabını okumak ve aralarında mütalaa etmek için bir topluluk Allah'ın evlerinden birisinde toplanmışsa onların üzerine rahmet iner, onları huzur sarar, melekler aralarına inip çıkar; Allah da onları katında (nimetlendirerek) anar."¹

Müslümanlar, Allah'ın kitabına dönüp onu kendi aralarında mütalaa ettiklerinde işte o zaman dünyada büyük değişiklikler yaşanacaktır. Bunun gerçekleşmesi uzak değil bilakis çok yakında olacaktır. Müslümanların Allah'ın kitabına dönüp kitabı, ufuklardaki ve nefislerdeki ayetler ışığında anlayacakları ve yeryüzünde dolaşarak Allah'ın ayet-

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

lerine ulaşacakları ve yaratılışın nasıl başladığını araştıracakları o günleri gençlerimiz yaşayacak ve göreceklerdir.

Yaratma ve Birtakım Şeyleri Hizmetimize Alma Kanunu

Yüce Allah'ın, "Sizin bilmediğiniz nice şeyleri yaratır" ayeti O'nun hitap ettiği kimselerin bilemeyeceği şeyleri yaratacağının bir müjdesidir. Ancak gelecekte yaratacağı bu şeyler, keyfiyet olarak daha önce yarattığı at, katır ve eşeklerden daha farklı olabilir. Bu yaratmada da insan bir rol üstlenebilir. Örneğin arabayı ele alalım. Allah onu diğer şeyleri yarattığı gibi mi yarattı?..

İnsan dört bin yıl önce çok zor şartlarda tekerleği icat etti. Onu geliştirerek hayvan gücünden yararlandı. Daha da ileri gidip yakıt ve buharla çalışan arabalar geliştirdi. İnsanın bu uğraşı, elektrik ve atom gücüyle çalışan araçlar üretene kadar devam etti. İnsan bütün bu icatları Allah'ın kanunları dahilinde gerçekleştirdi. Yani bu kanunları kullanarak bir çok şeyi üretebildi. Bitkileri yetiştirdiği gibi ateşi ve enerjiyi kullanmaya başladı. Bütün bunlar Allah'ın kanunları ve sünnetleridir: "Söyleyin şimdi bana, tutuşturmakta olduğunuz ateşi ve onun ağacını siz mi yarattınız yoksa yaratan biz miyiz?!" (Vakıa: 56/71-72)

Ben bu şeyleri size aktarıırken içimde bir hüzün ve sıkıntı duyuyorum. Çünkü evreni ve hayatı anlamayı basit bir iş olarak görmeme rağmen bunu anlamakta zorlanıyorum. Aramızda çok büyük engeller oluşturmuşuz. Gelecek nesillerin şimdiki nesilden daha güçlü olacağını düşünüyorum. Çünkü şimdiki nesil, geleneklere, eski anlayış ve düşüncelere sınıksız tutunmuş durumdadır.

Tesbih

(Allah'ı Noksan Sıfatlardan Uzak Tutmak) ve Evren

Daha önceki derslerimizde Mûmtahine suresinin tefsirini yapmıştık. Allah'ın kitabıyla iletişiminizi kolaylaştıracak anahtar ayetleri derinlemesine düşündükten ve inceledikten sonra bu dersimizde Saff suresinin tefsirini ele alacağız.

Saff suresinin başında yüce Allah : *"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir."* (Saff: 61/1) buyurmuştur. Burada "tesbih eder" ne anlamdadır, Allah'ın anılması nedir? Göklerden ne kastediliyor?

Tesbihi kavrayabilme *"Sizin bilmediğiniz nice şeyleri yaratır"* ayetini kavramamıza benzemektedir. Yaratma nasıl ki artmakta, ve değişmekteyse tesbih de aynı şekilde belli şekil ve tarzda çağa göre değişmektedir. Âl-i İmran sûresinin son ayetlerinde tesbih şöyle geçmektedir: *"Göklerin ve yerin yaratılışında gece ile gündüzün bir biri ardınca gelip gidişinde, akl-ı selim sahipleri için açık deliller vardır. Ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar. Onlar şöyle dua ederler: Rabbimiz sen bunu boşuna yaratmadın seni tenzih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!"* (Al-i İmran: 3/190-191) bu ayetleri düşündüğümüzde "seni tesbih ederiz" sözü göklerin ve yerin yaratılışıyla, gece ve gündüzün değişimi gibi kozmik ayetlerden sonra geldiğini görüyoruz.*

Bu ayetler indirildiğinde Hz. Peygamber (s.a.v) o gece uyumamıştı. Hz. Bilal (r.a) sabah ezanını okumaya geldi-

* Bir başka deyişle yüce Allah, varlığın gerçek bilgisine ulaşma gayretini göstermemizi açık bir şekilde istedikten sonra bu gayreti gösterenlerin onun üstün kudretinin ve eşsiz sanatının eserlerini idrak etmeleri sonunda ona derin bir saygı ile yönelmelerinin ve onu tesbih etmelerinin kaçınılmaz olduğunu ortaya koymaktadır. (çev.)

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

ğinde Hz. Peygamber'i (s.a.v) uyanık bir halde görmüş ve O'na (s.a.v): "Bu gece uyuduğunuzu görmedim." dedi.

Hz. Peygamber (s.a.v) ise: "Ey Bilal! Bu gece öyle bir ayet indi ki onu okuyup da üzerinde düşünmeyen kimseye veyl azabı vardır. Öyle olduğu halde ben nasıl uyuyayım." buyurdu ve Al-i İmran'ın bu son ayetini okudu: (Bu rivayeti İbn-i Kesir, tefsirinde (1/440) zikretmiş ve İbn-i Mardeveyh'e, Abd Bin Hamid tefsirine isnad etmiştir.)

Bizden öncekiler 'göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder' ayetini nasıl anlıyorlardı? 'Gök' sözcüğünden gördüğümüz yıldızları ve onların güneşe olan uzaklığını mı anlıyorlardı? Veya ay ve onun dünyayla olan ilişkisini mi anlıyorlardı? Bu büyük gök cisimlerini mi? Samanyolu ve ya diğer galaksileri mi anlıyorlardı?

Tüm bu saydığımız ve günümüz insanının boyutlarını, uzaklıklarını ve yaşlarını yakından bildiği bu şeyler geçmişteki insanın yabancı olduğu konulardır. Hatta araştırmalar sonucunda bazı yıldızların ışık yaydığı ve bu ışığın bir milyon yılda bize ulaştığı ortaya çıkmıştır. Yani her şey değişmektedir. Bugün bizler, bizden öncekilerin görmediği nice şeylere şahit olmaktayız.

Evrendeki her şey Allah'ı tesbih ediyor. Kafatasındaki beyin, yeryüzünde akan sular, ağaçlar ve bütün varlıklar Allah'ı tesbih etmektedir. İnsan, başını şöyle kaldırıp gökyüzüne baksa, yeryüzünde gözlerini gezdirse, özelliklerini bilip hakikatlerine ulaşsa, Allah'a bir saygı ile yönelecek ve onu tesbih edecektir. Bu insan ister alim ister ümmi (okuma yazması olmayan) olsun, durum aynıdır. Emrinde esen rüzgarları, yönlendirdiği bulutları, tabiatın eşsiz güzelliğini gören kimse, kainatın yaratıcısını ve düzenleyicisini yüceltmek, onun üstün kudreti karşısında boyun eğmek ve önünde saygıyla eğilmek zorunda kalacaktır... Varlığın tesbih ayeti budur.

Tesbih ve İnsanın Fıtratı

İnsanın fıtratı onu, Allah'ı tesbihe zorlayacaktır. Bu ise ezelden beri onun derinliklerinde var olan bir durumdur. Yüce Allah bunun için: "Kıyamet gününde 'biz bundan habersizdik' demeyesiniz diye Rabbin Ademogullarından, onların bellerinden zürriyetlerini aldı ve onları kendilerine şahit tuttu ve dediki: " Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" (onlar da) "evet Rabbimiz olduğuna şahit olduk" dediler." (Araf: 7/172) Bizler de "Bela (evet), Rabbimiz olduğuna şahit olduk" diyoruz. İstesek de istemesek de bunu sadece müminler değil aklı olan, düşünen, gök yüzünde göz gezdiren, mikroskopla hücreyi inceleyen herkimse yaratıcıyı yüceltmek ve "bela (evet) Rabbimiz olduğuna şahit olduk demek zorundadır.

İnsanın, yüce Allah'ın hitabını nefsinde duyup, Rabliğini itiraf etmesinin ezeli olduğunun bildirilmesi kainatın boş yere yaratılmadığının bir kanıtıdır. Bu kainat boşuna yaratılmıştır diyen kimse saçmalamış olur. Çünkü beyinde, kalpte yazılı bulunan bir şey var ki; o da yaratıcıyı yüceltmek ve onun rabliğini, birliğini itiraf etmektir. İşte bu, insanın yaşadığı bir bilinç halidir. Bilincin merkezi de beyin değil kalptir. İnsanlar kalpten söz ederken onun duygunun ve hissin merkezi olduğunu söylerler. Yüce Allah da kalp için: "Bilesiniz ki kalpler ancak Allah'ı anmakla güven bulurlar." (Ra'd:13/28) buyurmuştur. Bizler güveni ve korkuyu içimizde hissederiz. Tesbihin gerçek anlamına ulaşmak için tesbih lafzını anlamsız tekrarlardan soyutlamamız gerekir. Çünkü tesbih, yaşanan ve canlılığı arttıran bir durumdur. Tesbih, temiz fıtratın gün yüzüne çıkması için kalpteki pasın söküp atılmasıyla anlam kazanır.

Tesbih ve Te'vil

Yüce Allah: *"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder"* ayeti bizi Kur'an'ın te'vilinde anahtar olan bir başka ayetle baş başa bırakmaktadır. Bu ayette Allah: *"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder"* buyurmuştur. Yani 'insan Allah'ı tesbih eder' dememiştir. O halde kainatın Allah'ı nasıl tesbih ettiğini idrak etmek zorundayız. Bir diğer ayette: *"Onu övgüyle tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz onların tesbihlerini anlayamazsınız"* (İsra: 17/44)*

Gözümüz, kalbimiz, kulağımız, bütün olarak bedenimiz ve kainatta olan her şey Allah'ı tesbih etmektedir. Yani sadet, huzur, iyilik, insanın kurtuluşu ve Allah'ın istediği her güzellik için bütün bir kainat mabet niteliğindedir. İşte bu, önemli bir anahtar ayettir. Bu ayeti, bizden öncekilerin anlayışından farklı anladığımız gibi, bizden sonrakiler de bizim anladığımızdan farklı anlamlar çıkaracaktır. Varlıkların Allah'ı tesbih etmelerini ben, O'nun kanunlarına ve sünnetlerine boyun eğmeleri şeklinde algılıyorum. Bu konulardan ne bir dakika geri ne de ileri gidebilirler. Her şey muazzam bir düzen içinde hareket etmektedir. Hatta İslâm aleminin geri kalmışlığı bu kanun ve sünnetin doğal bir sonucudur. Ufukların ve nefislerin hakikatini bilmeyen bir insanın Allah'ı hakkıyla tanıması imkansızdır. Ve bunun ilerlemesi de düşümlenemez. Bunun için yüce Allah kitabında: *"Bakın"* buyurmuştur. Neye?.. Allah'ın yarattığı her şe-

* (Tabiat ilimlerinin gelişmesi bu ayette daha bir açıklık kazanmıştır. Öyle ki önceleri cansız ve hareketsiz olduğu sanılan varlıklar da dahil olmak üzere her şey atomlardan meydana gelmiştir. İşte atom çekirdeğinin çevresindeki elektronlar, sürekli ve muazzam bir şekilde çekirdeğin etrafında dönmektedirler. Ki onların bu dönüşleri ve ilahi kanuna boyun eğmeleri, Kur'an'da Allah'ı tesbih olarak nitelendirilmiştir. çev.)

TEVİLİN ANAHTARLARI

ye, küçük büyük tüm canlılara.. Yaratılış olarak her şey mükemmel yaratılmıştır. Bir atoma, bir de galaksilere bakın; bir insana, bir de yosuna bakın!

Birbirine kenetlenen ve iç içe olan bu evren devamlı bir gelişme halindedir. Bir rivayette tasavvuf ehlinden bir kişi: "Ey Rabbim, seni daha iyi anlamamı sağla" diye dua etmiş, bunun sonucunda delirecek seviyeye geldiğinde: "Rabbim, Senin değil, benim ölçülerime göre bana kendini tanı" demiştir. İşte bizler de Allah'ı ve kainatı ölçümüz ve hacmimiz miktarınca anlamaya çalışıyoruz. Yüce Allah: "O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini size boyun eğdirmiştir." (Casiye: 45/13) buyurmuştur. Bu ayet nazil olduğunda bir bedevinin anladığı şey, o zamanki insanın hizmetindeki eşyanın ve canlıların hacmine göre olacaktır. İnsanlar daha önceleri dünyayı evrenin merkezi olarak biliyorlardı. Ama onun küçük bir cisim olduğunu ve evrenin merkezi olmadığını anladıklarında sarsılmış ve bunun sonucunda evrene, hayata ve bütün her şeye karşı bakışlarını değiştirmişlerdir.

Ufukların ve Nefislerin İncelenmesi

Yüce Allah ayette: "Ey iman edenler yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah yanınızda şiddetli bir bugza sebep olur." (Saff: 61/2-3) buyurmuştur. Burada Allah, bizi kevnî ve tesbih ayetinde nefsi olan: "Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?" ayetine taşımaktadır. O halde söylediklerimizi yapacak kimselerden nasıl olabiliriz?

Bu zor olmakla birlikte hoş ve zevkli bir durumdur. Çünkü insan basit bir iş yaptığında öğünemez; ancak zor bir işi başardığında öğünebilir. Ve bir şeyi gerçekleştirdiğini söyleyebilir. Ayet-i kerimede: "Ey iman edenler" diye in-

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

sana hitapla başlamıştır. Bu, insanın tarihi nedir? Yaratılması nasıl gerçekleşti? Yapmadığı şeyleri nasıl söyler oldu? Güneş ve yeryüzü hakkındaki fikirleri nasıl değişti? O insan, güneş battığında onun yerin dibine geçtiğini sanıyordu. İnsanlar göklerin ve yerin ayetlerinden sayılan bütün bunları anlamak için çok çalıştılar. Yüce Allah'ın: "Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah katında şiddetli bir bugza sebep olur" ayetinin gerçek anlamına ulaşmak için yapmamız gereken nedir? Bunu anlamak için insanın kainatı kendisine boyun eğdirmesi hususunda harcadığı çaba kadar büyük gayret göstermesi gerekir. İnsan bunu başardığında korkak, aşağı ve pısrık olmaktan kurtulup cemal (güzellik), celal (yücelik) ve kemale (olgunluk) ulaşacaktır. Ve böylece insan olmaya layık olacaktır...

Hamd alemlerin Rabbi Allah'a

Dipnot

1. Buhari, dualar bahsinde Allah'ı anmanın fazileti babında, 11/177-178-179 fetih; Müslim zikir ve dua bahsinde, zikir meclislerinin fazileti babında, hadis no, 2689.

Dördüncü Sohbet

İnsan, Evren ve Herşeyin İnsanın Emrine Verilmesi

Giriş

Bir önceki dersimizde Saff suresinin tefsirine başlamıştık. Sürenin ilk ayetleri: "Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O üstündür, hikmet sahibidir. Ey iman edenler yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah katında şiddetli bir bugza sebep olur." (Saff: 61/1-3) üzerinde durmuştuk. Bu dersimizde de Saff sûresini açıklamaya devam edeceğiz. Allah (c.c) bizi dinin ahkâmını iyi bilen doğru yolda (rûşd) olan ve kitabın tevîlini iyi bilen kullarından eylesin.

Allah'ın Evrendeki Kanunu

Saff suresinin ilk üç ayetinde Allah (c.c) dikkat etmemiz gereken yeni bir üslup kullanmaktadır. Bu da Kur'an'ı daha iyi anlamamıza yarayacaktır.

"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder." Göklerde ve yerdekilerden maksat bütün yaratıklardır. Yüce Al-

lah, yaratılanları detaylı olarak bir diğer surede şöyle zikretmiştir: "Görmedin mi ki göklerde ve yerde olanlar güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde ediyor." (Hacc: 22/18) Yani göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ın koyduğu bir düzen dahilinde hareket etmektedir. Yer ve gök Allah'a boyun eğmiş bir vaziyettedir. "Sonra buhar halinde olan göğe yöneldi. Ona ve yerküreye: İsteyerek veya istemeyerek gelin" dedi. İkisi de: "İsteyerek geldik" dediler." (Fussilet: 41/11) Belki de cansız varlıklara yöneltilen emirleri anlamakta zorlanabiliriz. Ancak Allah'ın her hangi bir şeye emir buyurması bizim onlara vereceğimiz emirlerden çok daha farklı olduğu unutulmamalıdır. Bizler bir kanun veya sünnetten yararlanıp bir şeyi emrimiz altına alabiliriz ama onu yaratamayız.

Evrenin üzerinde hareket ettiği kanunu yaratan Allah, evrenden kendisinin çizdiği ölçü dahilinde hareket etmesini isteyecektir: "Güneş, kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. İşte bu aziz ve alim olan Allah'ın takdiridir. Ay için bir takım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o eğri hurma dalı gibi (hilal) olur da geri döner. Ne güneş aya yetişebilir ne de gece gündüzün önüne geçebilir. Bunlardan her biri belli bir yörüngede hareket etmeye (akıp gitmeye) devam eder." (Yasin: 36/38-40) onlar ki bir uyum dahilinde Allah'ı tesbih ederler. Ne bir an geri ne bir an ileri gidebilirler.

Şimdi biz, Kur'an'ın evreni anlatma metodunu anlamaya çalışacağız. İnsan yaratılıp, hayat sahasına girdiğinde, bu evren hakkında hiçbir bilgiye sahip değildi. Ancak yerle göğü, güneşle ayı, geceyle gündüzü ve bunların hayatın dört mevsiminde geçirdikleri dönemleri gözleriyle müşahade ediyor. Bitkilerin, çiçeklerin ve hayvanların yaşamına ve ölümüne tanık oluyoruz.

Böylece insan kendine bu varlık alemi nasıl olmuştur, bunu uyum halinde kılan güç nedir? Gibi sorular sormuş-

tur. İşte bunlara cevap olarak Yüce Allah net bir ifadeyle: "Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir." buyurmuştur. Yüce Allah koca evreni ve evrenle karşılaştırıldığında küçücük insanı yaratmıştır. O halde bu küçük yaratığın evrendeki konumu ve misyonu nedir? İşte bunu ortaya çıkarmak ve anlamak için tüm olanaklarımızı ve gücümüzü seferber etmeliyiz.

İtaat ve İsyan Arasında İnsan

"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih ederler." ayeti evrenin yüce Allah'la ilişkisini göstermektedir. Bu ilişkinin Allah'ın emirlerini harfiyen yerine getirmek ve devamlı bir şekilde O'nu tesbih ve her türlü noksan sıfatlardan tenzih etmek şeklinde olduğu belirtilmiştir. Evren hiçbir şekilde Allah'ın koyduğu düzen ve kanunun dışına çıkamaz. Yaratılanlar içinde Allah'ın koyduğu düzenin dışına çıkabilen tek varlık insandır. Onun içindir ki evrenin Allah'ı tesbih halindeki durumu anlatıldıktan sonra insanı ilgilendiren ayet buyurulmuştur: "Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz." Yani kocaman yıldızlardan ve galaksilerden bitki ve hayvanlara kadar bütün mevcudat/varlıklar, Allah'ın koyduğu düzene boyun eğdiği halde siz niçin bunun dışına çıkıyorsunuz. Tüm mahlukatın uyduğu düzenin dışına çıkabilen tek varlık insandır: "Sonra onu, bambaşka bir yaratılışa mazhar kıldık." (Mûminun: 23/14) Yani Allah'a isyan eden (kanunun dışına çıkabilen) tek yaratık insandır.

Nitekim diğer varlıklar itaatten, tesbihten ve Allah'a boyun eğmekten başka bir şey bilmezlerken Hz. Adem (a.s), hayata bir isyanla başlamıştı. İşte yapmayacağı şeyi söyleyebilen bir tek kendisi olduğundan hitap ona yöneltilmiştir: "Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?"

O halde insan ile diğer varlıklar arasındaki farkı çok iyi

anlamalıyız. Zira bizler, kainata iyice bakmak ve hakikatlerini anlamakla emrolunmuşuz.

Özellikle malzeme ve bilgiye yeterince sahip olduğumuz bu çağda bunu başarabiliriz.

Kur'an Konularında Evren ve İnsan

Kur'an'ın bahsettiği konuları özetleyecek olursak altı başlık altında toplandığını görürüz

1. Allah: Evrenin yaratıcısı ve şekil verenidir. O'nun benzeri ve ortağı yoktur. O kendini özetle şu ayetlerde anlatmıştır: "De ki: o Allah birdir. O Samettir (hiçbir şeye muhtaç olmayan aksine her şey kendisine muhtaç olandır). O doğurmamış ve doğurulmamıştır. Hiçbir şey ona eş ya da denk değildir." (İhlas: 12/1-4)
2. Evren: Yüce Allah'ın Kur'an'da zikrettiği ve "Göklerde ve yerdekilerin hepsi" ifadesinin kapsamına giren bütün varlıklardır.
3. İnsan : Evrendeki her şeyden apayrı bir cüz olup evrenin imar ve düzeniyle mükellef bir varlıktır.
4. Ahiret günü: Bu evrenin sonudur.
5. Sorumluluk: İnsanın kendi hal ve davranışlarından sorumlu olmasıdır.
6. Hesap: İnsanın yaptığına karşılığı olarak verilen şeyler.

Kur'an'daki ana konular bunlardır. Kur'anın diğer ayetleri ise bu konular için birer ayrıntı mahiyetindedir.

İlk ayette "Allah'ı tesbih eder..." ana bir konu olan Allah ve evren işlenmiş; sonra "yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz" ayetinde de insan konusuna girilmiştir.

Eğer evren Allah'ı tesbih ediyorsa, aynı şekilde insan da Allah'ı tesbih etmektedir. İnsanın da kendine özgü bir tesbihi vardır. Vücudundaki her zerre ve her hücre ilahi dü-

zen dahilinde hareket etmekte ve bir an olsun bu tesbihinden geri kalmamaktadır.

Bu yönüyle insan evrenin diğer parçalarıyla bir uyum içindedir. İnsanın kendine has tesbihi ise; dilinin konuştuğu ve kalbinin duyduğu, isteğe bağlı olan bir tesbihtir. Bu ise başka varlıklarda olmayan bir durumdur. İnsana verilen bu meziyet yüce Allah'ın şu buyruğunda gizlidir: "Onu düzenledim (insan şekline koyduğum) ve ona ruhumdan üfledim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın." (Hicr: 15/29) Yüce Allah farklı bir şekilde üfledi ve onu, kainatı düzenleyici bir iradeyle donattı. O halde tüm varlıkların, kendilerine has kanun ve düzenleri vardır. Ancak insan Allah'ın ruhundan aldığı nefh (üfleme) nizamı ile farklı bir düzene sahiptir. Bu da insanı apayrı bir varlık kılmıştır. İnsan Rabbinin kendine yüklediği bir sorumluluk ile hesaba çekilecektir.

İnsanın Allah'a itaati iki çeşittir:

1. Bedenin özelliklerine bağlı olan zorunlu itaat.
2. Allah'ın emir ve yasaklarına muhalefet edip isyanda bulunabileceği; isteğe bağlı olan itaattir.

Evreni Düzenleme Aşamasında İnsan

Yüce Allah, evreni kesin kanunlarla yaratmıştır. "Allah'ın kanununda hiçbir sapma bulamazsın." (Fatır: 35/43)

İşte insan bu evrenle Allah'ın koyduğu kanunlar dahilinde hareket ederse evreni boyun eğen, itaatkar ve emrine amade bir vaziyette bulur. Bizler günbegün evrendekilerin insanın hizmetine nasıl girdiklerini görmekteyiz. Daha önceleri insan teshir (evreni hizmetine alma) eyleminden habersizdi. Avladığı hayvanın sadece etinden faydalıyor başka bir şey bilmiyordu. O halde Kur'an konularında Allah'la evren; insanla ahiret günü arasında bir ilişkiden söz

edebiliriz. Yüce Allah evreni insanın hizmetine sunup hazır bir düzen dahilinde yaratmış, insanı da bu evreni hizmeti altına alabilecek şekilde yaratmıştır. Aynı zamanda Allah, insana, kendisine itaat veya isyan konularında seçme özgürlüğü tanımıştır. Bunun için ahirette hesaba çekilecek ve hak ettiği karşılığı görecektir. Sanırım büyük din (hesap) günü ve küçük din günü vardır. Küçük din günü yüce Allah'ın insanları, yaptıklarıyla hesaba çekmesidir. Bu da dünyada olan ve bizim Allah'ın kanunlarına uygun hareket ettiğimizi belirleyecek gündür. Büyük din (hesap) günü ise ahiretteki gerçek hesap günüdür.

Evrenin dili olan ve mümin-kafir herkesin anladığı, evrenin her bir parçasıyla olan ilişkilerimizde gözlemlediğimiz bu ilişkiyi umarım anlamışsındır.

Bu gibi meseleleri anlamakla Kur'an hakkında genel bir anlayış kazanmaktayız. Kur'an'ın her bir ayetini O'nun temelini oluşturan altı konunun kapsamına uygun bir şekilde sınıflandırmak gerekir. Örneğin "bu ayet, ahiret günüyle, bu ayet insanla ilgili, bu evrenin yaratıcısından söz etmekte, bu ise evren konusunu açıklamaktadır" deriz. Bir yandan bizler bütün bu konuları araştırırken diğer yandan varlıkları inceleyen materyalistler bunu anlamakta güçlük çekerler. Çünkü onların imanları yoktur. Onlar sadece iki meseleyi araştırırlar: İnsan ve evren. Bu anlayış bizim Allah'ın kitabını gönül ferahlığıyla ve açık bir zihinle görmemizi sağlayacaktır. Açıklamak istediğimiz, anlamaya çalıştığımız veya tebliğ edeceğimiz ve hakkında soru sordüğümüz herhangi bir ayette ilk önce evren, hayat ve teshir konularını göz önünde bulundurmalıyız. Bunları hiçbir insan inkar edemez. Çünkü kendisi de bunlardan bir cüz olup, bunları düzenleyen ve bunlarla yaşayan bir varlıktır. Allah ve ahiret günü konularına gelince; insanların pek çoğu bunları inkar etmektedir. İnsanlar bunları inkar ettikleri

İNSAN, EVREN VE HERŞEYİN İNSANIN EMRİNE VERİLMESİ

İçin Rableri onları dünya hayatında değil ahirette hesaba çekecektir.

Varlıklar Yaratıcıya İşarettir

Eğer Allah'ı tanımak istiyorsak bunun yolu, Allah'ın zatını düşünmekten değil, yarattığı evreni derinlemesine incelemekten geçer. Yüce Allah bunu bize emretmekte ve şöyle buyurmaktadır: "Bakın ve düşünün. Bulutları nasıl sardığa-mâze bakın. Gökyüzünü korunmuş bir tavan haline nasıl getirdiğine bakın. Bitkilere ve hayvanlara bakın ve düşünün." İnsanlar, evrenin sırlarını yavaş yavaş keşfetmeye başladı. "De ki Rabbim, ilmimi arttır." (Taha: 20/114) Yine başka bir ayette Allah: "O göklerde ve yerde ne varsa hepsine boyun eğdirmiştir." (Casiye: 45/13) buyurduğu zaman, evrenin bize nasıl boyun eğdirildiğini bilmiyorduk. Teshir (boyun eğdirme) bizden uzak bir konuydu. O zamanlar, bitkileri hizmetimize nasıl alacağımızı bilmiyorduk. O zamanlar, bitkileri toplar ve onları yerdik. Ancak insan sonradan hayvanları nasıl evcilleştireceğini, etinden, yününden ve sütünden nasıl faydalanacağını öğrenmiştir.

Kur'an-ı Kerim arılardan, inek, at, katır ve eşeklerden bahsetmiş ve şimdi hayal temekten acız kalacağımız şeyleri gelecekte yaratacağını bize haber vermiştir: "Ufuklarda (yer, gök ve dünya memleketlerinde) ve kendi nefislerinde insanlara ayetlerimizi göstereceğiz ki O'nun (Kur'an) gerçek olduğu, iyice belli olsun." (Fussilet: 41/53) Allah, her çağda öncekilerin görmediği şeyleri yaratacaktır: "Onun verdiği haberin doğrulugunu bir zaman çok iyi öğreneceksiniz." (Sad: 38/88) Kur'an bize şu ana kadar görmediğimiz şeyleri haber vermektedir: "Kıyamet hakkındaki sözün gerçekleşme zamanı yaklaşıncı onlara yerden bir Dabbe (canlı) çıkarırız. O da insanların bizim ayetlerimize inanmadıklarını söyler." (Neml: 27/82)

Bu ilginç yaratıklar, güç ve enerjiye sahip olduğumuz an hizmetimize girmişlerdir. Yüce Allah bunları kullanacağı-mız zaman şöyle dememizi öğretmiştir: "Bunu bizim hizmetimize vereni tesbih ve takdis ederiz, yoksa biz bunlara güç yetiremezdik." (Zuhruf: 43/13) İnsan bineği hizmetine aldığı gibi petrolü, demiri ve elektriği hizmetine almış, uçak ve füzeyi yapmıştır. İpucu görünmediğine göre bu icatlar devam edecek ve bizim bilmediğimiz şeyler yaratılmaya devam edecektir.

Yüce Allah bize zor bir şey yüklememiştir. Bilakis sadece: "Bakınız" diye emretmiştir. Başka ayetlerde şöyle buyurmuştur: "Biz ona (insana) iki göz, bir dil ve iki dudak vermedik mi? Ona iki yolu (doğru ve eğriyi) göstermedik mi?" (Beled: 90/8-9-10) Bütün bunları gözlerimizle müşahade ediyoruz.

Kur'an ve İnsan Kanunu

Tıp, mühendislik, ziraat, fizik ve kimya fakültelerinde bilim adamlarının yaptığı araştırmalar, kozmik (keveni) canlılar ve onlarla ilgili kanunları belirlemek üzere yoğunlaşmıştır. Yapılan araştırmalar genişlemekle birlikte daha net sonuçlara ulaşmak için araştırma konularını ihtisaslara ayırarak incelemektedirler. Amaç; evreni çepeçevre kuşatmak ve büyük ölçüde insanın hizmetine sunmak.

Kur'an ise, insanın sorunlarından bahsederek, insanın tâbi olduğu kanunları araştırmaya koyulur. Çünkü insan, başı boş yaratılmamıştır. Ayette: "Sizi sadece boş yere yaratığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?" "Mutlak hakim ve hak olan Allah çok yücedir. Ondan başka tanrı yoktur. O bereketli arşın sahibidir." (Mûminun: 23/15-116) buyrulmaktadır. Evet insan, boş yere yaratılmamıştır. Ve her kim bunu söylerse azabı hak

INSAN, EVREN VE HERŞEYİN INSANIN EMRINE VERİLMESİ

edecek, derinliklerinde şaşkınlığı ve huzursuzluğu yaşayacaktır. Bu ise gaybî bir araştırma gerektirmeyen, apaçık bir durumdur. Bize düşen Kur'an'ın konularını mutalaa etmek ve insanın bu alandaki konumunu belirlemektir. Yüce Allah bu kainatın yaratıcısıdır. O'nu tanımak, yerde ve göklerde olan yarattıklarına bakmaktan geçer. Onun içindir ki: "Kulları içinden ancak alimler Allah'tan (gereği gibi) korkar." buyurulmuştur. Bu evren, çok büyük imkanlarla doludur. İnsan bu imkanları iyilik için de, kötülük için de kullanabilir. "İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde fesat belirdi." (Rum: 30/41) Akıl sahibi bilginler, yeryüzünde fesadın yayılmasından (dengenin bozulmasından) çevre kirliliği, ozon tabakasının delinmesi ve nükleer ışınların yayılması gibi olayların korkunç boyutlara ulaşmasından endişelenmeye başlamışlardır.

Kur'an-ı Kerim teshir (evreni insanın hizmetine sunma) gibi büyük konular üzerinde durmaktadır. Teshir üzerinde ne kadar konuşsak tam anlamıyla idrak edemeyiz. Bunun üzerinde birey bazında ya da toplum bazında çalışmamız bir şey değiştirmeyecektir. Bizler geleceği kestiremediğimizden var olan şeyleri anlamalı ve teshir olayında birbirimizle kıyasıya yarışmalıyız.

Büyük Kıyamet ve Küçük Kıyamet

İnsan yaptıklarından dolayı sorumludur ve bunlarla hesaba çekilecektir. Daha önce belirttiğimiz gibi iki çeşit kıyamet vardır: Küçük kıyamet ve büyük kıyamet.

Büyük kıyamet, Göklerin ve yerin çöktüğü, alt üst olduğu ve insanların hep birden alemlerin Rabbinin huzuruna toplandığı gündür. Küçük kıyamet de insanların yaptıklarına karşılık dünyada görecekları ceza ve mükafattır: "Başımıza gelen her musibet kendi ellerinizle işledikleriniz yüzün-

dendir. (Bununla birlikte) Allah bir çoğunu affeder." (Şura: 42/30)

Dünyada meydana gelen felaketler, insanların yaptıklarının bir sonucudur. Özellikle bu musibetlere maruz kalan müslümanlar yaptıklarından ötürü aşağılanmış ve tüm dünya onları küçümsemiştir.

Bizler Allah'ın kitabını okuduğumuz vakit, insan ve evrenle ilgili bilgileri kavrayıp; evrenin belli başlı kanunlara göre düzenlendiğini öğreneceğiz. Teshir olayı da bu kanunlarla ilgili olduğuna göre, bu kanunları öğrenmemiz gerektiğini vurgulayacaktır. Evrenin sırlarını çözüp hizmetine almak isteyenler, Sünnetullah bilgisini öğrenerek hareket etmelidirler. Sanırım bu gibi büyük meseleleri basitçe sergiledim. İlginç olan bu evrenin daha büyük garipliklerle dolu olmasıdır. Bilimlerin ve bu konudaki branşlaşmaların genişlemesiyle insan, sahip olduğu idrak ve anlayışla başarılı sonuçlara ulaşmış ve birçok konuda tasarruf hakkı elde etmiştir. Bütün bu imkanlar insanın ne kadar şerefli ve onurlu olduğunun bir kanıtıdır: "Biz hakikaten insanoglunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları (çeşitli ulaşım araçlarıyla) karada ve denizde taşıdık. Kendilerine güzel güzel rızıklar verdik. Yine onları yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık." (İsra: 17/70) Görüldüğü bu ayette yüce Allah, insanogluna olan lütuf ve ikramının bir özetini yapmakta ve alemdeki özel yerine işaret etmektedir. Mufessirlere göre insanın şan ve şerefi ve diğer varlıklardan üstünlüğü, Allah'ın ona verdiği beden güzelliği, el, göz, kulak gibi uzuvlarını daha hünerli bir şekilde kullanması, konuşabilmesi, gülüp ağlayabilmesi, okuyup yazması, başka bir takım varlıkları kendi hizmetinde kullanması, makineler icat etmesi, olaylar arasındaki sebep-sonuç ilişkisini görmesi ve bu sayede geleceğe yönelik programlar ve hazırlıklar yapması, iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin kavramlarına sahip olması; kısaca

maddi ve bedeni, ahlaki ve ruhi meziyetlere haiz olmasındadır. O halde insan hakkında etraflıca bir araştırmaya girmeliyiz. Kur'anı Kerim bütün varlıklar içinde daha çok insanla ilgilenmiş, emaneti yüklenen bu varlığın kötü yollara sapmasından toplumları sakındırmıştır.

Tesbih Sürekli Bir Kanundur

Yüce Allah'ın: "Ey iman edenler yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz. yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah yanında şiddetli bir nefrete sebep olur." (Saff: 61/2-3) ayetlerine dönelim. İlk ayette yüce Allah, Kur'an'dan ve tesbihten bahsettikten sonra insana yönelmiştir.

Bilindiği gibi yüce Kur'an, bazı sebepler ve olaylardan sonra nazil olmuştur. Ancak tesbih ayeti süreklilik arz eden bir gerçektir. İnsan bu gerçeği her gün yaşamaktadır. Mesele güneşin doğuş ve batışı izlenmekte ve her çağda yeni bilgilere ulaşılmaktadır. Bu çağda insan güneşin yaşını, dünyaya olan uzaklığını, evrendeki konumunu, gerçek ısını ve benzer konuları öğrenmiş durumdadır. Ortalama yetmiş veya seksen yıl yaşayan biri her gün güneşi ve ardından gelen geceyi izlemektedir: "Resulüm de ki 'düşündünüz mü hiç eğer Allah üzerinizde geceyi ta kıyamet gününe kadar aralıksız devam ettirse, Allah'tan başka size bir ışık getirecek ilah kimdir? Hala işitmeyecek misiniz?' De ki 'söyleyin bakalım, eğer Allah üzerinizde gündüzü ta kıyamet gününe kadar aralıksız devam ettirse Allah'tan başka dinleneceğiniz geceyi size getirecek ilah kimdir? Hala görmeyecek misiniz?'" (Kasas: 28/71-72)

Gaflet içinde oyun ve eğlencelerle vakit öldüren kimse-lerden değil, çalışan ve araştıran fertler olmalıyız. Dikkatli çalışan kimse, kaza yapmaktan sakınan şoför gibi, sinirleri gergin ve uyanık bir halde durur. Evren belirlenmiş bir ka-

nuna göre hareket etmektedir. Bunun bilincinde olmalıyız. İnsan da farklı evrelerden geçmektedir. Genç ve sağlıklı iken ihtiyarlayıp hastalıklı hale gelmektedir: "Ve sonra kuvvetin ardında güçsüzlük ve ihtiyarlık veren Allah'tır." (Rum: 30/54)

İnsan ve Öğrenme Kabiliyeti

Yüce Allah, insanlara: "Ey iman edenler!" hitabını kullanmaktadır. Çünkü insanlar farklı türlerden oluşmaktadır. Burada türden kasıt Arap, Farsî, Hint ve sair ırklar değil bilakis mümin, kafir, münafık, doğru sözlü, yalancı, salih ve bozguncu gibi bir sınıflandırmadır. Allah'ın insanlara lütuf ve geniş nimetlerinden biri de İslâm'da soy ve ırkın önemli olmayışıdır. Bütün insanlar bu yönüyle bir tek sınıftan yaratılmışlardır. Yine tüm insanlarda öğrenme kabiliyeti mevcuttur.-Eğer insanların doğuştan aralarına bir üstünlük söz konusu olsaydı; mesela bazıları iyi bazıları kötü yaratılmış olsaydı ciddi musibetlerle karşılaşacaktık.

Hayvanlar farklı türlere ayrılırlar. Mesela atların kötüsü olduğu gibi asil (iyi) olanı da vardır. Sığırlarda da bu böyledir. İnsanlara gelince onlar tek sınıftır. Yani insanlar içinde öğrenme kabiliyetinden yoksun bir sınıf yoktur. Aralarındaki üstünlük öğrenecekleri şeylerin miktarına göredir. "İnsanlar iki sınıftır. Öğrenebilen ve öğrenemeyen" düşüncesinde olan kimseleri var olan gerçekler ve tarih yalanlayacaktır. Çünkü bazı devletler çökerken diğerleri yükselmiştir. Yükselen milletler farklı bir çamurdan oldukları için değil, ilim, marifet ve eğitimi rehber edindikleri için yücelmişlerdir. Buradan hareketle diyebiliriz ki kişiliği, anlayış ve düşüncesiyle insanın oluşumu Allah'ın değil, insanlığın bir görevidir. Nasıl ki Allah, evreni insanın hizmetine hazır bir şekilde yaratmış ve insan bu evreni hizmetine alıp ka-

nunlarını keşfedebiliyorsa; aynı şekilde Allah, insanı hem en güzel surette ve hem de en alçak yerde (esfel-i sâfilin) olmaya meyilli kılmıştır: *"Nefsini kötülüklerde arındıran kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere daldıran da ziyan etmiştir."* (Şems: 91/9-10)

O halde insan büyük bir güce sahibidir. Bir toplumda şekillenmiş, bir takım kavramları yine bu toplumdan öğrenmiş bu insan üzerinde var gücümüzü harcamalıyız. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *"Her yeni doğan çocuk İslâm fıtratı üzerine doğar. Daha sonra annesi ve babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yaparlar."*¹

Bu hadisteki sınıflandırma istatistik için değil bilakis toplumun çocuğu nasıl yönlendirdiğine bir örnektir. Şu bir gerçek ki bizi bizden öncekiler oluşturdu. Bizler de bizden sonrakileri oluşturup-yetiştireceğiz. Yüce Allah ayet-i kerimede: *"Siz hiçbir şey bilmezken Allah sizi analarınızın karından çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi."* (Nahl: 16/78) Allah bizlere marifet mekanizmasını, ilim sistemini ve anlama kabiliyetini bahsetmiştir.

Ben sizinle Kur'an'ı okuyorum. Teshir hakkında konuştum. Ancak ulaşmak istediğim ana nokta teshiri açıklamak değildir. Çünkü bu farklı uzmanlık alanlarına girer. Mesela çiftçi yetiştirdiği bitkilerde ilginç şeyler görür. Aynı şekilde astronomi, laboratuvar ve tıp alanında çalışan her kişi kendi alanında ilginç ve muhteşem şeyler görür.

Bizlerin en ince ayrıntılarına kadar araştırmamız gereken şey Kur'an'ın da evrenden daha fazla önem verdiği insan ve onun sorunlarıdır. Örneğin insanı nasıl erdemli kılarız? Söylediklerini yapan doğru sözlü bir kişi yapabilir miyiz? Bütün bunlar, Kur'an'ın dikkat çektiği insanın görevleridir: *"Yapmayacağınız şeyi söylemeniz Allah katında şiddetli bir nefret oluşturur"* Söylediklerini yapan ve yapacaklarını söyleyen kimseler olabilir miyiz? İşte Allah yanın-

da şiddetli bir buğza sebep olmamamız için insan fıtratını çok yakından incelemeliyiz.

İnsanlar maddeyi hizmetlerine almaya başladılar. Ama başardıkları bu olay, onları artık dehşete düşürmemektedir. Her gün gördüğümüz güneş bize ilginç gelmemeye başladı. Fakat ikinci bir güneş ortaya çıksa hepimiz dehşete kapılırdık. İnsanlar hep bu konuyu konuşurdu. Aynı şekilde artık maddenin insan hizmetine sunulması da şaşılacak bir olay olmaktan çıkmıştır: "Onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı." (Hadid: 57/16) Bunun için evrene bakışımızı, Kur'an'la olan bağımızı yeniden gözden geçirmeli ve düzenlemeliyiz. Okumakta olduğumuz bu surede (Saff) yüce Allah, evrenden ve onun Allah'ı tesbih etmesiyle söze başlamıştır. Akabinde insandan ve onun yapmayacağı şeyleri söylemesinin sakıncalarını belirtmiştir. Daha sonra insan hayatının muhafaza edilmesi için saflar halinde savaşan kimselerden bahsetmiştir. Ondan sonra Hz. Musa'dan (a.s), İsrailoğullarından, Hz. İsa'dan (a.s) ve Allah'ın ayetlerini yalanlayıp onlara savaş açanlardan bahsetmiş; insanları çetin bir azaptan koruyan en karlı ticarete davet etmiş ve son olarak Hz. İsa'nın (a.s) havarilerinden söz etmiştir. Bu ayetler Medine'de inmiştir. Yani seri ve kısa olan Mekki ayetler gibi değildir: "Battığı zaman and olsun yıldız ki, arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve batıla inanmadı; o kötü arzularına göre de konuşmaz." (Necm: 57/1-3)

İnsan ve Denge Yolculuğu

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir duvar gibi saf bağlayarak savaşanları sever." (Saff: 61/4) Savaş konusunu nasıl anlamalıyız? İslâm'da meşru olan ve olmayan savaş hangisidir? İnsan niçin savaşa gerek duyar? Savaş nasıl başladı? Bize düşen bu gibi ko-

nularda yoğunlaşmaktadır. Bugün insanlar, insanı tanımak ve evrenin kanunlarını çözmek için basit bir alanda ömürlerini tüketiyorlar. İnsan, ateşi bir buçuk milyon yıl önce kullanmaya başlamıştır. Bu, insanlık tarihinde en önemli olaydır. Yüce Allah Vakıa suresinde şöyle buyuruyor: "Söyleyin öyleyse dökmekte olduğunuz meni nedir? Onu siz mi yaratıyorsunuz yoksa yaratan biz miyiz?... Şimdi bana ektiginizi haber verin. Onu siz mi bitiriyorsunuz yoksa bitiren biz miyiz?... Söyleyin bana şimdi içtiğiniz suyu, buluttan onu siz mi indirdiniz yoksa indiren biz miyiz?... Söyleyin şimdi bana tutuşturmakta olduğunuz ateşi, onun ağacını, siz mi yarattınız yoksa yaratan biz miyiz?..." (Vakıa: 56/58-72) Günümüz insanının içinde bulunduğu denge ve düzen, uzun bir zamanda oluşmuştur. Bizler bu oluşumdan habersizdik. Yer şiddetli bir sarsıntıyla sarsıldı, bütün haberlerini anlattığı zamanlar... Nasıl ki yüce Allah insanlarla anlayacakları dilde indirdiği kitaplarla konuşmuş aynı şekilde yer yüzündeki ufuklarda (yer, gök ve dünya memleketlerinde) ki ve nefislerdeki ayetlerle konuşmaktadır. Bunun için Allah'ın ufuklardaki ve nefislerdeki dilini bilmeliyiz. Çünkü evreni hizmetlerine alabilenler bu dili en iyi bilenlerdir. Bu dili bilmeyenler ise evrenle nasıl ilişki kuracaklarını bilemez ve hiçbir şeye sahip olamazlar. Sanırım bu dersimizde Kur'anî konuları en aza indirgemeyi başardık. Bunlar: Allah, evren, insan, ahiret günü, sorumluluk ve hesaptır. Saff suresinin tümü bu konuları içermektedir. Allah ve evren : "Allah'ı tesbih eder" ayetinde; insan konusu : "Niçin yapmayacağınız şeyi söylüyorsunuz" ayetinde; ahiret ve hesap konusu: "Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi? Allah'a ve resulüne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda savaşırsanız. Eğer bilerseniz ki bu sizin için daha hayırlıdır. İşte bu takdirde O sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere, Adn

cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur. Seveceğiniz başka bir şey daha var : Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Mûminleri bunlarla müjdele." (Saff: 61/10-13) ayetlerindedir.

Bu konuları daha fazla açmalıyız ki, daha net bir bakış elde edelim. Bununla da dinimizi ihya edelim. Rabbimize döndürüldüğümüz vakit bize: "Sizin için indirdiğim bu kitaba ne yaptınız?" sorulduğunda başımızı dik tutarak, Rabbimizin bizden razı olacağı bir cevap verebilelim. Böyle yaptığımız ve davetine tutundüğümüz takdirde Allah bize dünyada onurlu bir yaşam, ahirette cennet vaat etmiştir.

Müslümanların Kur'an'a sarılmalarını sağlamak ve hazinelerini onlara açmak en kutsal görevdir. Bütün dilediğim hep birlikte yardımlaşıp bu Kur'an'ı anlamak, yaymak ve başkalarına tebliğ etmektir. Çünkü ilim yaymak vaciptir. Yüce Allah ayette şöyle buyurmaktadır: "Biz kitapta açıkça belirttikten sonra indirdiğimiz açık delilleri ve hidayeti gizleyenler var ya işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet ediciler lanet eder." (Bakara: 2/159)

İnançlardan Ötürü Hesaba Çekme

Yüce Allah'ın: "Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz." buyruğunu açıklamaya başladığımda dedim ki: İnsan Allah'a isyan edebilen tek varlıktır ve isyan bu varlığın hakkıdır. Bunun anlamı nedir?

Bunu açıklamak için insanın tesbihinden başlayalım. İnsanın iki çeşit tesbih şekli olduğunu söylemiştim.

1. Vücudun yerine getirdiği tesbih: Diğer canlılar gibi ilahi kanun gereği insan, bedeniyle Allah'ı tesbih eder.

2. İnsanın kendi isteğiyle yaptığı tesbihtir.

İnsan yaratıcısına boyun eğdiği gibi O'na isyan edebilen

INSAN, EVREN VE HERŞEYİN INSANIN EMRINE VERİLMESİ

bir varlıktır: "Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş, onu kötülüklerle daldıran da ziyan etmiştir." (Şems: 91/9-10) Bu gücü insana Allah bahşetmiştir: "De ki kesin delil ancak Allah'ındır. O dileyseydi elbette hepinizi doğru yola iletirdi." (Enam: 6/149) O halde "İsyân bu varlığın hakkıdır." sözünün anlamı nedir? Bunun anlamı Allah'a ve ahiret gününe inanmayanları cezalandırıp onları yok etmek demek değildir. Bilakis yaşamak onların da hakkıdır. Yüce Allah bize, Allah'a ve ahiret gününe inanmayanları yok edin, dememiştir. Yaşamak onların hakkıysa ve onların cezası ahiret gününde Allah'a kalmışsa, bizim onları bu dünyada cezalandırma hakkımız yoktur. Ayette: "Öyleyse dileyen iman etsin dileyen inkar etsin." (Kehf: 18/29) buyurulmuştur. Fakat bu onların ahirette cezadan kurtulacakları anlamına gelmez. Başka ayetlerde de Allah şöyle buyurur: "Kâfirlere mühlet ver, onları biraz kendi hallerine bırak." (Tarık: 86/17) "Şu kadar var ki; Allah onları (cezalandırma-yı) gözlerin şaşkınlıktan bakakalacağı bir güne erteliyor." (İbrahim: 14/42)

O halde kâfirin cezası bize değil, Allah'a aittir: "Onların üzerinde bir zorba değilsin, ancak yüz çevirip inkar edenler hariç. İşte öylelerini Allah en büyük azap ile cezalandırır." (Casiye: 88/22-24) Bu ayette "onları sen cezalandır" dememiş "Allah cezalandırır" buyurmuştur. Kâfirin, bizleri dine girmeye zorlaması halinde bütünüyle ona karşı koymak ve onunla savaşmak caiz görülmüştür. Böylece hem bize hem de başkalarına yapılan zulmü ortadan kaldırırız. Ancak bunu yaparken doğru ve belirlenmiş kurallar dahilinde hareket etmeliyiz.

Cihadın Şartları

Zulmü ortadan kaldırmak belli kurallar dahilinde olmalıdır. Bu kurallara cihadın şartları diyoruz. Bu şartları tespit

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

edip tamamen uzak olduğumuz İslâmî anlayışa ulaşacağı-mızı umuyorum. Bize ve inançlarımıza saldırmayan ve fi-kirlerini bize dikte etmeyen bir kafir, en doğal bir şekilde yaşama hakkına sahiptir. Ona kötülük yapmamız kesinlik-le doğru değildir.: "Allah sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve adil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah adaletli olanları se-ver." (Mûmtahine: 60/8) Yaşadığı çevreyle iyi geçindiği, inancından dolayı kimseyi öldürmediği ve yurdundan çı-karmadığı sürece bu insan (kafir) İslâm toplumunda yaşa-ma hakkına sahiptir. Ona dini de sorulmaz. Bu hususta eh-li kitap olup olmaması konusunda fark yoktur. Bu mesele çok önemli ve tehlikeli olduğu ölçüde açık ve net bir mese-ledir. Bunun aksini iddia eden varsa gelsin görüşünü bize açıklasın. Sadır olacak fikirleri başkalarına da açıklasın. Çünkü tebliğ görevi yerine getirilmesi gereken bir emanet-tir. Bunu yapmadan önce fikirlerin açık ve net olmasına dikkat etmeliyiz. Yüce Allah Kur'an hakkında 'apaçık teb-lig' ibaresini kullanmaktadır: "Ey Muhammed yine de yüz çe-virirlerse artık sana düşen apaçık tebligdir." (Nahl: 16/82) Eger tebliğ bizim için açık değilse: "Eğer bilmiyorsanız ilim ehline sorunuz." (Enbiya: 21/7) sorusunu sormalıyız.

Eger anlattıklarım açık değilse bana sorun; açıklayabil-diklerimi açıkla. Bizler her şeyi açıklayabilecek kapasiteye sahip değiliz. Kapasitemiz neyse kabul etmek zorunda-yız. Belki de geleceğin alimleri bizim açıklamaktan aciz kal-dığımız şeyleri anlayıp insanlara açıklayacaklardır: "Eğer bunlar onları inkar etselerdi, derhal biz onları inkar etmeye-cek bir toplumu onlara vekil bırakırdık." (Enam: 6/89)

O halde ceza kıyamet gününe bırakılmıştır. Cezalandı-racak olan da yüce Allah'tır. İnsana verdiği nimetlerden do-layı Allah onu hesaba çekecektir. Günlük hayatta insan, başkalarına verdiği emanetlerden dolayı sorumlu tutuyorsa

aynı şekilde Allah da insanları, onlara verdiği nimetlerle hesaba çekecektir.

İslâm Toplumunda Farklı İdeolojilere Davet

İslâm toplumunda, kâfire, inançlarını bir bütün olarak yaşama hakkı tanınıyorsa başkalarını kendi inançlarına davet etmesine izin verilebilir mi? Kur'ândan anladığım kadarıyla -ki tüm müslûmanların kabul ettiği kaynaktır- zor kullanmadığı sürece düşüncelerini insanlara sunması ve onları davet etmesi, hiç kimseye yasaklanmamıştır. Müslûmanlar Kur'an'ı öğretme görevini ihmal edip toplumu cehalete sürüklemişlerdir. Durum böyleyken İslâm ülkelerine gelen ve bilgisiz müslûmanların akıllarını çelen misyonerlere karşı mücadele etmek istiyorlar. Bu bir çelişkidir. Bizler bazılarının farklı ideolojilere davet etmelerini yasaklayamayız. Ama müslûmanları, Kur'an'ı öğrenmekten ve ilim talep etmekten alıkoyan engelleri ortadan kaldırabiliriz. Misyonerlere karşı koyma hevesleri yerine müslûmanlar arasında ilmi yaymaya çalışmalıyız.

Kur'an'ı bilmeyen bir tek kişi bile bırakmamaya özen göstermeliyiz. İşte bunu başardığımız gün müşrikler dağılacak ve bu İslâm güneşi tüm alemini kaplayacaktır. Bu gercek, Saff suresinde şöyle geçmektedir: *"Onlar ağızlarıyla (kitap, şiir, gazete, TV ve internet vb.) Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır."* (Saff: 61/8)

Eğer öğrenir ve öğrendiğimizi yaymaya başlarsak o zaman kendimiz ve akıllarımız için hiç kimseden korkmayacağız. Hz. Peygamber (s.a.v): *"Ben sizlere öğretmen olarak görevlendirildim"*² buyurmuştur.

İlim öğrenmek müslûmanların üzerine farzdır. İlmini insanlardan tutan kimsenin cezası diğer cezalardan daha

çetindir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın indirdiği kitaptan bir şeyi gizleyip onu az bir paha ile değişenler var ya işte onların yiyip de karılarını doldurdukları ateşten başka bir şey değildir. Kıyamet günü Allah ne onlarla konuşur ne de onları temize çıkarır. Orada onlar için yakıcı bir azap vardır." (Bakara: 2/174)

Müslümanlar ve İlim

İlimden söz etmekle çok önemli bir konuya girmiş oluruz. İslâm alemi ilme gereken önemi gösterememekte ve şiddeti kutsamaktadır. Bunun için müslümanlar ilme değil zulme boyun eğmiş bir haldedir. Dinimizle yücelmemiz gerekirken Allah'ın, peygamberini gönderdiği Kur'an ve ilimle başımızı yüksekte tutmamız gerekirken, bunlardan uzaklaştığımız için zelil bir halde yaşıyoruz: "De ki sadece Allah'ın lûtufta ve rahmetiyle sevinsinler. Çünkü bu, onların dünyaya malı olarak topladıklarından daha hayırlıdır." (Yunus: 10/58) Eğer Kur'an'ı öğrenmez ve başkalarına öğretmezsek ve tembel tembel oturursak o zaman kendimizden başkalarını kınamayalım. Hadiste: "Her kim iyilik bulursa Allah'a şükretsin ve her kim başka bir şeyle karşılaşarsa bir tek kendini kınasın."³ buyurulmaktadır.

Bütün ihmalkarlığa rağmen müslümanlar, hiçbir toplumun sahip olmadığı direniş gücüne sahiptir. Onların bu durumlarına ve cahil olmalarına rağmen yine de bir çok bilim adamı İslâm'ı seçmiştir. İşte İslâm'a giren bu kimseler evreni gerçek anlamıyla kavramışlardır.

İnsanların kendi inançlarını açıklamalarını ve yaymalarını yasaklayan kimseler, başkalarının fikirlerini kendi fikirlerinden daha güçlü olduğunu sanırlar. Bu da onların kendi dinlerine güvenmediklerini gösterir. Aynı şekilde başkalarının akıllarına da güvenleri yok demektir. Onlar

sanıyorlar ki insanlar karşı düşüncayı duydukları an kabul edeceklerdir. Bu da onların peşin yenildiklerinin bir kanıtıdır. Aynı zamanda bu dinimize karşı işlenen bir kötülüktür. Bir müslüman bu dinin yayılamayacağı ve bunu insanların kabul edemeyeceğı gibi zanlara kapılmışsa kendi dinine haksızlık yapmış ve güvenini yitirmiş sayılır. İslâm'ın müşriklere kendi yurtlarında galip geldiğini bildiğimiz halde, İslâm diyarında küfrün İslâm'a galip gelmesinden niçin endişeleniyoruz.

Müslümanlar bu gibi bilgilere açıklık getirmelidir: "De ki eğer sahiden doğru söylüyorsanız delillerinizi getirin." (Bakara: 2/111) buyuran Kur'an'ın çizgisinde yürümedikçe bizler asla ilerleyemeyiz. Delillerinizi ileri sürün; bizi tarih yargılasın. Eğer tarih yeterli gelmezse geleceğı bekleyin.

Dinimize olan güvenimizi gözden geçirmeli ve davet görevini ifa etmeliyiz. Eğer yenilmişsek bu yenilgimiz askeri değildir. Her şeyden evvel bu fikir ve tebliğ yönünden İslâm'ı yayamama yenilgisidir. İman etmemize rağmen İslâm'ı sergileme cûretinde bulunamıyoruz. Bütün bunlar zayıf, gerici ve tüm dünyada horlanmış olmamızın bir sonucudur.

Sultan Abdülhamit'in Cemaleddin Afgani'ye bir gün "İslâm'ı, İslâm ülkeleri yerine niçin Japonya veya başka ülkelere yaymıyorsun?" sorusuna Cemaleddin Afgani şöyle cevap verir: "Eğer onlar bana 'Senin milletin bu fikirlere bizden daha muhtaçtır derlerse ben ne diyebilirim.' Evet bizler İslâm'ı fikirlere müslüman olmayanlardan daha muhtacı. Birbirimize İslâm'ı anlatmak başkalarına anlatmaktan önce gelir.

Kur'an ve Gelecek

İslâm aleminde yazarlık yapan kültürlü gençler vardır. Onlardan düşüncelerini ve işittiklerini delilleriyle birlikte yaz-

malarını ve daha sonra bunları araştırmalarını ve son olarak tatbik etmelerini istiyorum. Belki içlerinde büyük bir zafer saklıdır. Eğer tecrübeleri başarılı olmazsa o zaman bir araya gelip mevcut hataları bulmaya ve düzeltmeye çalışsınlar.

Ben bu gibi düşüncelerin başarılı olacağını ve yayılacağını seziyorum. Ancak bu, çabalarımız sonucunda gerçekleşecektir. Rivayette Haccac'ın, birini Kur'an okurken dinlediğini ve yüce Allah'ın: *"Allah'ın yardımı ve zaferi gelip de insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit..."* (Nasr: 110/1-2) ayetini değiştirerek: *"İnsanların bölük bölük Allah'ın dininden çıkmakta olduklarını gördüğün vakit"* okuduğunu işittiğinde Haccac, adama: *"Vay sana! Allah'ın dinine girdiklerini gördüğünde diye oku, dininden çıktıklarında değil"* çıkışması üzerine adam: *"Bu ayet indiğinde insanlar Allah'ın dinine giriyorlardı. Senin zamanında ise Allah'ın dininden çıkıyorlar."* demiştir. Bizler de başkaları için bir fitne ve insanların bu dine girmeleri önünde bir engel olmamalıyız.

Kur'an konuları olan Allah, evren, insan, ahiret, sorumluluk ve hesap arasındaki ilişkiyi net bir şekilde ortaya koymalıyız. Bizler Allah'ın mahiyetini kavrayamayız. Ama yarattıklarından hareketle O'nun sıfatlarını anlar ve onun yüceliğine ulaşabiliriz. Nasıl ki piramitleri yapanı görmüyorsak onları bıraktıkları eserlerden tanıyoruz. Bıraktıkları eserler onların güçlü olduklarının bir kanıtıdır. İşte bu şekilde Allah'ın sıfatlarını tanımaya çalışıyoruz. İnsan konusu en önemli konudur. Çünkü Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve evrenin zirvesidir. Öyleyse bu halifenin olanaklarını ve bu olanakları nasıl kullanması gerektiğini bilmeliyiz. Bizden sonraki nesiller, insanı, evreni ve bunların dünya ve ahirette karşılaşacakları sonuçları öğrenecek, derin bilgileriyle Allah'ın sözünün doğruluğuna şahit olacak ve bizim görmediklerimizi göreceklerdir. Yüce Allah şöyle buyur-

İNSAN, EVREN VE HERŞEYİN İNSANIN EMRİNE VERİLMESİ

maktadır: "Ufuklarda ve kendi nefislerinde insanlara ayetlerimizi göstereceğiz ki onun gerçek olduğu onlara iyice belli olsun." (Fussilet: 41/53)

Gelecekte insanların Kur'an'a ve İslâm'a yöneleceklerini sezinliyorum. Çünkü Kur'an, o gün olağanüstü şeylerle değil, ufuklardaki ve nefislerdeki ayetlerin ortaya çıkmasıyla kesinlik kazanacaktır.

İslâm ve Batı Arasında Teshir ve Adalet

Allah'la olan bağımız O'nun yarattıklarıyla evren ve tarihte hakim olan denge ve düzenle kaimdir. Bu bize büyük bir ferahlık verir. Çünkü Allah'la ilişkilerimizi düzenleyen şey budur. Bunu uyguladığımız takdirde hiçbir zaman elimiz boş döndürülmeyecektir. Bununla dua ettiğimiz an icabet olunacağımız, istediğimiz zaman verileceğimiz, yüce Allah'ın Âzam (en yüce) adını öğrenmiş oluyoruz. Ayrıca Allah'ın kanunlarını öğrenecek ve ona göre hareket etme fırsatı bulacağız.

Batı medeniyeti büyük işler başarmasına rağmen Allah'la olması gereken tutumu sergilemediler. Evet evreni kullanmayı başardılar; ama bunu sırf kendileri için yaptılar. Zulüm ve baskılarla insanları sömürdüler. Bu ise onların en büyük ayıbıdır. Yüce Allah, küfrü tanımlarken: "Kafirler, zalimlerin ta kendisidir." (Bakara: 2/254) bu cümle, her müslümanın bildiği ve yatmadan önce okuduğu yüce ayetten, Ayet el-Kürsi'den önce geçmektedir: "Kafirler elbette zalim kimselerdir." O halde küfür ve şirk, insanların işlemiş oldukları zulümlerin başında gelir. Onlar (batılilar), "Dünya hayatının görünen yüzünü bilirler. Ahiretten ise onlar tamamen gafildirler." (Rum: 30/7) Onlar yaptıklarının uzak akıbetini kestiremezler. İnsanlar arasında adaletle hükmetme, uzak sonuçlar için bir garanti olup tüm insanlığın ya-

rarına olan bir durumdur.

Onlar dünyayı elektrikle ve icatlarla aydınlattılar. Ama işledikleri zulümlerle insanlığı karanlığa boğdular. Allah da milletlerin ne ölçüde adaletli olduklarına bakar: *"Umulur ki Rabbınız düşmanınızı helak edecek ve onların yerine sizi yer yüzüne hakim kılacak da nasıl hareket edeceğinize bakacaktır."* (Araf: 7/129) Gökten indirilen en kutsal şey adalettir. Gökler ve yer de onunla var olmuştur.

İslâm alemi bin yıldan fazla bir süre, dünyanın süper gücü olarak kaldı. Bugün ise dört yüz yıl gibi bir geçmişe sahip batı medeniyeti, bizim deyimimizle, müşrikler, dünya-ya hükmediyorlar.

Şimdi de İslâmî idareyle batı idaresi arasındaki farkı inceleyelim. Müslümanların geçmişte halklara uyguladığı siyaset mi yoksa batının günümüzde uyguladığı siyaset mi daha adildir?

Sanırım müslümanların siyaseti bugünkülerden daha adildi. Müslümanların fıtratlarında *"Müşrik sayılsalar dahi insanlar asla böcek değildir"* gerçeği hakimdir. Müslümanlar hiçbir zaman bir kavmi yok etmemiş ve de yurdundan sürmemiştir. İslâm hakimiyetinin uzun geçmişi buna şahitlik eder. Aydınlanma çağına gelince birçok katliamın yaşandığına şahit olmaktayız. Ne zaman ki yönetim eline geçse batı, baskılar yapmış ve müslümanları Endülüs'ten sürmüştür. Müslümanlara iki seçenek sunulmuştur. Ya Hristiyanlığa girerler ya da Endülüs'ü terk ederler. İşte ilerde müslümanlar yönetime gelir de insanlara adil davranmaz veya başkalarından daha az adil olursak o zaman kendimizden, bugün müşriklerin yaptıklarından daha çok utanmalıyız.

Batı, Allah'ın maddedeki kanunlarıyla sıkı ilişki içindedir. Ancak insanlar arası kanunlarla ve başka insanlarla zalimce ve ancak hayvana yakışır bir tutum içindeler. Onlar kendi aralarında adil olsalar da bize karşı adil davranmaz-

lar. Allah'tan bize öğretmesini ve elimize fırsat geçerse -ki o günler pek yakındır- insanlara zulmetmemeyi diliyoruz. Bu alanda başarısız oldular diye batıyla alay etmiyoruz. Onların diğer alanlarda elde ettikleri büyük başarılar gibi bunda da başarılı olmalarını diliyoruz. Bu halleriyle onlar, en büyük sınavı kaybetmiş sayılırlar. Onlar kaybettiler, çünkü insanlara zulmediyor ve çifte standart uyguluyorlar: *"Eğer soylu kimse hırsızlık yapmışsa onu serbest bırakırlar, zayıf kimse çalarsa ona ceza uygularlardı."* (Buhari, hadler bahsi, haddin soylulara ve sıradan insanlara uygulanması babı, hadis no: 6405; Müslim, hadler bahsi, soylunun ve başkasının çalması halinde elinin kesilmesi babı, hadis no: 1688) İşte bunu yapanların helak olacağı müjdelenmiştir. O halde iyilik ve adalete bağlı kalmalı, başkalarını övmeyeceğimiz gibi ayıplamamalıyız. Kötülüklerini anladığımız gibi iyiliklerini de görmeliyiz: Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c) *"İnsanların eşyalarını eksik vermeyin."* (Araf: 7/85) buyurmuştur.

Her Şeyden Önce Doğruluk

Hala şiddetli savaşlar istiyoruz. Bu da cehaletimizden kaynaklanmaktadır. Sanırım son zamanlarda bazı değişiklikler yaşandı. Bu günlerde İran İslâm Cumhuriyeti cumhurbaşkanı H. Rafsancani'nin gazetelerde çıkan sözleri dikkatimi çekti. Diyordu ki: *"Teröre son verilmelidir... Komşularımızla iyi ilişkiler geliştirmek istiyoruz. Salman Rüşdî'yü de artık sıkıştırmayacağız..."* Bu önemli bir gelişmedir. On yıl içinde müslümanlar hatalarını anlamaya başladılar ve dünya değişmeye başladı.

Evet terörü reddetmeliyiz ama bundan önce aramızdaki şiddete son vermeliyiz. H. Rafsancani'nin sözlerine kanaat getirmiş olmalıyız. Ve diğer ülkelerle ilişkilerimizde bu

açıklamalar doğrultusunda hareket etmeliyiz. Bütün bunları söylerken müslümanların yakın bir gelecekte uyanacaklarına inanıyorum. Ve yine aralarında yardımlaşmaya başlayacaklar, yaşadıkları sorunların çözümünü için Amerika'ya başvurmayacaklardır. Dünya geçmişte yaşamadığı bir depresyon içindedir. İnsanlar olup bitenlerden haberdardır. Bizler de Allah'ın izniyle olup bitenlerden haberdar olacak ve bu dinle aziz olacağız.

İslâm alemi daha iyiye gidiyor. Bunun için uzun bir zaman dilimine ihtiyacımız olabilir. Çünkü bize çok yalanlar söylendi. Bunun gibi her gün söylenen laflara şüpheyle yaklaşıyoruz. Ta ki bunları söyleyenlerin, söylediklerini yapan kimseler oldukları belli olsun. Her şeyden evvel doğruyu söylemeli ve söylediklerimizi yapmalıyız. İşte o an Allah'ın ve insanların saygısını kazanacak, yapmadıklarını söyleyenlere karşı muzaffer olacağız.

Bütün bu söylediklerim Allah'ın kitabından çıkardığım anlamlardır. Hiçbir şekilde bunların kesin doğrular olduğunu söylemiyorum. Ancak doğru olduğunu sanıyorum. Benim sözlerimi düzeltecek veya üstüne bir şeyler ekleyebilecek ilme ve anlayışa sahipseniz; onu tutmayın, açıklayın ki hepimiz ondan yararlanalım.

Hamd Alemlerin Rabbi Allah'a..

Dipnotlar

1. Buhari, cenazeler bahsi çocuk müslüman olduktan sonra ölürse babı, h. No 1292, Müslim, kader bahsinde, her çocuk İslâm fıtratı üzerine doğar hadisinin manası babı, h. No 1258.
2. İbni Mace mukaddimesinde, alimlerin faziletleri babında, hadis no: 229; Zevaitte şöyle denilmiştir: Bu hadisin senedi zayıftır. Senedindeki şahıslar Davut bin Ez-Zeberkan, Bıkr bin Halis ve Abdurrahman bin Ziyad, hepsi zayıftır.
3. Müslim, iyilik ve sıra bahsi, zulmün yasaklanması babı, hadis no: 2577; Tirmizi kıyametin sıfatları bahsi, bab no: 49 hadis no: 2497.

Beşinci Sohbet

İnsan ve Emaneti Taşımak

“Yapmadıklarınızı Niçin Söylüyorsunuz?!”

Giriş

Hamd Allah'a, selam seçkin kullarına ve insanlardan adaleti emredenlere olsun. Önceki sohbetimizde Kur'an'da Allah, evren, insan, ahiret günü, sorumluluk ve ceza konuları üzerinde durmuştuk. Bunların da Saff suresinin ilk ayetleri olduğunu söylemiştik. Sürenin: “Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder” ayetiyle başladığını ve: “Ey iman edenler yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah yanında şiddetli bir buğza sebep olur.” ayetiyle sürdürüldüğünü belirtmiştik.

Kur'an hakkında kapsamlı bir fikre ulaşmamız için içindeki temel konuları tanımamız gerekir. Kur'an'ın da kendine has terimleri mevcuttur. Mesela Kur'an: “Göklerde ve yerdekilerin hepsini” evren olarak kabul eder. Ve en önemli şeyin insanın “O'nun benzeri hiçbir şey yoktur.” (Şura: 42/11) olan Rabbini tanıması olduğunu zikretmiş-

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

tik. Evrenin kaynağı Allah'tır. O'nu Kur'an'dan ve Allah'ın yarattıklarından anlıyoruz. Kur'an, bizim evrene bakmamızı içindeki kanunların nasıl işlediğini öğrenmemizi teşvik eder.

Allah'ı Tanımak

Allah hakkında yanlış düşünceler üretmek, insanı hayatında ve imanında sapıklığa sevk eder. Yüce Allah, kendisini tanımayan ve kanunları gereği kendisine bağlanmayan kimseler hakkında şöyle buyurur: *"Allah'a karşı haksız yere cahiliye devrindekine benzer düşüncelere kapılıyorlar."* (Al-i İmran: 3/154) Bir başka ayette: *"İşte Rabbinizi böyle sanmanız sizi mahvetti ve ziyana uğrayanlardan oldunuz."* (Fussilet: 41/23) Onlar Allah'ı, uzakta görüyorlardı. Bu ise onları mahvetti ve ziyana uğrattı. Öyleyse kavli iman yeterli değildir. İnsanların çoğu sözle iman etmişlerdir. Ancak bizi yaratan Allah'ı hakkıyla tanımalıyız. Cahiller Allah hakkında gerçek dışı zanlara kapılmışlardı. Ve onlar hiçbir zaman Allah'ı; kanunlarına ve evrene bakarak tanımaya yanaşmamışlardır.

Eğer Allah hakkında gerçek anlayışa ulaşmak istiyorsak Allah'ın kitabını okumalı ve yaşadığımız realiteyle karşılaştırmalıyız. Realiteyi tanımak bizim için bir zorunluluktur. Ancak böyle imanımızı arttırır, cehaletin sebep olduğu boş kuruntulardan kurtuluruz. Tarih, Allah hakkındaki zannımızın doğru veya yanlış olduğuna karar verir...

Yani Allah'ın kitabına bakmak tek başına yeterli değildir. İnsan, evren ve ahiret gününü tanımak istiyorsak iki şeyi birden yapmalıyız: Allah'ın kitabına bakmak ve realiteyi göz önünde bulundurmaktır. Yüce Allah Kur'an'ı, realiteye bağlamamızı emrederek 'gezip, dolaşın' ve 'görün' gökyüzünü düşünün dağları yeri... 'Kendinize bakın' buyur-

INSAN VE EMANETİ TAŞIMAK

makta Kur'an'la iyi ilişkilerde bulunan kimseler hakkında şöyle demektedir: *"Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler (den bazısı) onu, tilavet hakkını gözeterek okurlar."* (Bakara: 2/121)

Kitap ve Realite

Kur'an-ı Kerim, gökler, yer ve Allah'ın kanunlarıyla işlerin akıbeti arasındaki ilişkiyi çok iyi bilmeliyiz. Kitap elimizde olan şeydir. Evren de göklerde ve yerde olan her şeydir. Allah'ın gerçek olarak bahsettiği şey tarih boyunca evren ve insanın üzerinde bulunduğu Allah'ın kanunlarıdır: *"Allah'ın kanununu değiştirmeye asla imkan bulamazsın."* (Ahzab: 33/62) Allah'ın evrendeki kanunu ne değişir ne de değiştirilebilir. *"Allah evreni katı bir düzen içinde yarattı."* demekle, *"bu evren gelişi güzel ve tesadüfler sonucu hareket ediyor"* diye düşünmek arasında çok büyük fark vardır. Aynı şekilde bu evrenin boş yaratıldığını söylemekle insana hizmet için yaratıldığına inanmak arasında büyük fark vardır. *"O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini size boyun eğdirmiştir."* (Casiye: 45/13) ayeti evrenin boyun eğdirilip kullanılmaya hazır bir halde yaratıldığı gibi, insanın da bu evreni kullanmaya hazır bir halde yaratıldığının bir kanıtıdır. Teshir'de üç taraf vardır: Boyun eğdirmiş olan Allah, boyun eğdirilmiş evren ve boyun eğdiren insan. Teshir olayı madde ve hayvanla sınırlı değildir. Teshir sosyal hayatı da içine alır. Günümüzde insan, sosyal çevreyi istediği gibi düzenlemeye başlamıştır. Bizler insan hayatında vahyin işaret ettiği ve Allah'ın insana yüklediği hilafetin anlamlarını gözlemliyoruz. *"Hatırla ki, Rabbin meleklere, ben yeryüzünde bir halife yaratacağım demişti."* (Bakara: 2/30)

Halife kavramı teshir manasını da içine alır. Bu insan, diğer canlılardan ayrılır. Çünkü o bir halifedir. Diğer canlılar için yüce Allah halife sözcüğünü kullanmamıştır. Mese-

la at, katır ve eşekler için halife sözü kullanmamış bunu insanla sınırlandırmıştır. Halife demek bağımsız olmak demektir. Bu bağımsızlık ona başkalarını boyun eğdirme imkanı verir. İnsan bunu ancak ilimle gerçekleştirir: "*Ve Rab-bim ilmimi arttır de!*" (Taha: 20/114)

İnsan ve Hilafet

Önceleri hiçbir şeyi kullanamayan insan, diğer varlıklar gibi tabiatı hazır bulduğu şeyleri yiyordu. O dönemdeki hilafeti gerçek işlevinden uzaktı. Yani büyüdüğü zaman yazar, savaşçı veya esnaf olma yeteneği çocukta mevcuttur. Bunun gibi insan da hilafeti yüklenecek bir yapıya sahiptir. Onun hilafeti, gücüne ve yeteneğine dayalıydı. O zaman tabiatı nasıl kullanacağını bilmiyordu. Ama şu an ulaşmış olduğu ve kendisini gelecekte ulaşacağı noktaya ulaştıracak imkan ve kabiliyete sahiptir. İşte biz buna, gücün hilafeti diyoruz. İnsan öğrenmeye yeryüzündekilere bakarak başlamış; ekinleri nasıl bitireceğini, hayvanları nasıl evcilleştireceğini kestirmiş ve elde ettiği ilimle halife olmayı başarmıştır. Bunları başaramadığı dönemde ise halife sıfatına sahip değildi. İnsan daha önce bilmediği şeyleri öğrendiği gibi şimdi de bilmediği nice şeyleri öğrenme kabiliyetine sahiptir. Şayet insanın geleceğini bilmek istiyorsak onun uzak geçmişini incelemeliyiz. İnsanların çoğunun bir zamanlar upkısı diğer varlıklar gibi yaşam sürdüğünü, hiçbir şeyi bilmediğini bilakis kendi kardeşinin etini yediğini biliyoruz. Bunun için Allah: "*Biz hakikaten insanoglunu kerem (şan ve şeref) sahibi kıldık.*" (İsra: 17/70) ayetiyle insanın kerem sahibi kılındığını ve: "*O göklerde ve yerde ne varsa hepsini size boyun eğdirmiştir*" ayetindeki boyun eğdirmenin ne anlama geldiğini daha iyi anlıyoruz. Bizler sanıyoruz ki bu insan değişime uygun değildir. Bu insanın tarihini bilmediği-

mizden böyle düşüncelere giriyoruz. İnsan değişik aşamalardan geçmiştir: Kardeşinin etini yemekten vazgeçmiş, hayvanları evcilleştirmiş ve maddeyi kullanmıştır. İşte, kardeşinin etini yeme safhasını atlattığı gibi gelecekte 'yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz' safhasını da atlatmayı başaracaktır.

Maddenin Kullanılmaya Başlanması ve Yerleşik Hayata Geçiş

İnsanın tarihine bakarak onun geleceğinden haberdar olabiliriz. Sıradan biri olsun, kişinin geçmişini bilmeden onunla diyaloga geçemez ve doğru ilişkiler kuramayız. Onun içindir ki yüce Allah yeryüzünde gezip dolaşmanızı ve yaratılışın ilk nasıl başladığını araştırmamızı emretmiştir.

İnsanlar önceleri insanın nasıl oluştuğunu bilmiyorlardı. Ancak tarihi okuyup araştırdıktan sonra ve haberlerini anlatarak konuşan dünyanın sözlerine kulak verip; insanlarla diyalog kurduktan sonra yaratılışın nasıl başladığını anlamaya başlamışlardır. Allah'ın yarattıkları arasında en yüce varlık insandır. Bu kainat da sırf onun için yaratılmıştır. İnsanı tanıdığımız ölçüde Allah'ı da tanıma fırsatı buluruz. Teshir olayı bir çırpıda gerçekleşecek bir olay değildir. Bu tedrici/aşamalı bir şekilde gerçekleşecektir. İnsan hayatına eklenen yeni teknolojik gelişmeleri günün birlik işitme-ye alıştığımız doğrudur. Müslümanlar evrene boyun eğdirme konusunda tamamen cahildirler; en azından başkalarının yaptığı icatları ve teknolojiyi anlamaları için yeterince gayret sarf etmiyorlar. Bu gün yaşadığımız en büyük gelişme ise insan üzerinde mutlak tasarrufa ulaşmak için elimizdeki tüm imkanları seferber etmektir. Böylelikle onu, yapmadıklarını söylemeyen bir insan kılmış ve Allah'ın şiddet-

li bugzundan kurtarmış oluruz: "Allah'ın yanında yapmadıklarınızı söylemeniz şiddetli bir bugza neden olur."

O halde Allah'ın şan ve şeref verdiği, göklerde ve yerde ne varsa hepsini hizmetine sunduğu insan, nasıl saygın biri olabilir? İnsan ancak ilimle saygınlığa ulaşabilir. Cahil olduğu sıralar onun hiçbir saygınlığı yoktu. Kendi kusurlarını nasıl örteceğini aynı şekilde ölü kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini de bilmiyordu.

İlim ve Teshir Olayı

Yüce Allah, insanın en güzel bir surette tanımlanması için Kur'an'ı indirmiştir. İnsanı yola getirmek ve hakikatini doğru bir şekilde ortaya koymakla bizi görevlendirmiştir. İnsanda öğrenme isteğini arttırmak için neler yapmalıyız?

İnanıyorum ki insanı ilim ve marifete teşvik etmek yapmamız gereken en kutsal şeydir. İnsanın fıtratı da buna yatkındır. O ki yeni şeyleri öğrenmeye ve duymaya isteklidir. Başkaları kendisinin bilmediği konulardan bahsettiği zaman büyük rahatsızlık duyması cahilliği sevmedisinin bir kanıtıdır. Onun için kainat ve insan arasında doğru bir bağ oluşturmak için bundan istifade etmeliyiz ki onda ilme ve öğrenmeye daha çok şevk ve endişesi olsun. Ancak insanın emre amade olması ve bilgi almaya hazır olması onu bilgiye sevk etmedikten sonra hiçbir değeri olmaz.

İslâm aleminin geri kalmışlığının tek sebebi müslümanların kendi evlatlarına ilim ve marifet sevgisi vermemeleri ve onlara ilmin yararını ve önemini anlatmamalarıdır. Sizden biriniz bana, sözlerimi tekrar edip: "Yiyeceklerini üretmeyi, hayvanları evcilleştirmeyi, okuma ve yazmayı bilmeyen ve hem cinsinin etini yiyebilen insanın tarihiyle ilgili bilgilerde ısrar etmenizin sebebi nedir?" diye sorarsa; derim ki insan, kendi çaba ve bilgisiyle bütün bu dönemleri aşmış

ve apayrı bir kimliğe ulaşmıştır. Bu durumda icat edip geliştirdiği şeyler muazzam şeylerdir. Kur'an-ı Kerim'in insan hayatındaki rolü, başkalarına boyun eğmemeleri için *mustazafları* harekete geçirmektir. İnsan halife sıfatıyla evrene boyun eğdirmiştir. Bunu da ilimle gerçekleştirmiştir. Eğer bu insanın ilmi gider ve bilgiden soyutlanırsa o zaman kendisi boyun eğdirenler arasında değil eğdirilenler safında yer alacaktır. Toprağı tarım için işlersek bize hizmet eder. Toprağı işlemekse zirai bilgiye sahip olmakla olur. Suyu hem tarımda hem de elektrik üretmekte kullanırız. İşte bütün bunları yapmak için gereken bilgiye sahip olmalıyız.

Aktivite ve Bilgi Birikimi

Açıklanması ve üzerinde durulması gereken en önemli husus Kur'an'ın temel konuları Allah'ı ve insanı tanıma biçimidir. Bunlar bir uyum içinde seyreden ve birbirini tamamlayan hususlardır. Mesela Allah konusu; insan, evren ve ahiretle ilgilidir. İlim ve bilginin olmadığı bir toplumda bulunan insan zamanla yorgun düşecek ve bitecektir. Mesela Allah'a nispet edip: "Bizler hiçbir şeyi bilemeyiz. Her şeyi bilen Allah'tır. İsteddiği şekilde yaratır ve istediğini yapar" diyen bazı müslümanlar gibi insanı marifetten soyutlayabilirsiniz. Ancak derim ki her şeyi Allah'tan beklememiz doğru değildir. O her şeyi hizmetimize sunmuş ve bunları gerektiği gibi kullanmamızı emretmiştir: "*O göklerde ve yerde ne varsa hepsini size boyun eğdirmiştir.*" (Casiye: 45/13) Allah'ın kanunlarını değiştirmek için ne yapsak yapalım ve ne kadar duvar toslarsak toslayalım nafile başaramayacağız: "*Allah'ın kanunda ne bir değişme ne de bir sapma bulursun.*" (Fâtır: 35/43)

Bizler: "Allah şöyle şöyle yapar, bizler hiçbir şey yapamayız" diyorsak, Allah'a meydan okuyor ve Allah hakkında

kötü zanda bulunuyoruz demektir: "Allah'a karşı haksız yere cahiliye devrindekilere benzer düşüncelere kapılıyorlar. Bizim elimizden hiçbir şey gelmez diyorlardı." (Al-i İmran: 3/154)

Öyleyse gözlerimizi ve kulaklarımızı açıp yere ve göğe bakmayı, nefislerdeki ve ufuklardaki ayetleri ve kitabın ayetlerini anlamayı nasıl başarırız? İnsanı nasıl harekete geçirir ve nasıl canlı kılabiliriz?

İnsanın Allah ve tarihle ilişkisini ve toplumda marifetin yayılmasının önemini anlamamız için hepimizin bu meseleler etrafında düşünceğini umuyorum. Fert olarak insan, marifete hayrandır. Ancak onun marifete ulaşmasını sağlayacak çevrenin oluşması şarttır. Eğer çevrenin oluşması güç görülüyorsa bu, günden güne daha da güçleşecek demektir.

İlim ve Marifeti Yaymak

Kişinin çalışması iki yönde olmalıdır. Birincisi marifete olan sevgisini ve anlayışını güçlendirmesi; ikincisi de ilim aşkı taşıyan kimseleri daha fazla bilgilenmeye teşvik etmesidir. İnsan, marifeti sever. Bazı şeyler var ki onun bu sevgisini ve isteğini yok eder. İnsan bunlarla ilgili bildiği şeyleri tekrar dinlemekten hoşlanmaz. Çünkü böyle bilgilere ihtiyacı yoktur. Kendi imkanlarıyla bağdaşmayan şeyleri baskıcı bir üslupla sunulmasından da hoşlanmaz. O halde kişinin gereksinimlerine uygun, daha önce söylenmemiş şeyler seçilmeli ve muhatabın kültür düzeyi göz önünde bulundurulmalıdır. Sen bir şeyi kişiye ne kadar yakınlaştırır veya uzaklaştırırsan yine o kişi, senin istediğin şeyi göremeyecektir. Yani anlayış için gereken mesafe ne ise aklın gücüyle bağdaşan da odur. Öğretim işi bununla gerçekleşir. Modern okullarda öğrencilerin verimli eğitim almalarını sağlamak için seviye tespit sınavları yapılmaktadır.

İslâm alemleri gelişen dünyaya ayak uydurmamaktadır. Bunu başarmak için yapmamız gereken nedir? Sorusuna ilmi yaymak ve Kur'an'ı anlamaktır yanıtını veririm. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v): "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenlerdir"¹ buyurmuştur.

Günümüzde İslâm ülkelerindeki okullarda Kur'an ezberlettirilmekte; ancak onun nasıl anlaşılması gerektiği, hayata nasıl geçirebileceği çocuklara öğretilmemektedir. Müslümanlar da Kur'an'ı eskilerin anladığı şekliyle anlıyor ve başkalarının kitaplarını okumaktan çekiniyorlar. Mesela İncil ve Tevrat'a yanaşmıyorlar. Bu ise onların cehaletinin bir göstergesidir. Eğer şişman ile cılızı ayırt edebilecek kadar akla sahipsek İncil'i veya Tevrat'ı okumanın bize ne zararı olabilir ki? Farklı insanlarla yaşayabilmemiz için onların dinlerini ve tarihlerini bilmek zorundayız.

İlim İyilik Yoludur

Bizler ilim öğrenir ve onunla aydınlanırsak artık bize korku ve endişe yoktur. Karanlıklarda yaşayan ve etrafındaki her şeyden korkan kimseler gibi olmayacak ve her an ilmin aydınlığında yürüyeceğiz. İslâm alemleri, içinde bulunduğu cehalet ve gafletten ötürü karanlıklarda yüzmektedir. Yüce Allah: "Allah inananların dostudur. Zira onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edip kafir olanların dostları ise tağuttur. Çünkü onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür." (Bakara: 2/257) buyurmuştur. Karanlıkta olanları belirlemek için bu ayeti neden incelemiyoruz? Dostları Allah olanlar ve dostları tağut olanlar kimlerdir?

Işın aslına bakarsak karanlıkta yaşayanların ve ilmi reddedenlerin biz olduğumuzu görecekiz. Öyleyse biz, bu karanlık ve sapmalardan nasıl kurtuluruz? Sanırım bu zor ve imkansız olmayıp çok kolaydır. Ben her şeye Kur'an ve ilim

nuruyla bakabildiğimi iddia ediyorum. Ancak ulaştığım şeyleri size nasıl aktarsam? Sizin daha güzel görmeyi, tatmin olmanızı ve elinizden tutacak birileri olmadan tek başınıza hareket etmenizi nasıl sağlarım? İşte benim ana gayem budur. Peygamber ve elçilerin de temel görevi buydu: *"Ve üzerlerindeki ağırlıklarla sırtlarındaki zincirleri atar."* (Araf: 7/157)

Karanlıkta yaşayan ve büyük korkulara düçar olan bizleriz. Bu da normal bir durum değildir. Allah, hayatı bu derece sorunlu yaratmamıştır. Hayat kanunu bir uyum içinde seyretmesine rağmen biz onunla gerektiği gibi çalışmıyoruz. Her gün endişeli ve kötümser bir halde uyuyor ve uyanıyoruz. Acı çekmemize rağmen birilerine kin besliyor ve başkalarına açılmıyoruz. İçimizde rahmeti yaşamıyor nesneleri net olarak göremiyoruz...

Ben bütün bu şeyleri aktarıırken konunun daha iyi anlaşılması için size net örnekler sunamıyorum. Benim bu halim bir bedevinin şu sözlerine benzer: "Şam güzel bir şehirdir." dediğinde, kendisine: "O'nu gördün mü?" diye sorulduğunda: "Ben görmedim ama görenleri gördüm." dediği gibi.

İnsan küçümsenmeyecek bir konuma gelmiştir. Tarihini araştırıp geleceğe bakarak insan, daha ileri bir seviyeye ulaşma imkanı bulacaktır. Bunu ancak Kur'an'a ve realiteye bakarak gerçekleştirebilir. Realite Kur'an'a olan yaklaşımımızı doğrular veya yalanlar. Kur'an, anahtarları açıktır ve anlaşılması imkansız bir kitap değildir. İnsanın ömrü, nesneleri anlamasına, onları kullanmasına ve kerem sahibi olmasına yetecektir: *"Biz hakikaten insan oğlunu kerem sahibi kıldık."* (İsra: 17/70) Kerem sahibi olmak insanın mal ve makam sahibi olmasını gerektirmez. Önemli olan yolunu aydınlatacak ve etrafını görmesine yardımcı olacak bu kitaptan ilim elde etmektir. Bu da kişiyi, başkalarının yanın-

da güçsüz ve önemsiz olmaktan kurtaracak; Allah'ı, evreni, insanı ve ahiret gününü düşünmeye onu sevk edecektir. Aynı zamanda kişinin Allah, evren, ahiret ve diğer insanlarla ilişkileri yönünde kendi imkanlarını tanımasına yardımcı olacaktır. O halde delillerle ilişkilerimizi pekiştirmeli ve bu konuları aydınlatmalıyız. "Şimdi düşünün bakalım, kapılarak yürüyen mi varılacak yere daha iyi ulaşır yoksa doğru yolda düzgün yürüyen mi?" (Mülk: 67/22)

Evren bizi övmüyor biz de aydınlıkta yürümüyoruz. Bu zincirlerden ve ağır yükten kurtulmak için ne yapmalıyız? Kendi çabalarımızla ümitsizliğe fırsat vermeden geleceğimizi hazırlayabiliriz: "Çünkü kafirler toplulugundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez." (Yusuf: 12/7) Teshir ilmiyle insanın imkanlarının bilinmesi ve şu anki yeteneklerinin tespit edilmesi gibi şeyler bizi daha güzel yarınlara taşıyacak ve ayaklarımızı değişimin ilk basamaklarına yerleştirecektir.

İnsan ve Emaneti Yüklenmek

"Ey iman edenleri! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah katında şiddetli bir buğza sebep olur" ayetini okudüğümüzda bunun büyük önem arz eden bir konudan bahsettiğini görürüz. Demirin çok önemli bir değerinin olduğu ve insanların hizmetinde görevini yerine getirdiğini biliyoruz. İnsan bundan çok daha önemli bir cevhere sahiptir. Ve insanın yapacağını söyleyen ve söylediğini yapan bir konuma gelmesiyle bu cevher daha da belirginleşecektir. Cehalet ve Allah hakkındaki yanlış düşünceler bizi yapmayacağımız şeyleri söylemeye veya söylemediğimiz şeyleri yapmaya itmekte ve daha kötüye sürüklemektedir...

Eğer "yapmayacağımız şeyi niçin söylüyorsunuz" ayetini

se insan olmaktan çıkmıştır. Çevresine güven vermeyen kişi de mümin değildir.

Yüce Allah tesbih ve teshiri ard arda zikretmiş ve akabinde: *"Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?"* buyurmuştur. Yüce Allah, bununla toplumda güvenin önemine dikkat çekmiş, sosyal ilişkilerin bozulması ve insanlar arası düşmanlığın yayılmasının tek nedeninin emanetin yitilmesi olduğunu bildirmiştir. Müslümanlar, kendisi olmadan hiçbir şeyin olmayacağı en önemli şey olan güveni, yitirdiler. Sözle davranışın uyum içinde olması; toplum içinde güvenin oluşması ve huzurun yayılmasına yardımcı olacaktır. *Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah yanında şiddetli bir bugza sebep olur*" ayetinin açıklaması da budur.

Eğer içinde başkalarına kin besliyor, öldürme ve zarar verme gibi kötülükleri barındırıyorsan, hiçbir zaman doğru sözlü olamayacak ve yapacağın şeyleri söylemeye yanaşmayacaksın. Bizler ayetlere yüzeysel yaklaşıyor, onları araştırıyor ve anlayışımızda derinleşmiyoruz. *"Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?"* Ahde niçin ihanet ediyorsunuz? Niçin haram işliyorsunuz? Başkaları size niçin güvenmiyor? Başkalarına saldırmak için fırsat kolluyorsak doğru sözlü olmamız mümkün mü? Yalana sığınmadan, yapmayacağın şeyleri söylemeden, saldırmak istediğimiz kimseye: *"Gücü elime geçirdiğimde sana saldırarak ve seni öldürecekim"* deme cesaretine sahip miyiz?

İhanet etmemeli ve hiçbir zaman yalan söylememeliyiz. Ya doğrulukla barışı yaşamalı ya da düşmanlarımızla eşit şartlarda savaşmalıyız. İşte bu konularla başlamalı ve bunlara açıklık getirmeliyiz. Bu esas üzerinde anlaşamaz ve bunu tam olarak kavramazsak Kur'an'ı ve Allah'ın kanununu okumamızın ve tüm evreni tanımamızın bize hiçbir yararı olmayacaktır. Eğer doğru ve açık sözlü olursak yalan ve

münafıklığa gerek kalmayacaktır. Yolumuzu aydınlatan Allah'ın nuruyla yürüyecek ve işte o an yapacağımız şeyleri söyleyeceğiz. Ama yasak şeyleri/haramı işler ve başkalarına eziyet verirse, kalplerimizle bunu onaylamasak dahi bunu dilimizle söylememeliyiz. Bununla Allah'ın emanetini ve O'na vermiş olduğumuz sözünü inkar etmemeliyiz. Başkalarına rağmen birilerinin bana güvenmelerini, bunu ne zaman ve nasıl sağlayabileceğimi öğrenmeliyim. Yoksa Allah'ın yerde ve gökte olan her şeyi, kendilerine boyun eğdiren kimselerden olamam. Bunun bilincinde olursam tüm insanlar üstünlük sağlayacak ve bu tutumumla, zafer kazanmamın ötesinde benim zaferlerimi de kabul etmeye zorlayacağım. Bu anlamları görmediğimiz sürece tüm çabalarımız boşa gidecektir. Yüce Allah'ın: "Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz, Allah yanında şiddetli bir buğza sebep olur" ayetindeki durumdan daha kötü bir davranış düşünülemez. Doğruluğu ve emaneti yitiren insan hayvanlardan daha aşağı olur. Çünkü hayvanlar insanın yaptığı gibi ihanet etmezler.

Doğruluk Kurtuluştur Yalan Fesattır

İman etmek zorunda olmadığımız gibi gücümüzün yetmediği şeyleri yapmakla da yükümlü değiliz. O halde neden iki yüzlülük yapıyor veya yalan söylüyoruz?

Doğruyu söylediğimiz zaman kendimizi rahat hissederiz. Çünkü doğruluk kurtuluştur. Yalan söylediğimizde de sıkılır utanır, kalp auzlarımız artar ve yanlış yaptığımızı anlarız. "Artık insan kendi kendisini şahididir." (Kıyamet: 74/14) Allah bize biri, diğerini öldüren iki ademoglunun kıssasını aktarmıştır. Bunda öldüren kimsenin (Kabil) daha sonra kendini kınadığını görüyoruz: "Nihayet nefsi onu, kardeşini öldürmeye itti de onu öldürdü. Bu yüzden kaybe-

denlerden oldu. Ve yaptıklarına pişman oldu." (Maide: 5/30-31) kendini savunmayı reddeden kardeşini öldürdüğü için işledigine yananlardan oldu.

İşte buradan, doğruluk ve dürüstlükten başlamalıyız. Kendimizden ve yaptıklarımızdan razı isek artık öldürülsek de üzülmeyiz. Ancak içimizde bir kötülük gizliyor ve gizlediğimiz şeylerden korkar bir halde ölürsek, bu acınacak bir durumdur. Aynı şekilde bilmeyerek yanlış yapıyorsak: "De ki, yaptıkları işler bakımından en çok ziyana uğrayanları size bildireyim mi? (Bunlar) iyi işler yaptıklarını sandıkları halde dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir." (Kehf: 18/103-104) Veya: "Yaptığı kötü işler ona güzel gösterildi; o da bunu iyi bir şey sandı." Ayetindeki kimse gibi isek gerçekten acınacak bir haldeyiz demektir. Eğer dürüst değilsek yaptığımız iyi şeylerin hiçbir değeri olmayacaktır. Sanırım bunu gerçekleştirmek zor bir olay değildir. Yeter ki kör taklitten kurtulup gerçeklerle iç içe olmayı ve Kitab'a hakkıyla iman etmeyi bilelim. Bizler ihanet ve yalan olmadan yaşamımızı sürdürmenin mümkün olmayacağı gibi boş kuruntular taşıyoruz. Ancak bunlar yaşamamızı alt üst etmekte huzurumuzu kaçırmakta ve bizi prangalara mahkum etmektedir.

Afganistan'da kabileler hala savaşmakta ve insanlar her yerde birbirini öldürmektedir. Bütün bunlar insanların aralarındaki güveni kaybetmelerinden kaynaklanmaktadır. Daha önce söylemiş oldukları sözlere bağlı kalmadıkları için "Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allâh katında şiddetli bir bugza sebep olur" ayetinin muhatabı oldular. Eğer onlar İslâm'ın, ihtilafları çözmedeki yaklaşımını bilselerdi kendi kardeşlerine ihanet etmezlerdi. Ve onlara: 'Hatalı olduğunuza inandığımız halde size asla ihanet etmeyeceğiz' derlerdi. Böylece bütün sorunlar aşılar, insanların canları ve fikirleri de korunmuş olurdu.

Bugün bizler birilerini övüyor; onların söz ve davranışlarını yüceltiyoruz. Ama elimize fırsat geçtiğinde ona ihanet etmeyi ihmal etmiyoruz. İçimizde bu hastalık olduğu sürece Kur'an, tarih ve ilimlerden sağlıklı bir şekilde istifade edemeyiz. Yüce Allah: *"Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir duvar gibi saf bağlayarak savaşanları sever"* (Saff: 61/4) ayeti, savaşta kimselere ihanet edebilirsin, anlamına gelmez. İlk önce onları uyarmalı ve onlara hangi durumlarda saldırabileceğini açıklamalıdır. Başkalarına adil davranmalı, başkalarını alıkoyduğun davranışlardan kendin uzak durmaya dikkat etmelisin.

Kendilerine bu sözlerimin ulaştığı kimselerden ricam odur ki bu sözlerime cansız ve uyuşuk bir halde yaklaşmasınlar. Bu konunun anlaşılması için düşünsünler ve tecrübeyi yaşasınlar. Araştırmam zayıf kalabilir; ama sıkı bir çalışmayla içi dışı bir olan gerçeğe ulaştım. Bizler başkaları karşısında ikiyüzlülükten uzak davranışlar içinde olmalıyız.

İnsanın Oluşumu

Bizler açıklık ve doğruluk üzerine konuştuğumuzda içinden çıkılmaz bir durumla karşı karşıya kalıyoruz. Yüce Allah: *"Yapmayacağınızı niçin söylüyorsunuz?"* dedikten sonra *"Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir duvar gibi saf bağlayarak savaşanları sever"* (Saff: 61/4) buyurmuştur. Buradan hareketle hangi durumlarda savaşabiliriz? Savaş bize ne zaman yasak olur? Mücahitte ve cihat edilen şeyde aranan şartlar nelerdir? Uymadığımız zaman doğru yoldan sapacağımız ve tağutların konumuna düşeceğimiz şartlar nelerdir? Savaş ile yapmayacağımı söylemem arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? gibi sorulara cevap aramalıyız.

Bu iki durumu birleştirdiğimizde rahat bir şekilde ilerle-

yebilecek; Kur'ânı, sünneti ve tarihi anlayabilecek, insanın gerçeğine ve vicdanına nüfuz edebileceğiz. İnsan, kendini yakından tanıyabilen bir varlıktır: "Artık insan kendi kendinin şahididir. İsterse özürlerini sayıp döksün." (Kıyamet: 75/14-15) İnsanın doğasını, Allah katındaki konumu itibarıyla incelemeliyiz. Eğer demir hakkındaki bilgilerimiz ondan araba üretmemize yaramışsa, insan hakkındaki bilgiler de, yaptığımız işin güç olduğunu düşünmeden, ondan yaptığını söyleyen ve söylediğini yapan bir kişi oluşturmamıza yarayacaktır.

Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Ve: "Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir duvar gibi saf bağlayarak savaşanları sever" ile: "Kalbi iman ile mutmain olduğu halde dinden dönmeye zorlanan hariç" (Nahl: 16/106) Bütün bu ayetler insanın doğasıyla ilişkilidir. Bu evrenin, insanın hizmetine sunulduğunu biliyoruz. İşte insan, bu evreni idrak edip var olan kanunlara göre doğru ilişkiler geliştirebilirse o zaman Allah onunla olacak, evrene boyun eğdirmesine yardım edecek ve onu muzaffer kılacaktır. Eğer boyun eğmiyorsa bu evrenle olan ilişkilerimizde bir sorunun olduğunu gösterir. Yüce Allah, fikirlerimiz için ölmemizi emretmiyor. Bilakis inançlarımızdan da dönmemize bazı durumlarda izin veriyor: "Kalbi iman ile mutmain olduğu halde dinden dönmeye zorlanan hariç."

Bunlar bir bütün olan ve bir birini tamamlayan bir aracın parçaları gibi uyum dahilinde hareket eder. İnsan yapacaklarını nasıl söyleyeceğini, nasıl savaşacağını ve zorlamaya uğradığında ne yapacağını öğrendiği vakit etken konumuna gelecektir. İnsanın yapmayacağını söylemesinin caiz olduğu durumlar mevcuttur. Ancak bunlar net ve sınırlıdır. Hayatını tehdit eden bir zorlamayla karşılaşmışsa insan buna baş vurabilir. Bunun gibi insanın savaşmasının caiz olduğu durumlar vardır. Ancak bu durumlar da sınırlı olup

ciddi şartlar içerir. İnsan bu durumları ve şartları bilirse kolay bir şekilde barışa yanaşacak ve tatmin olmuş bir halde savaşıacaktır. Bununla da doğru söylemeye alışacak ve vicdan azabı duymadan uygun yerlerde yalan söyleyebilecektir. Yapmamamız gereken şeylerle yasak olan şeyleri ayırt edebilmeliyiz. Bu zorunlu kalmadıkça kullanılmayacak bir ilacı kullanmaya benzer bir durumdur. Bunlar normal şartlarda zararlı olduğu halde büyük hastalıklardan kurtulmak için kullandığımız yöntemlerdir.

Bu meseleleri açıklamayışımız ve ayrıntılarına inmeyişimiz, bizi içinde bulunduğumuz kötü duruma düşürmüştür. Kur'an-ı Kerim zorlamayı yasaklamakta -"dinde zorlama yoktur"- ancak insanları inançlarından ötürü zorlayan kim-selerle savaşmamızı emretmektedir. Buradaki zorlamadan kasıt dinde olan adalete ve özgürlüğe yönelik zorlamadır.

İslâm zorlama anında inanmadığın şeyi söylemeyi ve Allah'ı inkar etmeyi sana mubah kılmıştır. Ama senden suçsuz bir insanı öldürmen istenirse ve yapmadığın takdirde ölümle tehdit ediliyorsen ne yaparsın? Bu adamı öldürür müsün? Burada durum değişir. Suçsuz bir insanı öldürmek hiçbir şekilde caiz değildir. Çünkü senin hayatın onunkinden daha değerli değildir. Yine bu adamı öldürmediğin zaman öldürülmeyebilirsin. Belki sırf bu adamı öldüresin diye ölümle tehdit edilmiş olabilirsin.

Yalan Bir Zaruret Halidir

Hız. Peygamber (s.a.v) ashabıyla birlikte aklın, adaletin ve güvenin temelini atmıştır. Kureyş müşrikleri, müslümanlara çocuklarından daha fazla güveniyorlardı. Ancak inançları uğruna, putları övmeleri ve Hız. Peygamber'i (s.a.v) kötülemeleri için çeşitli baskı ve işkencelere maruz kaldılar. Hız. Peygamber (s.a.v) ise bu yaptıklarına karşılık onları azarla-

mamış; bilakis Hz. Ammar'a (a.s) "Onlar bunlara dönerlerse sen de dön buyurmuştur."³ İnsan hayatını tehdit eden bu gibi durumlarda Hz. Peygamber (s.a.v) yalana izin vermiştir. Bizim de hayatımız tehlikede mi?

Bu mesele bize karışık gelebilir. Bunu araştırmalı ve anlaşılır bir kalıba sokmalıyız ki içinde bulunduğumuz karmaşadan kurtulabilelim. İnsanda en değerli şey hilafeti ve emaneti taşıma liyakatidir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda insanın en güzel surette yaratıldığını bazen de alçaltıldığını gözlemledik. İnançları uğruna işkence gören Bilal, Sümeyye, Yasir ve diğer sahabelerle diğer taraftan Sokrates'i Hz.İsa'yı (a.s), Hz. Peygamber'i (s.a.v) ve Galile'yi hatırlayalım. Bütün bu saydığımız şahsiyetler inançları ve fikirleri uğruna işkence görmüş ve zulme uğramışlardır. Bunların hiçbiri ihanet etmemiş bozgunculuk yapmamış, insanları öldürmemiş, kimsenin malını yememiş ve hiç kimseye kötülük etmemiştir. Onlar sırf inançları ve düşünceleri uğruna zulme uğramışlardır: *"Onlardan, sadece Aziz ve Hamid olan Allah'a iman ettikleri için, intikam aldılar."* (Buruc: 85/8)

İşte bunları araştırmadan ve gün yüzüne çıkarmadan karanlıklardan kurtulamayız. Bunlar zor ve alışılmışın dışında konular olabilir ama o derece önemli ve gerekli şeylerdir. Bunları açıklayarak ve tekrar gözden geçirerek anlaşılır hale getirebiliriz. Böylece bunları aktarmada zorluk çekmeyiz.

Toplumda Güvenin Oluşturulması

Geçmişte düşünürlerin ve inananların maruz kaldığı zulümlere günümüzde bizler, maruz kalmadığımız halde yalan söylüyor ve hakkı söylemekten kaçınıyoruz. İçinde bulunduğumuz sıkıntılardan büyük ölçüde sorumluyuz. Bu

durumu değiştirmek istiyorsak ilk önce kendimizden başlamalıyız: *"Bir kavim kendi nefsindekini değiştirmedikçe Allah o kavmin halini değiştirmez"* (Rad: 13/11) Bu, toplumda güvenin oluşmasına bağlıdır. Hatta kendilerinden ayrıldığı-mız kimselere size asla zarar vermeyecek ve hiçbir kötülük-te bulunmayacağız. Size karşı içimizde kin beslemiyoruz. Sizinle aramızda intikam söz konusu değildir. Biz düşünce olarak sizden ayrılabiliriz, ama sizin özgürlüğünüz için de olsa kendimizi feda etmeye hazırız diyebilmeliyiz. Eğer söylediklerimizde doğru olur, tecrübeler ve tekerrür eden olaylar bunun geçici bir taktik olmadığını kanıtlarsa işte o zaman kendisiyle ayrıldığımız kimse, kendi ailesi ve en yakınları dahil bize onlardan daha fazla güvenecektir. O zaman da yüce Allah'ın ayette bahsettiği kimseler olmaktan kurtulacağız: *"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah yanında şiddetli bir buğza sebep olur"* (Saff: 61/2-3)

Bu, hakikatin açık bir kanunudur: *"Helak olanın açık bir delille, gözûyle gördükten sonra helak olması; yaşayanın da açık bir delille yaşaması için böyle yaptı."* (Enfal: 8/42) En güvenli yol budur. İstedığımız zaman ondan dönebiliriz. Ama şiddet girdabına giren kimse ondan tekrar çıkamayacaktır. İslâm aleminin yaşadığı ve her gün işittiğimiz acı ve sıkıntılar, cehaletin ve kapalılığın doğal sonucudur. Yukarıda zikredilen konuları açıklamakla İslâm'a ve müslûmanlara büyük hizmet etmiş; Allah ve peygamberle birlikte doğruluğu ön plana çıkarmış olacağız. Bununla bizler, Allah'ın gücümüzden fazla bir şeyi bize yüklemeyi, bilakis mutluluğumuz ve güzel sonuçlara ulaşmamız için uygun görevler yüklediğini anlıyoruz.

Dehşete kapılıp kargaşa yaşamak istemiyorsak sonradan sürpriz durumlara fırsat vermemek için her şeyi hesaba katmalıyız. Bu da zor bir olay değildir. Ama alışmadığımız ve

belki de hiç düşünmediğimiz bir durumdur. Düşünürler bu konuları yeteri kadar araştırmıyor ve bizi aydınlatmaya yanaşmıyorlar.

Kin ve Düşmanlığın Nedeni Cehalettir

Bütün mesele, basit olduğu kadar da kolaydır. Kendimizle ve başkalarıyla doğru olmamız için insan yalan, aldatma ve ihanetten vazgeçmelidir. Hz. Peygamber (s.a.v) müşriklerden bir tek: "Allah'tan başka ilah yoktur" sözünü söylemelerini istemiş ve: "*O sözünü verirsiniz Araplar size tabi olacak ve acemler sizin dininize gireceklerdir*"⁴ buyurmuştur.

Ancak şimdi "Allah'tan başka ilah yoktur" dememiz yetersizdir. O halde Allah'ı tanımaya çalışmalıyız. Allah'ın bize neyi yüklediğini, bizi hangi şeylerden hesaba çekeceğini bilmediğimiz halde onun birliğine şehadet ediyoruz. Böyle yapmakla Allah'ın kınadığı kimseler gibi davranıyoruz: "*Allah hakkında haksız yere cahiliye devrindekine benzer düşüncelere kapılıyorlar.*" (Al-i İmran: 3/154) Allah bize az bir zararlar veya zararsız bir şekilde kesin sonuçlara ulaşacağımız, basit ve hafif şeyleri yüklemiştir. İnsanın yaptığını söyleyen ve söylediğini yapan konuma gelmesi tıpkı onun tarımsal hayata geçmesi gibi yeni bir dönemin başlangıcıdır. Tarımsal hayata geçmekle insanın yiyecek, giyecek ve barınak gibi ihtiyaçları doğal olarak değişmiştir. Bunun gibi yeni bir döneme geçmesiyle insanın davranışları ve düşünceleri de değişecektir. İnsanın kendi nefesine sadık olması, hakka bağlanması ve tarafların birbirine güven aşılması gibi şeyler yaygın hale geldiğinde dünya bir değişim geçirecektir. Şu anda bunlar mevcut olmayıp Birleşmiş Milletler'den tutun da toplumun en alt birimine kadar bütün herkesin ihtiyaç duyduğu bir durumdur. Bu sözler konunun zorlughundan değil de insanların bunları açık ve net bir şekilde ortaya

koymak ve tüm yönleriyle açıklamak istemediklerinden söylenmiştir. Onun içindir ki böylesi önemli bir konu kapalı kalmaktadır. Bizler bu meseleyi araştırmadığımızdan huzura ulaşamıyor, başkalarını sevmedigimiz gibi başkalarının sevgisini kazanamıyor ve saygıdan uzak bir halde zillet içinde yaşıyoruz. Böylelikle kalbimizde hastalık oluşmuştur. Kur'an en fesat insanlara dahi kin beslemenin uygun olmadığını söylemiş, ihlas ve doğruluğa davet ederek kalpler için en büyük şifa kaynağı olmuştur.

Meseleleri net bir şekilde anlarsak hiç kimseye kin beslemeden, insanlarla en güzel bir şekilde anlaşacağız. İşte o zaman hakkımızda kötülük düşünenler kendilerini kınayacaklardır. Çözemeyeceğimiz hiçbir sorun yoktur: *"De ki o kendi işlediğiniz kusurlardandır."* (Al-i Imran: 3/165) O halde sorunları nasıl çözümleneceğimizi düşünelim. İlk önce kin ve nefret gibi kuruntulardan kurtulmalıyız. Başkalarının kusurlarını arayacağımıza oturup şu sorulara cevap bulmalıyız: "Yeni düşünceleri başkalarına nasıl iletebiliriz? İnsanların bize saygı duymasını nasıl sağlayabiliriz? İnsanları kendime nasıl inandırır, onların güvenlerini nasıl kazanabilirim?"

Sadece konuşmakla yetinmeyip sürekli çalışmak zorundayız. Bizler açık ve dürüst olursak başkalarının yaptığı bize dokunmayacaktır.

Sevgi ve Doğruluk

Her zaman ve tüm şartlarda tutunabileceğimiz değerleri belirlemeli başkalarının bilmesinden çekindiğimiz şeyleri işlememeliyiz. Bunlar sorulduğunda inkar etmeyeceğimiz, sorumluluktan kaçmayacağımız işler olmalıdır. Hz. Ali'ye (r.a) bir kişi: "Bana kısa bir öğüt ver" demesi üzerine Hz. Ali (r.a) ona: "Ayıpladığın şeylerden uzak dur" buyurmuş-

tur. Yani utanacağın ve ayıp olduğuna inandığın veya sonraları pişman olacağın bir şeyi yapma demek istemiştir. Sana "Bir şey çaldın mı?" sorusu karşısında inkar ederek itiraf etmekten sıkılacaksan, hırsızlık yapma. Aynı şekilde birisini öldürdüğünü inkar edeceksen kimseyi öldürme..

Konuştuğumuz şeylerden sorumlu olduğumuzu ve sorulduğumuz zaman inkar etmeyip sorumluluğunu üstlenmemiz gerektiğini unutmamalıyız. Sorumluluğunu taşıyamayacağımız şeyleri söylemekten çekinmeliyiz. Konuşmadan önce sözlerimden ötürü sorumlu olacağımı düşünmeliyim. Konuşacağım şeyleri savunacak mıyım yoksa onlar için pişman mı olayım? Eğer söyleyeceğim şeyleri savunabileceksem, onları söylemeli, yoksa onlardan kaçınmalıyım: *"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah yanında şiddetli bir buğza sebep olur"*

Doğruluk insanı rahatlatır ve sevgiye ulaştırır. İncil'de Hz. İsa (a.s): *"Düşmanlarınızı seviniz"* buyurmuştur. Kur'an'da da iman edenler şu sözlerle vasıflandırılmıştır: *"İşte siz öyle kimselersiniz ki onlar sizi sevmedikleri halde siz onları seversiniz."* (Al-i İmran: 3/119) O halde başkalarını nasıl sevebiliriz? Bunun için size bir örnek vereceğim. Bizler hasta veya sakat birisini gördüğümüzde onun için üzülür ve yardımına koşarız. Ancak fitneci, yalancı ve haydut birini gördüğümüzde ondan nefret ederiz. Çünkü ona hasta muamelesini gösteremeyiz. Çünkü hasta isteği dışında, bu ise isteyerek bu hale düşmüştür. Ancak ahlak yönünden hasta olan kimse, bedenen hastadan farklı değildir. Bu hastalığa çevresindekilerden ve kendisine aşılana şeylerden yakalanmıştır. Eğer bunu anlar ve hastalığını iyileştirmeye yanaşırsak işte o zaman ona da acıyacak ve bu sorundan kurtulmasına yardımcı olacağız. Yapamayacağın bir şey senden istenirse, onu yapacağını değil yapmayacağını söyle.

Buda başkalarının sana güvenmelerini sağlayacaktır. Yapamayacağını söylemen, söz verip yapamamaktan daha iyidir: *"Allah'a verilen söz sorumluluk gerektirir."* (Ahzab: 33/15) Kolay olan bu duruma kendimizi alıştırmalı ve bunu anlamaya çalışmalıyız. Hz. İsa (a.s) İncil'de şöyle der: *"Ey dünyanın yorgunları, bana gelin, yüküm çok hafiftir."* Bizlere zor gelse de Hz. İsa (a.s) onu kolay görmektedir. Asıl zor ve ağır olan şeyler taşıdığımız yalanın sebep olduğu hastalıklar, sözümüzden caymamız ve doğruluktan uzaklaşmamızdır. Bir arkadaşına onu ziyaret etme sözü verebilirsin; ancak ziyaret edemeyeceğini bildiğin birine ziyaret sözü vermekte zorlanırsın. Bu da yerine getiremeyeceğiniz şeyleri söylemekten çok daha kolaydır.

İşte burada kolay şeylere alışıp oradan da yüce sonuçlara ulaşmaya bakmalıyız. Daha sonra kazandığımız şeyleri toplumun diğer fertleriyle paylaşmaya, bunu da sevgi ve doğruluk çerçevesinde yapmaya çalışmalıyız. Tüm bunları, insanları sosyal ve ahlaki hastalıklardan kurtarmak için yaparız.

Zalimle Savaşmak

Ondan Nefret Etmemizi Gerektirmez

Bana ameliyatı gerçekleştiren doktorun beni sevdiğinden şüphem yoktur. Ancak onun bana olan sevgisi karnımı bıçakla açmasına mani değildir. Çünkü bunu içimdeki hastalıktan beni kurtarmak için yapmıştır. Bunu en güzel bir şekilde Bedir savaşında okuduğu şu beyitle Hz. Ebu Bekir (r.a) dile getirmiştir:

"Sizi öldürürken biz sizin için ağlarız

Öldürürüz sizi sanki hiç acımayız"

Sizinle isteyerek ve de öfkemizi dindirmek için savaşıyoruz. Sizinle mecbur kaldığımız için savaşıyoruz. Aramızda

anlaşma yollarının tıkanmış yerde bu yola baş vurduk. Size uygulamadan önce, bizim uyduğumuz kritik kararlarla buna başladık. Buna rağmen öldürdüğümüz için size ağlıyor ve: "İslah olmanızı sağlayacak ilme sahip olsaydık da sizi öldürmeseydik" diye haykırıyoruz. Eğer bu ilme sahip olsaydık o zaman sizi öldürmek caiz olmayacaktı. Yaptığımız şeyler en az zararla barışı gerçekleştirmek içindir.

İşte bunu söylediğim zaman düşmanım beni sevecek ve doğruluğuma inanacaktır: *"Olur ki Allah, sizinle düşmanlarınız arasında yakında bir dostluk meydana getirir. Allah gücü yetendir, çok bağışlayan çok esirgeyendir."* (Mümtahine: 60/7) Kendimi nasıl haklı buluyorsam karşımdaki haklı olduğunda ona da hak vermeliyim. Orman kanununu uygulamadığım gibi başkalarını da bunlardan alıkoymalıyım. Bilinçli bir toplumda yaşıyorsam, başkalarını kendi inançlarına zorlayan kimseleri bundan alıkoymaya çalışmalıyım. Ama herhangi bir toplumda bir fert isem söz ve sebatan başka yapacak bir şeyim yoktur. Eğer beni vurmaya kalkışır bir şahıs, onu vurmak için elimi kaldırmam ve beni bir şeye zorlarsa ben onu zorlamam. İstedğim toplumda dahi olsam ve zulmünden dönmesi için birisiyle savaşısam onu herhangi bir şeye zorlamam ve ona kin beslemem. Bilakis ona doktorun davrandığı gibi davranır büyük zararı en küçük zararla yok etmeye çalışırım.

Tüm bunları bizler idrak edip kavrarsak insanlar öldürülmeyecektir. Gençlerden birinin, bir gün bana: "Savaşın kritik şartlar dahilinde olmasını istiyorsun da bu şartlar yerine gelmeden önce sen nelerle meşgulsün?" demesi üzerine ben şunları söyledim: "Benim fitneden uzak durup saldırılara karşılık vermemem ölümleri yarı yarıya azaltacaktır. Çünkü ben saldırılara karşılık verip onu öldürür o da beni öldürürse, ölümler kat kat artacaktır. Fakat ben karşılık vermekten çekindiğim ilk andan itibaren öleceklerin

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

yanısı kurtulacaktır. Sonra bizimle savaşıacak olanların savaş halinde bizden öldürecekleri kimselerden çok az bir bölümü ölecektir.

Ben İslâm'ı bu şekilde anlıyorum. Bu görüşlerime karşı olanlar nasıl ki görüşlerini açıklamakta özgür iseler ben de görüşlerimi açıklama hakkına sahibim.

Hamd Alemlerin Rabbi Allah'a

Dipnotlar

1. Buhari, -Hz. Osman'dan rivayetle- Kur'an'ın faziletleri bahsi, sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir babı, hadis no: 4739; Ebu Davut, Kur'an okumanın faziletleri babı, hadis no: 1452; Tirmizi, Kur'an'ın faziletleri babı, hadis no: 2909.
2. Buhari, -Ebu Hureyre'den- edep bahsi, komşusu şerrinden emin olmayanın günahı babı, hadis no: 5670; Müslim, iman bahsi, komşuya zarar vermenin yasaklanması babı, hadis no: 46.
3. Beyhaki, Sünen, 8/209; Hakim, Müstedrek, 2/357.
4. Tirmizi, Sad sûresinin tefsiri, hadis no: 3285.

Altıncı Sohbet İslâm ve Bilgi Çağı (Akıbet Mefhumu)

Giriş

Hamd Allah'a, selam seçkin kullarına ve insanlardan adaleti emredenlere olsun. Allah'ım, bizi; mesajlarını insanlara ulaştıran, yalnız senden korkan, sende başkasından çekinmeyen kimselerden eyle. Dayanak olarak Allah bize yeter.

Saff suresinin tefsirine devam edeceğiz. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O üstündür, hikmet sahibidir. Ey iman edenler, yapmayacağınız şeyi inçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz Allah katında şiddetli bir buğza sebep olur. Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir duvar gibi saf bağlayarak savaşanları sever."

Bir zaman Musa, kavmine: "Ey kavmim! Allah'ın size gönderdiği elçisi olduğumu bildiginiz halde niçin beni incitiyorsunuz?" demişti. Onlar yoldan sapınca Allah da kalplerini saptırmıştı. Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez. Hatırla ki Meryem oğlu İsa: "Ey İsrail oğulları ben size gönderilen

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim demişti. Fakat o kendilerine açık deliller getirince: "Bu apaçık bir büyüdür dediler." (Saff: 61/1-6)

Bu ayetlerin tefsirine devam edeceğiz. Allah'tan bizi şuur ve olgunluğa ulaştırmasını, kitabını tefsir etmemizi öğretmesini dileriz. O şöyle buyurmuştur: "Onların sana getirdikleri hiçbir örnek yoktur ki, biz ona karşı sana hakkı ve en güzel açıklama tarzını getirmiş olmayalım." (Furkan: 25/33)

Tevilde Yeni Ufuklar

Allah'ın kitabını tekrar okumaya ve tefsir etmeye başlamıştık. Bizler farklı yöntemlerle ufukların ve nefislerin ayetlerini Kur'an'la bütünleştirerek Kur'an'ın anlaşılması için yeni yöntemleri sabitleştirmek ihtiyacındayız. Bunu bizden öncekilerin bugünkü ilimden yoksun olduğu bir dönemde ulaştığı ve onlardan miras kalan baskıcı anlayışa direnmek için yapmalıyız. Ufukların ve nefislerin ayetlerinden bizden öncekilerin görmediği gelişmelere ulaşmış durumdayız. Bunun da kitabı anlamak ile doğrudan bağlantılı olduğu bilinmelidir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ufuklarda (yer, gök ve dünya memleketlerinde) ve kendi nefislerinde insanlara ayetlerimizi göstereceğiz ki O'nun gerçek olduğu onlara iyice belli olsun." (Fussilet: 41/53) Ve: "Onun verdiği haberin doğruluğunu bir zaman sonra çok iyi öğreneceksiniz." (Sad: 38/88) Ve: "Allah şu anda bilemeyeceğiniz daha nice (ulaşım araçları) yaratır." (Nahl 16/8) O Allah ki yeni yeni şeyler yaratmada, evreni yeni varlıklarla donatmaktadır. İnsanlar madde aleminde ve kendilerini kuşatan toplumda kendilerinden öncekilerin akıllarına dahi getiremediği kanunları müşahade ettiler. Allah'ın bazı kanunlarına ulaşabildiğimize göre bizden öncekilerin anlayamayacağı, akıllarına dahi getiremeyeceği özellikle ferdi ve toplumsal konu-

larda ulaştığımız kanunlarla Allah'ın kitabına yeni bir anlayış kazandırabiliriz. Mesela şu ayetlerden başlayabiliriz: "Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?" Ve: "Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir duvar gibi saf bağlayarak savaşanları sever" gibi bu ayetleri binlerce yıl sonra okuyacak olanlar bunlardan nasıl bir anlam çıkaracaklar? Şüphesiz kendi bilgileri dahilinde ve bugün bizim düşünmekten aciz kalacağımız bir tarzda anlayacaklardır.

Kavramların Değişimi

Bizler kimsenin yalanlayamayacağı ve bizden öncekilerin gaybi olarak inandığı şeyleri gözlerimizle görebiliyoruz. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Atları, katırları ve eşekleri binmeniz ve süslenmeniz için yarattı. Allah şu anda bilemeyeceğiniz daha nice (ulaşım araçları) yaratır" (Nahl: 16/8) Gerçekten bizden öncekilerin bilmediği şeylerin yaratılışlarına şahit olduk. Gelecekte de bizim bilmediğimiz nice şeyler yaratılacaktır.

İnsanlar, "Allah şu anda bilemeyeceğiniz daha nice (ulaşım araçları) yaratır" ayetinin ne anlama geldiğini ancak bin dört yüz yıl sonra anlayabilmişlerdir. Kur'an, evrenin hiç değişmeyen, sabit bir şey olduğunu kabul etmez. Kur'an'ın gözûyle evren; içinde yeni şeylerin yaratıldığı, değişken ve hareket halinde olandır.

Çağımızda insanların düşünme tarzı da değişmiştir. Yaşamlarında alışlagelen değişimi insanlar her gün izlediklerinden oluşabilecek yeni şeyleri karşılamaya hazır hale gelmişlerdir. Ancak geçmişte yaşamış insanların kayda değer hiçbir değişim geçirmemiş olmaları, onları yeni olan her şeyi inkar etmeye itmiştir. Kavramların, fikirlerin ve düşünme tarzının değiştiği bu asırda dahi bizler, çoğu gelişmelerde tereddüt geçiriyor ve sakınmaya çalışıyoruz.

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

Ancak ufuklarla (yer, gök ve dünya memleketleriyle) ilgili keşifler karşısında tereddütlerimiz, nefisler ile ilgili keşifler karşısındaki tereddütlerden daha azdır. Yine maddenin, demirin, ateşin, elektrik ve enerjinin kullanılması gibi konularla olan ilişkilerimiz yaşamı ilgilendiren kişisel ve toplumsal konularla olan ilişkilerden daha sıklıdır.

Görünmeyen Alemden Görünen Aleme Doğru

İnsan fiziksel olarak hayvanla benzerlik gösterir. Yani diğer hayvanlar gibi solunum yapar. Yer, içer ve hastalanır. Ancak insan, yaşamın kanunlarından yola çıkarak kendisi için amansız düşman olan virüsleri ortaya çıkarmıştır. Nesilden nesile insan, yeni gelişmeler kaydetmekte ve bilgide ilerlemektedir. Örneğin insanlar önceleri kan hakkında onun kırmızı bir sıvı olmasından başka bir şey bilmiyorlardı. İçindekilerden ve kanla ilgili ilginç kanunlardan habersizdiler. Bütün bunları insan sadece iki yüz yıl önce yani merceği ve büyüteçleri icat ettikten sonra öğrenebilmiştir.

Yaşamın ve maddenin boyun eğdirilmesini (Teshir) kolaylaştıran teleskop ve büyüteçlerin icadı küçük cisimlerin fark edilmesine, uzak cisimlerin de yakınlaştırılmasına yardım etmiştir.

Çağdaş icatlar kendinden önceki icatlara dayanır. Yakınlaştırıcı ve uzaklaştırıcı merceklerin icadı; kumun üstünde ateş yakan ve kumun eridiğini fark eden eski insanın camı icadına dayanır. Ancak kırılma kanunu ile uzak cisimleri yakın, yakınları uzak, küçük cisimleri büyük, büyük olanların küçük kılan ışınların toplanması ve dağılması gibi maddeyle ilgili kanunlar eski insanın icat etmediği ve aklına dahi getirmedeği şeylerdir. Bu icat insana hizmet etmiştir. Bununla insan eskilerin geçmişte gayb ve gizli saydığı şeyleri ilimle, küreden zerreye her şeyi görünür kılmıştır.

Şu veya bu sebeple insanı saran görüş zayıflığı telafi edilmiştir. Böylece karşılaşılan sıkıntılar insanı marifete ulaştırmıştır: *"Ufuklarda ve kendi nefislerinde insanlara ayetlerimizi göstereceğiz ki O'nun gerçek olduğu iyice belli olsun."* (Fussilet: 53)

Mercekleri kullanarak maddenin kanunlarına ulaşan insan yeni şeyler keşfetmiştir. Mesela durgun suda çıplak gözle görülemeyen cisimleri görmüş, kanı ayrıştırmış, içeceğine bakıp solunumda ve mikroplara karşı vücudu savunmada akyuvarların ve alyuvarların her birinin işlevini kavrayabilmiştir.

Yaratılış ve Boyun Eğdirilme

Burada önemli bir soru aklımıza geliyor. Yüce Allah'ın: *"Ataları, katırları ve eşekleri binmeniz ve süslenmeniz için yarattı. Allah şu anda bilemeyeceğiniz daha nice şeyler yaratır"* ayetinde geleceğin ulaşım araçlarının yaratılışını kendine nispet ederek: *"Allah şu anda bilmeyeceğiniz daha nicelerini yaratır"* buyurmuştur. Ancak bu yaratmada insanın çabası da etkili olmuştur. Öyleyse bunlara insan yapımı mı yoksa Allah'ın yarattığı mı diyeceğiz? Bu soruya cevap vermek için yeni bir zemine ihtiyaç vardır. Bu şeyler hakkında Allah'ın yaratması diye bildiğimiz gibi insanın yapımı da diyebiliriz. İnsanın yaptığı bir şey için Allah'ın yaratmasıdır deriz. Çünkü insan, kanunu kullandı ama var etmedi. O hiçbir şeyi yoktan var etmemiş ancak Allah'ın evrende bulundurduğu kanunları kullanmıştır. Aynı zamanda insan yapımıdır deriz. Çünkü böyle bir durumdan diğerine geçiş sağlayan kanunlara insan, ilmiyle ulaşmıştır. Örneğin mercekleri, onların maddesini ve kanunlarını Allah yaratmış insan da bunu ortaya çıkarıp yararlanabileceği bir kounuma getirmiştir. Bu tıpkı Allah'ın maddesiyle ve kanunla-

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

nyla birlikte yarattığı ağaç ve bitkiler gibidir. Biz onları faydalanabileceğimiz bir şekilde düzenledik.

Allah kumu yaratmıştır. Biz de ondan Allah'ın kanunları dahilinde camı, camdan da tabakları, işlemeleri, gözlükleri vb. şeyleri ürettik. Bizler bunu anladık çünkü: "Allah şu anda bilmeyeceğiniz daha nice şeyleri yaratır" ayetinin doğruluğunu müşahade ettik. Buna insanın yaptığı araba, uçak, gemi vb. şeylerle de tanık olduk. Ancak atalarımız ulaşım araçları olarak yalnız hayvanları bildikleri için "Allah şu anda bilmeyeceğiniz daha nicelerini yaratır" ayetini okuduklarında yaratılacak bu şeylerin üretilip geliştirilmesinde insanın da rol alabileceğini düşünmemişlerdi. Bunun için Kur'an'ın doğruluğuna, Aziz ve Hakim olan Allah'tan geldiğine dair elimize bizden öncekilerin sahip olmadığı deliller geçmiştir. Bizden sonrakiler de bugün sahip olduğumuz ilim ve araçlarla bizim bilmediğimiz nice şeyleri göreceklerdir.

Müslümanlar ve Kur'an'ın Basımı

Ufukların ve nefislerin ayetleri, müslümanlar kabul etse de etmese de bir gün ortaya çıkacaktır. Kur'an'ın modern yöntemlerle açıklanıp basılmasına müslümanlar, daha önce noktalama ve harekelendirme işleminde olduğu gibi tereddüt göstermişlerdir.

Hız. Peygamber (s.a.v) Kur'an noktasız ve harekesiz bir şekilde yazıldı. Onun bazı sözcüklerde noktalama farklılığı yaşanmıştır. Mesela 'fetebeyyenû' (açıklığa kavuşturun) sözcüğü aynı zamanda 'fetesebbetü' (araştırın) olarak okunduğu gibi; 'yevme nekulu li cehenneme hel imtele'ti' (cehenneme, dolup taşın mı dedimizde) ayeti 'yevme yekulu' (dediğinde) şeklinde okunabilmektedir. Kur'an'ın dağılma endişesini taşımalarına rağmen matbaanın sırf müslüman olmayanlar-

dan geldiği gerekçesiyle Kur'an'ın matbaada basılmasına karşı çıkmışlardı. Kur'an'ın açık ve güzel bir yazıyla ulaştırılması ancak matbaayla gerçekleşmiştir. Çünkü matbaa el yazısından daha düzgün ve hata oranı çok düşük olan bir cihazdır.

Başlangıç olarak matbaa çalışmaları Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde ortaya çıkmasına rağmen onu icat etmek için bir çok sıkıntı yaşamışlardı. Buhari'de geçen bir rivayette Hz. Peygamber'in (s.a.v) bir mektup yazdığı veya yazdırmak istediği ancak kendisine "Onlar yalnız mühürlü belgeleri okur" dendiği bunun üzerine gümüş bir yüzük üzerine "Muhammed-ün Rasûlüllah" ibaresini, en üstte Allah, daha sonra resul ve en altta Muhammed kelimesi gelecek şekilde bir mühür hazırlatmıştı.¹ Aslına bakılırsa bir kelimeyi mühür yapmakla bütün bir sayfayı mühür yapmak aynı şeydir. Ancak kelimedenden sayfaya geçiş bin yıldan fazla sürmüştür.

Bugün bizler çok büyük gelişmeler yaşıyoruz. Küçük-ken fotokopi makinesini tanıımıyorduk ve böyle bir şeyin olabileceğini de düşünemezdik. Yine birkaç yıl öncesine kadar bir kağıdı faks diye bir makineye yerleştirip dünyanın herhangi bir bölgesine ulaştırabileceğimizi düşünemez-
dik. "Ancak Allah sizin bilemeyeceğiniz daha nice şeyleri yaratır."

Kalıplaşma ve Reformun Gerekliği

Matbaanın gavur icadı olduğu gerekçesiyle müslümanlar Kur'an'ın basılmasına karşı çıktıkları gibi çeşitli hastalıklardan korunmak için geliştirilen aşıya da karşı çıkmışlardı.

Batıdaki yenilikleri müslümanların kabul etmeleri kolay olmamıştır. Çünkü onlar uzun bir zaman siyasette, ilimde, ekonomide astronomi, coğrafya, tıp, mimarlık ve tüm sa-

murta, yağ ve peynir ürünleri gibi) arttı ve sağlık sorunları çözümlendi. Şimdi de insan, ruh ile ilgili kanunları ve nefislerdekini değiştirme kanunlarını araştırmaya koyulmuştur. İnsan yüce Allah'ın maddeyle ilgili: "Atları, katırları eşekleri binmeniz ve süslenmeniz için kıldı. Allah şu anda bilemeyeceğiniz nice (nakil vasıtaları) yaratır." vadine ulaştıktan sonra ve toplum ile ilgili kanunlara ulaşmaya başlamış ve nefislerdekini değiştirme çağına girmiştir. Nefislerin kanunları, insanın nitelik bakımından vahşileşmesini veya dosdoğru olmasını inceler. Yine kardeşini kötülük ile anan ve bununla ölmüş kardeşin etini yemiş gibi olan insanı da inceler.

Nefislerdekini değiştirmenin kanunlarını/yöntemlerini bildiğimizde yaşamı değiştirdiğimiz gibi insanı yabanilikten, öldürmekten, her türlü kin ve nefretten kurtarabiliriz. Onu salgın hastalıklardan arındırıp en güzel görünüşe ve uzun ömre sahip olacak şekilde değiştirerek onun en güzel yaratılışa sahip olmasını sağlayabiliriz. Bizler bu kanun ve kurallar üzerine düşünmeli, yerimizde oturup seyirci kalmamalıyız. Çünkü ruhsal ve düşünsel hastalıklar, tıpkı bedensel hastalıklar -kan kaybı ve kan yetmezliği- gibi ciddi ve tehlikeli bir boyut arz eder. Hastalık bedene yayılmadan önce hastayı tedavi etmezsek onun ölümüne sebep olmuş oluruz ve eğer nefislerdekini değiştirecek kanunları reddedersek Afganistan'da veya bazı İslâm ülkelerinde devam eden gizli veya açık bir savaş içinde kalacağız.

Maddeyi kendine boyun eğdirmeyen kimseler hala mağaralarda yaşamaktadırlar. Yaşamı kendilerine boyun eğdirmeyen kimseler salgın hastalıkların açlığın ve erken ölümlerin rahmeti(!) altında yaşamaktadırlar. Nefislerdekini değiştirilmesini reddeden ve insana tarihini öğretmeyen kimseler birbirini yiyen ve kardeşini öldürmek için fırsat kollayan vahşi hayvanlar gibi yaşam sürmektedirler.

Değişimin Yolu İlimdir

İçimizde hastalık vardır ve bu hastalıktan ancak ilimle kurtulabiliriz. Eskiden yol kesiciler daha yaygındı. Yoldan geçenleri öldürüyor ve mallarına el koyuyorlardı. Bu herkesçe bilinen ve hala hatırımda kalan bir şeydir. Ama ilim ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla bu şeyler gittikçe azaldı. Bazı müslümanlar bu insanın/yol kesicinin bu halde oluşunun sebeplerini bulup değiştirilebilen bir örnek olarak incelenmesine karşı çıkabilir ve onun hidayetini ya da sapmasını Allah'a bırakabilirler. Hidayet eden de saptıran da, dirilten ve öldüren de yüce Allah'tır.

Öldüren, dirilten, hidayete ulaştıran ve saptıranın Allah olduğu doğrudur. Ancak biz Allah'ın yarattığı maddeyi değiştirip kendimize boyun eğdirdik. Aynı şekilde yaşama müdahale edip insanın acılarını azaltarak ömrünün uzamasını sağladık. Bunun gibi nefislerdekini değiştirme işlemine aynı şekilde yaklaşmalıyız. İşte en yüce ilim ve en faziletli iş budur. İslâm alimleri, büyük önemine rağmen nefislerdeki değişimi kabul etmemektedirler. İşte müslümanların bu ilmi, araştırmamalarından ve onu anlamaya yansımamalarından ötürü geri kalmışlıkları gün be gün artmaktadır. Kur'an'dan yeteri kadar istifade edilmemekte ve müslümanlar maalesef birbirlerini tekfir noktasında Kur'an'a müracaat etmektedirler.

"Allah onunla bir çok kimseyi saptırır, bir çoklarını da doğru yolla iletir. (Bakara: 2/26) Birbirimizi öldürürken taraflardan her biri: "Ben seni Allah'ın adıyla ve Kur'an hakkı için öldürüyorum" demektedir. Çağa hızlı bir şekilde girmeliyiz. Aynı zamanda hayati önem taşıyan hastalıklara karşı aşı bulundurmamız. Kendi nefislerimizden başlayarak içinde bulunduğumuz toplumu değiştirmek için çalışmalıyız. Bir müddet önce psikolojiyle ilgili okudugum bir

kitabta yazar şöyle diyordu: "bu kitabı okuyup anlayabilecek birinin suç işlemesi imkansızdır." Aynı şekilde terbiyeli ve temiz çevrede yetişen birinin, kötü ve çirkin lafları ağzına almayacağı gibi sövmeye; argo ve çirkin laflara alışan birinin terbiyeli konuşamayacağı kesindir.

İnsan Tarihinde Yabanileşme

Tarihin araştırılması insanın hangi evrelerden geçtiğini gösterir. Mesela Avrupalıların atası Romalılarıdır. Kendilerine has eğlence yöntemleri vardı. Bunun için statlar ve tiyatrolar alanları inşa etmişlerdi. Busra, Ceraş, ve Amman tiyatroları gibi. İnsanlar bu alanlarda toplanmaktaydı. Onların zevklerini ve neşelerini arttıran şey, köle ve esirlerin ölümüne dövüştürülmesi ve aç olan vahşi hayvanların önüne sürülmeleriydi. Sevinç neşe ve eğlencenin revaçta olduğu bir ortamda dövüşen taraflardan biri bayılacak olsa yere düştüğü an diğeri, rakibin ölümünden emin olmak için eline aldığı başı kızdırılmış bir demir çubuğu karnına saplayacaktır. Bu çok iğrenç ve dehşet verici bir olaydır. Dehşet verici bir başka şey de bu günlerde televizyonda izlediğimiz dövüş ve boks gösterileri, şiddet filmleri ve çocuklara sunulan saçma savaş filmlerinin varlığıdır. Çünkü bu gibi şeyler çağdaş insana yakışmayan, onun ruh yapısını ve zevklerini bozan şeylerdir. Aynı zamanda bunlar özdeşim kurmaya çalışan çocukların yüksek yerlerden atlamaları veya kardeşlerini, arkadaşlarını vurup kırmaları gibi istenmeyen tavırlar sergilemelerine neden olmaktadır.

Roma'da yaşayan Hz. İsa'nın havarilerinden birinin bir gün bu gösterilere katıldığı ve bir birlerini öldürmek için kölelerin dövüş meydanına getirildiğini görünce dayanamayıp: "Dövüşmelerine izin vermeyin ve bu acı olayı durdurun" diye alabildiğince bağırdığı ve bunun üzerine, karı-

şıklık çıkardığından ölümünün istendiği anlatılır. Yine Romalı ünlü hatip Çiçero, bu gösterilere katılmıştır. O hikmet sahibi ve sözü dinlenen bir hatip olup günümüze ulaşan söylevleri mevcuttur. Bu gösterilere karşı olmasına rağmen insanlar karşısında açık bir tavır gösterememiştir. Kur'an da bundan bahsederek şöyle buyurmuştur: "Onlar işledikleri kötülükten birbirlerini alıkoymazlardı. And olsun ki yaptıkları ne kötüdür.."

Bizim de sahip olduğumuz ve başkalarının eleştirmesini istemediğimiz iğrenç düşüncelerimiz vardır. Eger başkası cesaret edip bize karşı çıkacak olursa onu öldür ya da hakkında idam hükmünü veririz. Onun için tarihi bilmek yararlıdır. Kendimizi tanımayı ve içinde bulunduğumuz kötü durumdan kurtulmayı sağlar.

Nefislerdeki Değiştirme İlmî

Daha önce belirttiğimiz gibi ufuklardaki ayetlerin görülmesi nefislerdeki ayetlerden daha kolaydır. Eskiden beri nehirler mevcuttu. İnsan bu nehirlerde barajlar yapmış ve etrafında medeniyetler inşa etmiştir. Bunlarla yüce Allah Sebe Kavmi'ni zikretmiştir. "And olsun Sebe kavminin oturduğu yerlerde bir ibret vardır. İşte bu evlerinin sağdan soldan, iki bahçe ile çevrili olmasıdır. Onlara: "Rabbinizin rızından yiyin ve ona şükredin." denildi. Çünkü onlar için güzel bir memleket ve çokça bağışlayan bir Rab var" denildi. Ama onlar yüz çevirdiler. Bunun üzerine Arim selini gönderdik. Onların çok güzel olan iki bahçesini, buruk yemişli, acı ılgınlı, ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki harap bahçeye çevirdik." (Sebe: 34/15-16)*

Günümüzde nehirleri temizleme yöntemleri gelişmiş

* Sebe yemende "Me'rib" isminde bir şehirde yaşayan kavmin adıdır. (y.n.)

yağmurlama ve damıtma yoluyla sulamaya geçilmiştir. İnsan barajlar inşa ederek nehirleri hizmetine almıştır. Eğer bunların bakımını devamlı yapmazsa o zaman önceki hallerine dönecektir. Aynı şekilde insanları eğitimden yoksul bırakırsak kan dökecek ve yabaniliğe döneceklerdir. Bugün batıdaki psikolojik araştırmalara, nükleer araştırmalarda olduğu gibi Batılı ve Amerikalı bilim adamları dışındaki kişiler alınmamaktadır. Özellikle onların baş düşman saydığı İslâm aleminden biri olursa... Eğer üçüncü dünya ülkelerinden biri çıkıp da atomla ilgili veya başka alanlarda icatlar geliştirecek olsa tırnaklarını söker, ağzını kapayıp defterini dürerler. Elllerinde bulundurdıkları atom bombası da bizi korkutmaktan başka bir işe yaramamıştır. Çünkü bunu kimseye karşı kullanamazlar. Kullanırlarsa ne olur? Onlarla birlikte dünyanın sonu olur. O halde psikolojiyi ve nefislerdekini değiştirme kanunlarını araştırmamız gerekiyor. Bunun en önemli bilim olduğunu müjdeliyor ve vurguluyorum. Kur'an-ı Kerim'in bu konulara ilgisi bunların önemli ve öğrenilmesi güç olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun karşılığında Kur'an ulaşılması kolay olduğundan tarım ve sanayii için aynı hassasiyeti göstermemiştir. Diyebiliriz ki tüm peygamberlerin görevi nefislerdekini değiştirmek, yapacağını söyleyen ve söylediğini yapan bir insan ortaya koymaktır. Kültürel yönden eğiterek, sevginin ve ahlağın hakim olduğu temiz düşünceli bir toplum oluşturmaktır. Tıpkı suyu arıttığımız ve hastalıklara karşı çocukları korumak için yaptığımız aşılar gibi..

İnsan Meleklerin Suçlamasını Geride Bırakıyor

İnsanların kendi nefislerindekiğini değiştirmeleri ömürlerin uzamasına ve rızıklarının genişlemesine neden olur. Allah'la ilgili bazı düşüncelerimize zıt olan bu görüşü kabul etmekte zorlanabiliriz. Ancak yüce Allah şöyle buyurur:

"Bir kavim kendi nefislerindeki değiştirmedikçe Allah o kavmin halini değiştirmez." (Rad:13/11) Eger öğrenirsek Allah ömürlerimizi uzun ve rızıklarımızı bol kılar. Ve eğer cehalette ısrar edersek ömürlerimizi kısa, rızıklarımız kıt olacak; başkalarının ezdiği ve kullandığı kimseler olarak yaşayacağız. Öyleyse boyun eğdirme olayı ilimle gerçekleşir. En alim olan başkalarına boyun eğdirir ve onları kullanır. Geçmişte insanlar azık için ve hayvanlar (koyun, inek ve atlar...) için birbiriyle amansız savaşımlara girerlerdi. Bugün ise Körfez savaşında olduğu gibi petrol ve enerji için savaşlar olmaktadır. Körfez savaşı büyük ülkelerin, petrol ihtiyaçlarını garanti altına almak için başlattıkları bir savaştır. Eski-den insanlar için en büyük zenginlik su idi. Bedir savaşında Hz. Peygamber (s.a.v), Bedir yakınlarında inmiş, bu mevkiyi iyi tanıyan Hz. Hubab Bin Münzir, yeri beğenmemiş: "Ya Resulallah buraya vahiy ile mi yoksa savaşa dair şahsi görüşünüzle mi indiniz?" diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v): "Savaşa dair kendi kanaatimdir" deyince; Hubab: "Burası uygun değil. Bedir Köyünün en sonundaki kuyunun önüne ordugah kurulsun. Oraya büyük bir havuz açalım ve içini suyla doldurduktan sonra diğer kuyuların üzerine çer çöp atalım. Böylece onlarla savaşırken sudan sadece biz içeriz, onlar içemezler." Bunu uygun buldular. Oraya gidip Hz. Peygamber (s.a.v) büyük bir havuz yapılmasını emretti. İçini suyla doldurduktan sonra diğer kuyuların üzerini kapatarak düşman ordusunun onlardan faydalanmasına mani oldular."²

Körfez savaşında bozguna uğratıldık. Mallarımız gasp edildi. Ve cehalet denizinde kaybolduk. Bütün bunlardan hala ders almayacak ve uyanmayacak mıyız? Körfez savaşının çıkış nedeni enerji ise dünyayı yeni enerji türlerinin kullanılacağı parlak bir gelecek beklemektedir. Ancak insanın geleceğini düşünecek olursak onun uzak tarihine ve meleklerin onun hakkındaki sözlerine dönmemiz gerekir:

"Hatırla ki Rabbin meleklere 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' dedi. Onlar 'bizler hamdinle sana tesbih ve seni takdis edip dururken yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökcek insanı mı halife kılıyorsun' dediler. Allah da onlara 'sizin bilmeyeceğinizi herhalde ben bilirim' dedi." (Bakara: 2/30)

İşte insan, meleklerin bu suçlamalarını aşabilmek güç ve imkanlara sahiptir. Küçük kız veya erkek çocuklara öğrenmeleri için uygun koşullar sağlansa onlar en güzel yaratılışa sahip doğru bir insana dönüşeceklerdir. Ama onları cahil bir topluma verip ihmal edersek etrafındakiler gibi cahil olacaklardır. Bizler çocukların değerini bilmediğimizden onların gelecekte ne yapabileceklerini şüpheyle sorup duruyoruz. Ancak olabilir ki bu çocuklar dünyayı değiştirecek yeni icatlar ortaya koyarlar. Tarihte dünyayı değiştiren yeni ekollerin kurucuları hiç beklenmedik yerlerden ve kimselerden çıkmıştır. Melekler şöyle demiştir. Bu yaratık hilafete uygun ve ehil değildir. Çünkü yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökecektir bu insan. İşte yüce Allah, onlara şu cevabı vermiştir. "Sizin bilmeyeceğinizi herhalde ben bilirim." Bu ayetten ben, insanın hayatın sorunlarını çözebilecek ve hatalarının üstesinden gelebilecek önemli bir cevhere sahip olduğunu anlıyorum. İnsanın yalın ayak ve çıplak bir halde leş yediği ve kardeşini öldürdüğü bir zaman gelip geçmiş olabilir. Ama daha sonra bu insan evreni kendine boyun eğdirdi. Sevgi, barış ve adaletle hilafeti gerçekleştirmek için ilim öğrenmeye koyuldu. Bugün yüce Allah'ın: "Sizin bilmeyeceğinizi herhalde ben bilirim" sözünden bizler, "Allah şu anda bilemeyeceğiniz daha nice (taşıma araçları) yaratır." ayetinde olduğu gibi bizden öncekilerin anlayamadığı şeyleri anlıyoruz.

yok ey Çavuşesko!" yazılıydı. Bu cümleden kasıt Çavuşesko'nun şahsı değil, onun yolu ve düşünceleridir. Çavuşesko'nun görüşleri Avrupada kabul görmese de Avrupanın dışında hep yaşayacaktır. Çünkü batılılar dünyada adaletin, iyiliğin ve hürriyetin yayılmasını istemiyorlar. Buna karşın bizler kıldığımız namazın her rekatında: "*Hamd, övme ve övülme, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.*" ayetini okuyoruz. 'Acemin değil, sadece Arapların Rabbidir' demiyoruz. 'Tüm alemlerin ve tüm insanların Rabbidir.' diyoruz. Çoğu kez belki anlamını düşünmeden okuyoruz. Ama sahip olduğumuz temiz fıtratın gereği olarak bir hastaya şefkat gösteririz.

İnkardan Kabule İnsan Tiplerleri

Yüce Allah'ın: "*Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir duvar gibi saf bağlayarak savaşanları sever.*" (Saff: 61/4) ayetini işlerken kafamda tasarladığım ama açıklamak istemediğim bir şey var. O da konunun tarih açısından incelenmesidir. İnsanların, farklı tipler ve ihtilafları kabul etmeleri ve onları farklı dinden olan kimselerle yaşamaya razı olmalarını sağlamak çok zor bir olaydır. Şu anda bile zor olan bu olay; ilimden yoksun ilkel düşüncenin hüküm sürdüğü, aşiretçiliğin yaygın olduğu, ırk, renk ve akidenin kutsandığı o dönemler de nasıl zor olmasın ki!?

İslâm bu süreci aşmaya çalışmıştır. Müslümanlar tarih boyunca sıkıntılara maruz kalmalarına rağmen adaletle hareket ederek yüce tavırlar sergilemişlerdir. Bir gün, Abdullah bin Amr bin el-As, Mısır'da bir hristiyan kıptiyle yarışa girmiş. Yarışta kıptinin onu yenmesi üzerine: "Vay sana! Ben senden daha değerli bir ailenin çocuğuyum" diyerek ona vurmuş, bunun üzerine kıpti şikayet için Medine'ye gelmiştir. Eğer boş döneceğini bilseydi o kadar uzun mesafeyi gitmezdi. Bu gün bizler Birleşmiş Milletler'e (veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne) gidecek olsak (haklı olsak

da) onlar da bize vuracak ve zulmü üzerimizden defedemeyeceğiz. Ama Hz. Ömer bin Hattab (r.a), Amr bin el As'ı oğluyla birlikte Medine'ye çağırarak oğlunu yargılamış sonuçta kıptinin haksızlığa uğradığına hükmedilmiş ve kıptiye bir kırbaç vererek: "Sana vurduğu gibi sen de ona vur." demiştir. Müslümanların tarihinde bir çok haksızlıklar olabilir. Ama bu haksızlıklar karşısında adalet örnekleri çok daha yüceydi. Bu, adaletin yüce Allah'ın ashab-ı kirama bir lütfu oluşunun yanı sıra; bu, yayılması ve genele has kılınması gereken ilim ve marifetin temeli konumundadır. Tarihte bu gibi olayların cereyan etmesi bir kereye has olsa da ve hatta bu gaybi imandan ve de cehennem korkusundan kaynaklanmış olsa da, yine de yüce bir olaydır. Hz. Ömer (r.a) adalet konusunda hassasiyet ve sorumluluk bilinci taşıdığından Irak'ta tökezleyen bir koyun için neden yürümediğinin hesabı halifeden, yani kendisinden sorulacak diye endişelenen birinin, insanların bir birine karşı işleyecekleri zulûmden hesaba çekileceklerinden nasıl endişelenmesin? Bizler tarihimizi övmüyor ve savunmuyoruz. Tarihimiz, İslâm karşıtlarını adalet tablolarıyla şaşkına çevirecek, şimdiye kadar hiçbir çağın ve kimsenin ulaşamadığı örneklerle doludur. Bu günkü dünyada yaşananlar ise içler acısıdır. Mesela Bosna Hersek'te tüm dünyanın gözleri önünde insanlar inançlarını uğruna öldürülmekte, gözleri oyulmakta, kadınlar tecavüze uğramakta ve insanların kol ve ayakları kırılmaktadır.

Zulmün Kalkması ve İlim

Biz kendimizi mazlum hissediyoruz. Zulmün kaldırılmasının tek yolu, insanları eğitmek, her alanda düzeylerini arttırmak, öptüğümüz ve başımıza koyduğumuz Kur'an'ı onlara tebliğ etmektir. İşte en büyük sermaye budur. Bizler çağın gerisinde yaşasak da öğrenmemiz halinde Allah'ın dini, üstün gelecek ve yayılacaktır. Öğrenenler en yüce şerefe

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

nail olacak ve yeniden yayılacak Allah'ın dini için bütün alem sevinecektir: ...Ve Ümmet-i Ahmed'i tarih karşılamak için can atmaktadır..

Bizler insanları dolandırmak için değil, adaleti yaymak, hakkı söylemek, riyayı söküp atmak, hak ve hukuku sahiplerine vermek için çabalıyoruz. Birinci halife Ömer'e Kisra ve Kayser'den alınan ganimetler getirildiğinde o ağladı ve şöyle dedi: "Bu iki topluluk, Allah'a isyan etmiştir. Onun için Allah bu nimetleri ellerinden aldı. Aynı şekilde biz de Allah'a isyan edersek, Allah bu malları başkalarına vermek kaydıyla bizden alacaktır." Kur'an-ı Kerim de bize doğruluk ve dürüstlük ölçüsünün mal ve makamı ele geçirmek olmadığını vurgulamış, doğruluk ve dürüstlüğü ölçüsünün mal ve makamı ele geçirdikten sonra yapılacak şeylerle belirleneceğini belirtmiştir: "Musa kavmine dedi ki Allah'tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. Kullarından dilediğini ona varis kılar. Sonuç ise sakınanlarındır. Onlar da "Sen bize peygamber olarak gelmeden önce de geldikten sonra da bize işkence edildi." dediler. Musa: "Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helak edecek ve onların yerine sizi yeryüzüne hakim kılacak da nasıl hareket edeceğinize bakacaktır, dedi." (Araf: 7/128-129) Yüce Allah'ın: "Ey iman edenler! Yapmayacağınız bir şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmadığınız şeyi söylemeniz Allah katında şiddetli bir bugza neden olur." ayetini kendi anladığım şekilde ve ilmim ölçüsünde açıklamaya çalıştım. Sözlerimin ulaştığı kimseler, eğer bu konuda farklı görüşleri taşıyorsa, onları insanlara açıklasınlar. Olabilir ki benim söylediğim şeyler pratik gerektiren ve bunun için uzun bir çalışma isteyen öğüt niteliğinde olan sözlerdir.

Değişim İçin Kur'an'ın Tefsiri

Sahabeler (Allah onlardan razı olsun) kolay ezberlemeleri ve anlamaları için ele aldıkları ayetlerin sayısı 10'u geçmiyordu. En doğru yöntem de budur. Çünkü bir ayeti doğru

anlaşılması birçok ayetin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Mesela yüce Allah'ın: "Allah şu an bilemeyeceğiniz daha nice taşıma araçları yaratır." (Nahl: 16/8) ayetini anlamamız bize nefislerdeki değişimi nasıl gerçekleştireceğimizi savaşların üstesinden nasıl geleceğimizi ve az bir zararla insanları en etkili nasıl tedavi edeceğimizi gösterecektir. Nefislerdeki değişimden ve toplumsal gelişmelerden bahseden ayetler ışığında yüce Allah'ın "Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir duvar gibi saf bağlayarak savaşanları sever" (Saff: 61/4) ayetini daha iyi anlama imkanı bulacağız. Bu değişim hareketi/operasyonu elbette kolay değildir. İnsanı doğru samimi kılmak da ilim ve idrakten oluşan büyük bir kaynağı gerektirir. M. İkbâl'in dediği gibi: "Belagat sahibinin öğütleri güçlü değildir. Oyunu yırtıcı bir kurda dönüştürecek kadar..." ayetin bu yüzeysel tefsiri ne düğümü kökten çözebilir ne de arada ki engelleri kaldırabilir. Ama halen temelde seyrettiğimiz bu büyük binada sadece bir tuğladır.

Söylediğini yapanla yaptığını söyleyen içi dışıyla barışık olan temiz insanı nasıl oluşturacağımızı öğrenmek ve onu tüm insanî derinliğiyle ve psikolojik boyutuyla incelemek için bu fikirlere dönmemiz gerekmektedir. Ümit ederiz ki bu tür sohbetlerimizde bazı nur iplerine dokunuyoruz. Çünkü Kur'an'ın ve Peygamber'in (s.a.v) hadislerini inceliyoruz. Buyurmuş olduğu şu hadis gibi: "Kardeşin sendeki bir ayıbı söyleyerek seni rencide etse bile sen ondaki bir ayıbı söyleyerek onu rencide etme." O şöyle buyurur: "insanların önünde avretini açacağına kardeşini giysinle örtseydin."* Yapmamız gereken şey insanın kalbinden kardeşinin kusurlarını ve kötü yönlerini söyleyen ve bundan keyif alan özelliği çıkarmamızdır. Kalbinde ise samimiyeti doğruluğu

* Hadisi bu lafızda bulamadım. Ancak Acluni Keşful Hafa'da (3034) nolu hadiste: "Kardeşini onda bulunan bir kusurla ayıplama (rencide etme), zira Allah onu iyileştirip seni o hastalıkla müptela eder." şeklinde zikretmiştir.

ve nasihati ekmeliyiz. Yüce Allah buyurur ki: *"Fakat o sarp yokuşu geçip hedefe varamadı. O sarp yokuş nedir? Sana söylendi mi? O köle azad etmek ve sıkıntılı bir günde doyurmaktır."* (Beled: 90/11-14)

Şüphesiz ki doğru insan budur: *"İhtiyaç sahibi kimseyi doyurur, köleliğinde tutsak olanı azad eder ve insanların kötülüklerini görmezden gelir. İşte bunların yapmakta olduklarının en güzelini kabul ederiz ve kötülüklerini göz ardı ederiz."* (Ahkaf: 46/16) hadiste anlatıldığına göre iki kişi aralarında çekişirler. Biri diğerine sövmeye başlar diğeri ise ona karşılık vermez. Ta ki adam onun üstüne gidip ona daha da sövüp sayınca o da karşılık vermeye başlar. Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.v): *"O, susmuşken yerine melekler karşılık veriyordu. Kendini savunmaya başladığı anda melekler çekiliverdi."* Bu hadisi meleklerle yönelik gaybi bir olay olarak anlayabiliriz. Maddi aleme yönelik gerçek bir olay olarak da anlayabiliriz. İnsanların çoğu bu gibi durumlarda kötülüğe maruz kalıp karşılık vermeyen tarafla duygusal bir bağ oluşturur. *"Boş bir şeye rastladıklarında vakar ile oradan geçip giderler."* (Furkan: 25/72) *"Ve kendini bilmez kimseler kendilerine laf attığında onlara selam derler."* (Furkan: 25/63) Bu konuda biz, melekler gibiyiz. Suçsuz ve karşılık vermeyen kimsenin tarafında oluruz ve kötülük yapan diğer kişiden nefret ederiz.

Güçlü olan ve kötülük yapan kimseyi alkışlayıp diğerini hor gören, düşünce yönünden kirlenmiş topluma zıt olarak temiz düşünceye sahip olan toplum da konuyla bu psikolojide ilgilenmeye çalışır. İncelik gösterip kötülükleri ağzına almayan insana saygı duyar.

Cennet ve Kalp Temizliği

Hıyaneti ve aldatmayı bırakıp kin ve nefretten vazgeçtiğimiz anda ellerimiz ve kalplerimiz buluşur. Kardeşimizin kötü

yanlarını ve kusurların söyleyerek keyif almayız. İşte o zaman Allah'ın haklarında buyurduğu cennet ehlinde oluruz: "Biz onların göğüslerindeki kini söküp attık onlar artık köşkler üzerinde kardeşler olarak karşı karşıya otururlar. Onlara orada hiçbir yorgunluk dokunmayacak ve onlar oradan çıkarılmayacaktır." (Hicr: 15/47-48) "Kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma. Rabbimiz şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin." (Haşr: 59/10) biz bu ayetleri yitirdik ve unuttuk bununla da kalınmadı. Bunları ihya edip insanlara hatırlatan kişiler aptallık ve ahmaklıkla itham edilmeye başlandı. İnsanlara: "Benim mezhebim Adem'in oğlunun mezhebidir. Bana vurulup eziyet edilse dahi karşılık verecek değilim." dediğimde sanki Allah Ademoglunu affetmeyi ve bağışlamayı zikretmemiş, kini, yalanı ve ihaneti, haram kılmamış gibi bu insanlar, söylediklerimi kabul etmeyip bana da cılız, zayıf ve korkak birisi olarak bakıyorlar. Şüphesiz başlangıç biraz zordur. Ancak yönelişimizde sadık olursak ve kendimizi değiştirirsek karşınızdaki kişi samimi bir dosta dönüşüverecek ve kendisine imanın ışığı ulaşacaktır. Sonuçta aslına uygun olarak anlayabilmesi ve âfâk ve enfûste ki ayetlerle Kur'an'ı bağdaştırırken ele aldığımız esasları pekiştirebilmesi için Kur'an ve ayetlerle ilgili yorumlarımızı kabullenecektir. Bu da nefislerimizi arındıracak tavır ve ahlakımızı düzeltecektir. İşte ona ulaşmak için Allah'tan bize yardım etmesini istediğimiz şey budur.

Öz Eleştiri ve Doğrultma

Bu mescitte derslerimizi iyi sunabilmemiz ve kalitesini yükseltebilmemiz için onları doğrultmak istiyoruz. Kur'an'ı Kerim'le olan bağımızı yenilemek ve kendimizi O'nunla yüceltmek için buradaki kişilere düşen görev, bu konuda girişimde bulunmalarıdır. Bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v)

DEĞİŞİM RÜZGARLARI

şöyle buyuruyor: "Muhakkak ki Allah bu kitapla bazı kavimleri yüceltir ve bazılarını alçaltır."³

Hiz. Peygamber 'in (s.a.v) bize, azı dişlerimizle sıkı sıkıya sarılmamızı emrettiği Kur'an'ı Kerim'e dönmek istiyoruz. Ona tutunmamız halinde asla dalalete düşmeyeceğimizi bize O, haber vermiştir. Bundan hepimiz sorumluyuz. Bu dönüş hareketini gerçekleştirmek için yardımlaşmamız gerekir. Zira O'nu zihinlere yaklaştırarak ilim ve mantıkla bağdaşacak şekilde açıklamalıyız. Bu sohbet meclisinde yaptığımız faaliyetlerle ilgili olarak önce kendim için bir öz eleştiri yaparak başlamak istiyorum.

Birincisi: Kur'an ayetlerini tefsir ederken şu hususlar tam olmalıdır: Ayeti lafız yönünden tanıyabilmek ve manasını kavrayabilmek için ayet, müslümanın dilinde olmalıdır. Bu da benim tam olarak gerçekleştiremediğim bir husustur. Anlatım ve öğretimde yeterli tecrübe bizde oluşuncaya dek süreklilik ve tekrarla bu durum düzeltilebilir.

İkincisi: Bir çok şeyi, genel ifadeler kullanarak anlattığımı hissediyorum. Oysa dersin işlenişinde bu bir kusurdur. Çünkü dinleyicinin dinlemiş olduğu şeyler kendisinde bilinçsiz yer etse dahi yine sınırlı bir takım şeyler bellekten çıkıp gitmiyor. Fakat ona, ne dinledin? Ne anladın? Ve neyi tebliğ edebilirsin? Diye sorarsan; iyi öğrenmiş olduğun meseleler ve ifade edemediğin hususlar hakkında seni bilgilendirecektir. İşte bu kusurdan kurtulmak için birbirimize yardım etmemiz gerekiyor.

Sorular ve Cevaplar

Soru -1: Kur'an, bir çok yerde kalpten söz eder. Kur'an'daki kalp kavramıyla düşünüp idrak ettiğimiz akıl arasında bir fark var mıdır?

Cevap-1: Kanaatimce müslümanları başarısız kılan şey, onların insanı kalpten ibaret görmeleri suretiyle onu sağ-

lam ve net olmayan bir şeye nispet etmeleridir. Kur'an sözcük olarak akıldan söz etmemektedir. Fakat ben Kur'an'daki kalp kavramından akli anlıyorum. M. İkbâl ve müslümanların bir çoğu kalple akıl arasında bir fark görseler de bana göre bunlar bir birinden ayrılmayan aynı şeylerdir. Bununla birlikte kalp, akli konularda derinliğin belirtisidir. Bunun için kalp denildiğinde akıl vasıtasıyla elde edilen ilim kastedilir.

Bunun için kalp denildiği zaman ben, beyin yoluyla oluşan anlayışın kastedildiğini anlıyorum. Anlama gücü, bu içsel bir fikrin oturması ya da derinleşmesi için olsun, kişiden kişiye farklılık arz eder. Kur'an-ı Kerim bilimsel gelişmeleri takip eden kimselerle ilimde derinleşen kimseleri birbirinden ayırmıştır. "Dinde zorlama yoktur" ve "sen en iyi olanı ver" ayetlerindeki düşünce aynıdır. İsteyen hardal tanesi kadar basit bir anlayışa; isteyen de yüce dağlar kadar yüksek bir anlayışa ulaşabilir.

Soru 2. İslâm alemi büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Bu da düşünürlerin ve alimlerin insanları kendilerini taklide zorlamalarıdır. Bu gibi alimler başkalarına özgür ve bağımsız düşünme hakkı tanımamaktadırlar. Bu sorunla ilgili görüşleriniz nelerdir?

Cevap 2. Bu her an karşımıza çıkan bir sorun olup gelecekte de devam edecektir. Bu sadece irfan ve kalp delil gösterilerek akıl ve bilimin hiç sayıldığı soruna benzemektedir. Dil öğrenmek ve sosyal çevrenin taşıdığı değerlere ulaşmak için başlangıçta taklit şarttır. Ancak taklitte ısrar etmek büyük bir felakettir. Bunun için bilimsel araştırmalar ve içti-hat üzerinde durmalıyız. Çünkü taklit yoluyla kazanılan ilim, yine taklit yoluyla elimizden gidecektir. Buna benzer bir hadiseyi Hz. Peygamber'in (s.a.v) sahabeleri de yaşamıştır. Onlar Hz. Peygamber'i (s.a.v) taklit ederek iyiliğe ve güçlü bir imana ulaşmışlardı. Bu taklit sağlıklıydı; çünkü

peygamberin kontrolündeydi. Seçkin birkaç sahebe dışında onlar, zaman ve mekan farklı olmasına rağmen, aynı sonuçlara ulaşmak ve İslâm'ı sağlam temellere dayandırmak için ilahi kanunlara bağlı kalmaya yanaşmamışlardır. Böylece rûşd bir müddet devam etmiş ve bir süre sonra ortadan kalkmıştır. Raşit hilafet zorba saltanata dönüştürülerek cahiliye yaşatılmaya çalışılmıştır. Müslümanlar böylesi altın bir dönemi yitirmesine hala hayıflanıyorlar. Onun için insanların bilinçlenmesini istiyoruz. Bilimin bütün düzeylerde gelişmesini bekliyorum. Bununla Hz. Peygamber'in (s.a.v) yaptıklarının hakikatine ulaşabileceğimize inanıyorum. Hz. Peygamber'in (s.a.v) ulaştığı sonuçlar kozmik kanunların gereğidir. Hz. Peygamber (s.a.v) ve sahabelerinin yaptığı şeyleri taklit ederek aynı sonuçlara ulaşabiliriz. Mükemmel bir din olmasına rağmen İslâm, yönetimde uzun süre tutunamamıştır. Ancak Ebu Bekir, Ömer gibi raşid hilafeti yaşayan şahsiyetler yetişmiştir. Bu dönemden sonra İslâm'ın temel kurallarını uygulamayıp peygamberin sünnetinden yüz çeviren yöneticiler türemiştir. Bu gün biz aynı sorunla karşı karşıyayız. Bugün başkalarının öğrettiği şeyleri tüketmekle yetiniyoruz. Başkalarından aldığımız icatları tanımadığımız ve onlardan nasıl faydalanacağımızı bilmediğimiz için yeterince istifade edemiyoruz. Taklit, İslâm aleminin felaketine yol açmış bizi, ilim ve marifetten yüz çevirmeye itmiştir. Bundan dolayı Allah ve resulünün istediği toplumu oluşturmada geri kalmışız. Bugün İslâm aleminde yaşananlar geçmişte yaşanmış ve defalarca tekrarlanan şeylerdir. Eğer kendimiz bir şeyler üretirsek onun aynısını üretmek veya onu geliştirmek daha kolay olacaktır. *"Yüce Allah ilkin yaratıp (ölümden) sonra bunu tekrarlayan odur. Ki bu O'nun için daha kolaydır."* (Rum: 30/27) Başkalarının ürettiği şeyleri kullandığımızda onların hayal ürünü olduklarını düşünecek, önemini anlamayacak ve hakikati-

ne varamayacağız. Aynı durum raşid hilafette yaşanmıştır. Müslümanlar raşid hilafeti yitirmiş ancak buna neden olan etkenleri araştırmaya yanaşmamışlardır.

Soru 3. Müslümanların ilim ve marifetten uzak kaldıklarını ve İslâm aleminin kurtuluşu için çaba sarf etmediklerini söylüyorsunuz. O halde devlet olmak için mücadeleyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap 3. Şüphesiz İslâm gençliği, taşıdığı aşkla ve şevkle Habbab, Bilal ve Ammar'lar misali, canlarını Allah için feda edecek cesarete sahiptir. Ancak aralarında insanları doğru şekilde yönlendirecek bilinçli ve meselelere vakıf kimse-lere rastlayamıyoruz. Kendini Allah rızası için feda edebilen kimse yaptığı işlerde samimiyeti ön planda tutar. İslâm aleminde herkesin yaşadığı ihlas budur. Bütün insanlar kendilerini Allah'a adanmıştır. Var olan bütün imkanları insanlığın yararına kullanmalı ve işlemeliyiz. Bunun için de bilime ihtiyaç vardır. İslâm aleminde önde gelen düşünürler, gençleri ilme teşvik etmemelerinin yanında faydalı ilme ve doğru anlayışa ulaşmak için fedakarlık göstermemektedirler. Bu çağda Hz. Peygamber'in (s.a.v) eğittiği Hz. Habbab (r.a) gibi şahsiyetlerin devamına rastlamak mümkündür.

Bütün imkanları kendi yararı için kullanması için insanı nasıl hazır hale getirebiliriz? Insanlardan, mayın tarlalarına girip ölmelerini mi isteyeceğiz? Yoksa ilim ve marifete ulaşmak için var olan imkanları kullanmalarını mı? Müslümanların eksik olduğu en büyük konu bilinç meselesidir. İran-İrak savaşında öldürülenler; Hz. Peygamber (s.a.v) ve halifeler devrinde yapılan savaşlarda öldürülenlerden daha fazladır. Bir insanın ölümü seçmesi kahramanlık değildir. Çünkü o insan intihar etmiş de olabilir. İntiharsa ahirette cezayı gerektirecek büyük bir suçtur. Öyleyse en önemli şey akibet (sonuç) olayıdır. Mekke'de müslümanları zafere ulaştıran şey, tek başına ihlas olmayıp anlayış ve dürüstlüğü de sayabiliriz.

İslâm çekiciliği ve adaletiyle insanların kalplerinde yer edinmiştir. Bu da İslâm'ın güçlenip yayılmasından çok önce gerçekleşmiştir. Toplumsal yasalar elektrik ile ilgili yasalardan farklı değildir. Elektrik tükendiğinde başa dönüp onu yeniden üretebiliriz. İslâmî uyanış da söndüğü an yine çabalarımız ve araştırmalarımızla onu eski canlılığına döndürebileceğiz. Acaba İslâm aleminde samimi kimseler yok mudur? Her yere binlerce kişinin Allah için canlarını feda ettiğini görüyoruz. Ne var ki İslâm aleminde evreni tanıma pahasına, derin araştırmalara giren şahsiyetlere rastlayamıyoruz. Batı, araçları sadece insanları bir yerden başka bir yere taşımak için icat etmemiş; bilakis kan dökmeye gerek duymadan ve ihtilafsız bir şekilde yönetimi bir elden başkasına taşımak için üretmiştir. Bu olay milletlerin derinliğinde yaşatması gereken paha biçilmez bir değerdir. Onlar yöneticileri seçtikleri gibi onları düşürme mekanizmasının işlediği demokrasiyi de icat etmişlerdir. Hiçbir İslâm ülkesinde batılı mülteciler bulunmazken, Avrupa; İslâm aleminden gelen mültecilerle dolup taşmaktadır. Onlar yönetim için birbiriyle savaşmazlar. Başkanın belirlenmesinde halka seçim hakkı tanılır. Demokrasi mükemmel bir sistem olmamakla birlikte içinde bulunduğumuz ayrılık, çekişme ve kan dökmekten çok daha faziletlidir.

Ve Hamd Alemlerin Rabbi Allah'a...

Dipnotlar

1. Buhari, ilim bahsi, münâvele yaparken söylenenler babı, ilim ehlinin başka bölgelerdeki ilim ehline mektupları babı, hadis no: 65; Müslim, giyecek ve ziynet bahsi, altın yüzüğün erkeklere yasak olması babı, hadis no: 2092.
2. El-Cami Fissiyre Ennebeviyye (2,112) Semir ez-Zeyid, Taberi tarihine dayandırmıştır. Tabakat İbn-i Sa'd (c.2/15) El-Bidaye Venniheye (c.3/268).
3. Müslim, yolcuların namazı kitabı, Kur'an'ın öğretimiyle uğraşanların fazileti babı, hadis no: 817.

Cevdet Said

1931 yılında, Suriye'nin Golan bölgesindeki Bîri Acem köyünde doğdu.

Ezher Üniversitesi'nin orta bölümünü okudu. Ardından aynı üniversitenin Arap dili ve Edebiyatı fakültesinden mezun oldu.

Sürekli fikrî meselelerle meşgul olmakta, 50'li yılların sonlarından itibaren başlattığı yazma, araştırma inceleme, ve konferans verme faaliyetlerini sürdürmektedir.

Düşüncelerinde özellikle İslâmî şuurun yeniden tashîh edilmesi/düzeltilmesi, şiddetin reddi 'değişim' kavramı, âfâkî ve enfûsî âyetlerin araştırılması, diyalog, anlaşma, uzmanlaşma, birlikte yaşama gibi konular üzerinde yoğunlaşmasının yanı sıra çağdaş Arap ve İslâm

âleminin yaşadığı düşünsel sorunlar üzerinde çalışmaktadır. Çağdaş düşünce özgürlüğünün en başta gelen savunucularındandır. İslâm olgusunu okuma konusunda engin tecrübe sahibidir.

